

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЗНУ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ І ДОКТОРАНТІВ ЗНУ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XVI Міжнародної наукової конференції «ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ»

(22 листопада 2024 року)

Том 2

Запоріжжя – 2024

УДК: 821(063)"201"
I-672

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Запорізького національного університету
(протокол № 5 від 26 листопада 2024 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- ФРОЛОВ М. О.** – голова оргкомітету, ректор Запорізького національного університету
ВАСИЛЬЧУК Г. М. – заступник голови, проректор з наукової роботи Запорізького національного університету
МОРОШКІНА Г. Ф. – заступник голови, декан факультету іноземної філології, канд. філол. наук, доцент
ВАПРОВ С. Ю. – зав. кафедри німецької філології, перекладу і світової літератури, канд. філол. наук, доцент
ЗАПОЛЬСЬКИХ С. П. – зав. кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови, канд. філол. наук., доцент
ІВАНЕНКО С. В. – зав. кафедри іноземних мов професійного спрямування, канд. філол. наук, доцент
КАНІБОЛОЦЬКА О. А. – зав. кафедри викладання другої іноземної мови, доктор пед. наук, доцент
НАДТОЧІЙ Н. О. – зав. кафедри англійської філології та лінгводидактики, канд. пед. наук, доцент
ТЕЛКОВА О. В. – зав. кафедри романської філології і перекладу, канд. філол. наук, доцент
ЗАЦНИЙ Ю. А. – професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови, доктор філол. наук, професор
ВАСИЛИНА К. М. – заст. декана з навчальної роботи, канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики
ЗАЛУЖНА М. В. – заст. декана з наукової роботи, канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики
ВЕРЕМЧУК Е. О. – голова Ради молодих вчених факультету іноземної філології, доктор філол. наук, доцент, професор кафедри англійської філології та лінгводидактики
ГОРА С. М. – голова НТСАД факультету іноземної філології, студентка 3 курсу
БУРДЕ Ж.-Ф. – професор, доктор наук за напрямом філологія та дидактика викладання мов, ЛеМан Університет (м. ЛеМан, Франція)
КОЛЬДО Х. ГАРАЙ – професор факультету освіти, філософії та антропології, Університет Країни Басків (м. Більбао, Іспанія)
ОЗКАН Й. – доктор філософії, доцент кафедри викладання англійської мови факультету освіти, Університет Чукурова (м. Адана, Туреччина)
ТУРК Б.-М. – професор, Університет Любляни, м. Любляна, Словенія

До збірника увійшли тези доповідей XVI Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у XXI столітті” (22 листопада 2024 р., Запорізький національний університет). Адресовано науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам філологічних спеціальностей. Відповідальність за достовірність даних, коректність цитувань, науковий рівень та мовно-стилістичне оформлення матеріалів несуть автори публікацій.

Тези доповідей XVI Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у XXI столітті”: у 2 т. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Т.2. 199 с.

УДК: 821(063)"201"
I-672

©Запорізький національний університет, 2024
©Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ

Секція 3. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ. ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

КАРПЕНКО М. Д. Традиції та новації в дослідженні фразеології перської мови	6
КОЗЛОВА Т. О., АТМАНХІЛ А. Г. Специфіка дослідження китайської фразеології	9
МАГМЕТ В. В. What is American modern narrative	12
ПАВЛЮК О. О., МІРОШНИЧЕНКО Н. М. Характеристика людини засобами французьких фразеологізмів з компонентом feu (вогонь)	16
РОСТОМОВА Л. М. Методика викладання латинської мови в ключі традицій та сучасності європейської культури	20
СТАВЕНКО О. В. Образи стихії води в австралійському художньому етнонаративі для дітей “Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf” Джудіт Моркрофт	25
СТОВБУР О. В. Специфіка мовного вираження концепту CHURCH в творах Г. К. Честертон	29
ШИМЯНОВА М. В. Форми маніфестації картини світу	33

Секція 4. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БАРДИН Н. В. Непорозуміння як комунікативне явище у стародавній Греції та Римі	36
ГОЛИК С. В., ОЛЕКСЕНКО Т. І. Stative verbs in English: revisiting (in)compatibility with the progressive aspect	40
ДЕРЕВ'ЯНКО Ю. М. Етикет як мультимодальне явище	44
КЛИМЕНКО О. Л. Style-shifting in digital communication	48
МАМЕДОВА А. І. Syntaktischer Korpus von Videoserien „Mama Muh!“	53
ТЄЛКОВА О. В., ШЕВЧЕНКО К. О. Іспанськомовна будівельна термінологічна система у світлі регіонального варіювання	56
ТОРКУТ Н. М., ЛАКІЗА А. Ю. Новомова в німецькій дитячій літературі 1930-х років: структура, семантика, функції	60
ТОРКУТ Н. М., ПОЛІЩУК Н. С. Метафорика війни в історичних хроніках В. Шекспіра	63
ШЕВЧЕНКО О. І. Евристична природа смислу висловленого і смислу сприйнятого у англomовному політичному дискурсі	66

**Секція 5. РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ
ТА РОМАНСЬКИХ МОВ**

ГУСТЕРА Р. М. Трибологічний термін та його ознаки (на матеріалі англійської мови)	69
ПОЛЄЖАЄВ Ю. Г. Проблеми інвентаризації фразеології австралійського варіанта англійської мови	73
ПОЛЮГА С. М. Проблема словотвірної ідентичності в античній граматичній термінології	76

**Секція 6. ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

ВАСЕНКО О. Ю. Стилiстичні особливості семантичних доменів у світлі корпусного аналізу	80
ГОЛИК С. В., КОЦАН Т. Ю. Developing learner's autonomy: an insight from the theory of language teaching	82
ГРОМКО Т. В. Курс «Вступ до мовознавства» як основа філологічної освіти перекладачів.....	87
ЗАЗА Ю. Я. Технології EDUTAİMENT у викладанні арабської мови: досвід лексикографічної практики студентів першого курсу	92
КОЗЛОВА Т. О. Immersive technology for language learning and research	98
КОЗЛОВА Т. О., КОНЄВА С. В. Категорія евіденційності в типологічному аспекті	100
КОЗЛОВА Т. О., ПОЛЯКОВ О. О. Актуальні проблеми китайської лексикографії	104
ЦАНЬКО І. І., ГОЛИК С. В. Developing ESL/EFL teaching materials using corpus-based insights	107
ШЕВЧУК О. В. Загально-лінгвістичні методи дослідження англомовних посесивно-субстантивних конструкцій в сучасній англійській мові	111

**Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА
ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

БЕЗНОСЮК Ю. П. Переклад анекдотів та каламбурів як проблема міжмовної передачі гумору	114
БОНДАРЕВА В. С., КЛИМЕНКО О. Л. Лінгвостилістичні особливості перекладу пісень гурту Queen українською мовою	118
ВОЗНЯК І. З. Перекладацька примітка як інструмент подолання перекладацьких труднощів	122
ЗАБЛОЦЬКА С. З., ЖУЙКОВА М. В. Семантична деривація лексем на позначення частин рослин в українській та англійській мовах	127

ЗУБКОВА П. О., ХАЦЕР Г. О. Автоматизовані перекладацькі інструменти для полегшення міжкультурної комунікації	129
КАМИШОВА Т. М., ГРИНЬКОВА Т. Ю. Запозичення та калькування у перекладі бізнес-лексики: переваги та ризики	132
КИСЕЛЬОВ А. О., КЛИМЕНКО О. Л. Особливості відтворення експресивних засобів в українському перекладі серіалу “Jane Eyre”	135
МАЗУР О. В. Особливості перекладу англійською мовою пауз хезитації як засобів когезії (на матеріалі текстів українських постмодерністів)	138
МИХАЙЛОВА А. С., ЖУЛАВСЬКА О. О. Етимологія і переклад ідіом	142
НІКІТЮК Я. В. Особливості перекладацької стратегії Мішеля Леоне на матеріалі Шекспірових п’єс	147
ПАРХОМЕНКО Д. Д., КЛИМЕНКО О. Л. Лінгвостилістичні особливості перекладу мультфільму “The Grinch” українською мовою	150
ПАСКАЛ О. В., ХАЦЕР Г. О. Культурологічний аспект перекладу міфологічних термінів та власних назв персонажів на прикладі мультфільму «Мавка. Лісова пісня»	154
ПОГОНЕЦЬ В. В., САДОВСЬКА І. В. Відтворення концепту HORROR/ЖАХ у перекладі (на матеріалі роману С. Кінга "The Shining")	158
ФЕСІК П. Д., ХАЦЕР Г. О. Особливості відтворення стилістичних засобів романів С. Кінга в українському перекладі	162
ЦИМБАЛ Н. А., МИХАЙЛОВА І. А. Наукова термінологія як предмет перекладознавчих досліджень	165
ЯНКОВЕЦЬ О. В., ПОДЗИГУН А. Ю. Труднощі перекладу англійського молодіжного сленгу на українську мову (на прикладі підліткових серіалів)	169

Секція 8. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

ВАСИЛИНА К. М. Шекспір у в'язниці: виховний потенціал шекспірівської драми в романі Маргарет Етвуд “Nag-Seed” (2016)	173
ГРОМКО Т. В., ПАНЧУК Л. В. Фільмографія в контексті сучасної міждисциплінарної методики викладання «Історії зарубіжної літератури»	176
ДЕЙНЕКА С. О. Специфіка антропонімікону Шекспірівської п’єси «Коріолан» в світлі порівняльної ономастики	183
КРАВЧЕНКО Я. П. Біографія бренду як жанр сучасної літератури нон-фікшн	186
НІКОЛОВА О. О. «Детектив плюс фентазі» – жанрова модель роману Т. Пратчетта «Глиняні ноги»	189
ТОРКУТ Н. М., НОСИК Є. С. Термінологічний тезаурус теорії травми та перспективи його використання в літературознавстві	192
ЧЕРНЯК Ю. В. Науковий доробок Ірини Рими Макарик в контексті сучасної діаспорної шекспіріани	195

Секція 3.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ. ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

КАРПЕНКО М. Д.

(Запорізький національний університет)

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ФРАЗЕОЛОГІЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

Останнім часом значно зростає *актуальність* вивчення ідіоматики і стійких колокацій, що пов'язано з новими тенденціями розгляду фразеології в контексті когнітивістики та лінгвокультурології [Kozlova, Polyezhaev 2022]. Перехід до міждисциплінарності змінив тлумачення фразеології як системи знаків культури, у формі і семантиці яких закарбовано історію, цінності, настанови, стереотипи мовців.

Перська мова – одна з найдавніших мов світу – зберігає багатство фразеологічних зворотів, віддзеркалює специфіку іранської культури, релігії та традицій. Перській ідіоматиці властива унікальна образність, апеляція до якої обов'язкова у художньому дискурсі [Robinson 2024, с. 394]. Попри це вивчення перської фразеології залишається фрагментарним, а результати наукових розвідок в цій галузі мовознавства потребують систематизації.

В іраністиці закріпилася традиція вивчення мови у зв'язку з історією східних культур. Багатий матеріал накопичено у сфері дескриптивних і порівняльно-історичних досліджень перської мови, результати яких формалізовано у багатотомних словниках (Dehkhoda Dictionary). Плідними є вивчення структурно-семантичних властивостей перських фразеологізмів (ФО) (М. Охріменко 2022; М. Shaki 1967), історично-порівняльний [Paul 2018, с. 577] і зіставний (М. Охріменко 2009; 2012; 2013; М. Охріменко, А. Даліда 2022) аспекти дослідження перської фразеології.

Пожвавлюється аналіз перськомовної картини світу, маніфестованої засобами фразеології, див. лінгвокультурологічний аналіз фразеологізмів-флоронімів (І. Левчин, В. Неізнана 2021), ідіоматики з соматичним (А. Даліда 2022; С. Сорокін, А. Даліда 2021) колоративним (А. Rasekh 2011), нумеративним (V. Parvaresh, B. Ghafel 2012) компонентом, фразеологічної актуалізації внутрішнього світу людини (О. Мазєпова 2015; М. Охріменко 2013; С. Сорокін, А. Даліда 2021). Виявлено денотативну й емотивно-оцінну інформацію перських ідіом для опису культурно значущих смислів у репрезентаціях універсальних концептів: СМЕРТЬ [Даліда 2021], СТРАХ [Даньків 2011], ЗАКОХАНІСТЬ [Даліда 2022]).

Результати зазначених та інших досліджень переконують у таких фактах:

– перськомовна картина світу, маніфестована засобами фразеології, природньо виявляє специфіку світобачення її носіїв; разом з цим частка спільного для індо-європейського ареалу компоненту доволі значна, що пояснюється генетичною (хоча і віддаленою) спорідненістю досліджуваних культур; наприклад, перські ФО, утворені за різноманітними моделями, тяжіють до вербалізації негативних емоційних станів;

– структура перських ФО вирізняється продуктивністю експонентів національно-культурної специфіки, зокрема інтеграцією безеквівалентної лексики – позначень реалій природи, повсякденного життя, господарства; частотними маркерами унікальності перськомовної культури є топоніми й архаїзми;

– національна специфіка ФО втілена в (i) ідіоматичних значеннях ФО, (ii) у значеннях окремих складників ФО; (iii) у прототипному образі, внутрішній формі ФО;

– окремі розряди перських ФО (наприклад, з нумеративним компонентом) виявляють високий ступінь національної специфіки;

– у повсякденному спілкуванні, реалізованому перською мовою, комуніканти тяжіють до образно-експресивного подання інформації за

допомогою фразеологічних одиниць, яким віддають перевагу порівняно із наявними ресурсами стилістично нейтральної лексики.

На жаль, результати досліджень з перської фразеології поки не знайшли належного застосування у фразеографічній практиці, що засвідчують поодинокі спроби лексикографування перської ідіоматики [Faramarzi 1984]. Більшої уваги потребує функційний аналіз фразеологізмів та їх регіональна варіативність. *Перспективу* вбачаємо в розробці принципів лексикографічного опису фразеології перської мови.

Література

- Даньків М. В. Семантичні особливості фразеологізмів, які вербалізують емоційний концепт СТРАХ у перській і українській мовах. *Проблеми зіставної семантики*. 2011. No 10, Ч. 2. С. 83-89.
- Даліда А. Метафоричне позначення поняття «смерть» фразеологічними засобами сучасної перської мови. «*Ad orbem per linguas. До світу через мови*». *Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції «Світ цінностей і цінності у світі», 13–14 травня 2021 року*. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2021. С. 77-79.
- Даліда А. Семантичні особливості фразеологізмів із соматичними компонентами на позначення емоції «Закоханість» (на матеріалі сучасної перської та української мов). *Міжнародна науково-практична відеоконференція «Україна у транскультурному й мультимодальному світі»*. 2022. С. 63-65.
- Faramarzi M.T. A Concise Dictionary of English-Persian Idioms. Teheran : Intishārāt-i Irāzyād, 1984. 332.
- Kozlova T., Polyezhayev Yu. A Cognitive-Pragmatic Study of Australian English Phraseology. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Vol. 12. Issue 1. P. 85–93.
- Paul L. Persian. The Languages and Linguistics of Western Asia: An Areal Perspective / ed. by G. Haig, G. Khan. Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2018. P. 569-624.
- Robinson S. Persian Poetry for English readers. Being Specimens of Six of the Greatest Classical Poets of Persia : Ferdusī, Nizāmī, Sādi, Jelāl-ad-Dīn Rūmī, Hāfiz, and Jāmī, with Biographical Notices and Notes. Frankfurt : Verlag (BoD), 2024. 664 p.

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Сучасні філологічні дослідження спрямовані на вивчення тріади «мова – культура – мислення». *Актуальними* залишаються питання співвідношення когнітивних і мовних структур, їх генерації, когерентності ментального простору (системи уявлень про світ) та семіотичного простору (системи знакового втілення уявлень про світ). Знакова система мови являє собою маніфестацію ментальності соціуму. Можна сказати, що ментальні стани репрезентують світ, а мовні одиниці відтворюють його сприйняття свідомістю людини. Відтак значення, які надаються мовним знакам, засвідчують універсальність і специфіку ментальності представників культури. Аналіз таких культураносних шарів лексики як фразеологія дозволяє розкрити багатство концептуального світу мовців. Дослідження, спрямовані від знака, конкретного вербального вираження до ментальності, конкретної думки набувають неабиякої значущості для міжкультурної комунікації, розкриття і розуміння когнітивних, етичних, естетичних, ціннісних, нормативних аспектів соціальної і вербальної поведінки людини. Попри напрацювання в галузі теоретичної і практичної фразеології, досвід порівняльно-історичного й типологічного аналізу, ідіоматика деяких мов, зокрема китайської, усе ще становить дослідницьку лакуну.

Предметом вивчення слугували різні аспекти китайської фразеології: національно-культурна специфіка одиниць [Оськіна, Нікітіна 2020; Shang 2021], особливості їх перекладу на різні мови [Корольова, Стоянова 2019], комунікативний потенціал [Золотухіна 2018]. Проте це складне явище потребує глибшого аналізу з боку тих властивостей фразеологізмів, які спричинені історією їх формування та типологічними ознаками китайської мови.

Мета цього дослідження – схарактеризувати властивості китайської

фразеології (КФО), які ускладнюють її вивчення.

Перша проблема полягає в тлумаченні фразеологічної одиниці. В контексті китайської лінгвокультури поняття ФО має бути розширеним порівняно з визначенням, загальноновизнаним в американській чи європейській лінгвістичних традиціях. Попри те, що КФО відповідають основним ознакам фразеологізмів (структурна стійкість та семантична неподільність), окремі з них виявляють функційну специфіку. Наприклад, коуюй (*kōuyī*) – розмовні вирази, уживані у спілкуванні конкретної соціальної групи або регіону. Тому вони швидше відповідають критеріям субкультурного кодування і мають бути віднесені до просторіччя чи сленгу (субстандартної фразеології). До цього слід додати, що проблема віднесення паремій, зокрема яньюй (*yànyū*) до фразеологічного фонду залишає простір для полеміки, так само як це питання дискутується фахівцями з фразеології інших мов. Принагідно зазначимо, що віднесення одиниці до фразеологізмів потребує від дослідників китайської мови більших зусиль, спрямованих на диференціацію вільного сполучення, паремії та ідіоми, межі між якими доволі розмиті.

Друга проблема стосується граматичної класифікації. У цьому плані КФО демонструють різноманіття, яке складно упорядкувати. Наприклад, серед ідіом ченьюй (*chéngyǔ*), залежно від їхніх граматичних ознак, наявні два розряди – іменні та інші (дієслівні, прикметникові, прислівникові) ФО. При цьому іменникові ченьюй малочисельні і їх предметне значення не позбавляє їх можливості брати на себе синтаксичну функцію присудка, додатка, обставини [Федічев 2006]. Інші ченьюй важко визначити за граматичною ознакою, оскільки в китайській мові дієслова і прикметники слабо диференційовані. КФО цього класу також реалізують різні синтаксичні функції.

Третя проблема – дефініція КФО. Чисельні фразеологізми полісемантичні, а їх лексико-семантичні варіанти обумовлені контекстом. Коректне визначення денотативного і конотативного (оцінного) складників КФО неможливе без урахування фонових знань, джерел та історичних умов походження одиниць. Значна частина КФО, особливо серед найуживаніших одиниць розряду ченьюй,

мають архаїчне коріння і перейшли з притч, міфів, легенд або творів давньокитайської літератури. Їх семантика потребує витлумачення з позицій стародавнього стилю буття, мислення, світобачення, де панували символи, алегорії, образи, встановлювалися складні і множинні асоціативні зв'язки. Отже, визначення семантики КФО можливе за умов встановлення релевантних принципів кодування інформації про світ.

Вищезазначеним не вичерпуються проблеми дослідження китайської фразеології. Цей тривалий, складний процес вимагає систематичного і глибокого занурення в китайську культуру, спрямованого на формування культурної толерантності, взаєморозуміння, безконфліктної комунікації – компетенцій вкрай необхідних для сталого розвитку сучасної людини.

Література

- Золотухіна Н. А. Місце чен'юю у політичній комунікації КНР. *Питання сходознавства в Україні: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.*, Харків, 29–30 берез. 2018 р. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2018. С. 32–34.
- Корольова Т., Стоянова Ю. Ченьюї та особливості їх перекладу. *Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі: Міжнародний журнал*. 2019. Вип. 5. Харбін : Харбінський інженерний університет. С. 20-21.
- Оськіна Н. О., Нікітіна Т. В. Ченьюю-зоонім як засіб опису особистості людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2020. Вип. 45(2). С. 113-116.
- Федічев О. Є. «Чен юю» як найпоширеніший вид фразеологізмів у китайській мові. *Українська орієнталістика* : збірник наукових праць. 2006. Вип. 1. С. 84-90.
- Shang M. et al. The Memetic Transmission of Chinese yi-item Idioms. *Chinese Lexical Semantics: 21st Workshop, CLSW 2020*, Hong Kong, China, May 28–30, 2020, Revised Selected Papers / ed. by L. Meichun, K. Chunyu, S. Qi. Cham : Springer, 2021. P. 137-147.

WHAT IS AMERICAN MODERN NARRATIVE?

Сучасна американська філологія включає в себе широкий спектр досліджень, серед яких наратологічні студії у літературознавстві відіграють значну роль. Наратологія – це галузь літературознавства, що досліджує структуру, елементи та функції наративів у літературі, а також способи, якими ці наративи впливають на сприйняття та розуміння текстів. У сучасній американській філології наратологічні підходи використовуються для розкриття різних аспектів літературних творів. Методологічною базою дослідження слугують положення сучасної когнітивної лінгвістики й когнітивної поетики стосовно тривимірної структури словесного образу, наукові здобутки емаціології, пов'язані з проблемою естетичного та емоційного впливу на читача, теорія концептуальної метафори та концептуальної інтеграції, спрямовані на вилучення прихованих смислів поетичного тексту.

У дослідженні робиться спроба довести існування в поетичному дискурсі ліричного наративу, як жанрового різновиду в американських творах 21 століття. Розглянемо наратив як спосіб організації послідовності подій у часі, що має певну структуру та спосіб передачі інформації. Вона підкреслює, що наратив не обов'язково пов'язаний із лінійністю часу та порядком подій у тексті, а може бути складним конструктом, що містить різноманітні стратегії розповіді та перетворення часових рамок. Із досліджень випливає, що наратив є способом конструювання світу в тексті та впливає на сприйняття читачем тексту як цілісного артефакту.

Отже, наратив – це спосіб структурування подій у часовій послідовності, який може бути відтворений у тексті різними способами, що формують специфічну інформаційну конструкцію та впливають на сприйняття читачем культурного тексту.

Аналіз американського поетичного тексту на предмет виявлення ознак ліричності включає такі характеристики:

1. Суб'єктивність та емоційність: Ліричні тексти зазвичай виражають почуття, емоції та особисті переживання автора. Такі поезії можуть бути наповнені особистими враженнями та відображати авторський внутрішній світ.

2. Колоритність і образність мови: Ліричні тексти часто використовують образи, метафори та інші поетичні засоби для передачі почуттів та вражень. Ці образи можуть бути відображенням особистого бачення світу автором.

3. Музичність та ритміка: Ліричні тексти можуть мати виразну музичну якість через використання рим, асонансів, алітерацій та інших звукових ефектів. Ритміка поезії може також грати важливу роль у створенні ліричної атмосфери.

4. Тема кохання і природи: Ці теми часто виявляються у ліриці як ключові, оскільки дотик до почуттів, суб'єктивізм та мелодійність можуть бути особливо добре виражені через них.

5. Особистість: Ліричний текст зазвичай відображає особливу особистість автора, її внутрішній світ, стосунки до навколишнього світу та власних почуттів.

Враховуючи ці характеристики, аналіз американського поетичного тексту розкриває його ліричний характер та внутрішню емоційність, що робить його особливим у своїй формі та змісті. Теми кохання і природи відіграють важливу роль у виявленні ліричності у поезії через наступні причини:

1. Емоційна навантаженість: Теми кохання і природи є джерелом сильних почуттів та емоцій, які можна виразити у художній формі. Поет використовує ці теми для передачі своїх власних почуттів, переживань і емоцій, що робить поезію емоційно насиченою та інтимною.

2. Суб'єктивізм і особистість: Теми кохання і природи часто стають відображенням внутрішнього світу поета, його особистих досвідів та відносин з навколишнім середовищем. Це дозволяє читачеві побачити світ очима автора та відчувати його особисті почуття.

3. Образність і символіка: Теми кохання і природи часто приваблюють увагу поетів своєю образністю та символікою. Вони надають можливість використовувати різноманітні образи, метафори та алегорії, що розширюють межі мови та дозволяють виразити складні почуття через конкретні візуальні образи.

4. Музичність та ритміка: Теми кохання і природи мають потенціал для створення гармонійної музичної поезії через використання ритму, рим і звукових ефектів. Це дозволяє створити ліричний настрій та змалювати емоційні стани через звучання поезії.

Отже, теми кохання і природи важливі для виявлення ліричності у поезії через їхню здатність відобразити емоції, особисті досвіди та символіку, що робить текст емоційно насиченим, інтимним та глибоким.

У вірші “The myth of innocence” Луїзи Глюк є кілька епітетів, які використовуються для підсилення образів та створення насичених візуальних уявлень. Ось деякі можливі епітети з вищезгаданого віршу:

1. *the horrible mantle of daughterliness*: тут *horrible* є епітетом, що підсилює образ та передає негативні почуття або важкість, яка пов’язана з роллю доньки.

2. *very close*: епітет *very* підсилює ступінь близькості сонця, надаючи більш чітке уявлення про образ. Ці епітети сприяють тому, щоб передати почуття, настрої та інтенсивність образів у вірші і роблять текст більш виразним та насиченим.

3. *beautiful*: цей епітет використовується для передачі краси та привабливості хлопця, яку ніхто більше не розуміє.

4. *sunlight flashing on his bare arms*: тут *bare* є епітетом, що вказує на те, що руки хлопця були вільні від обмежень або одягу, створюючи живописний образ.

5. *dark*: епітет *dark* використовується для опису Плутона, що уособлюється у цьому вірші як бог пекла, благословенним Персефони, втілюючи елемент загадки та таємниці у вірш.

Автор використовує мову та образи, які викликають почуття втрати, туги

та невизначеності, що може спонукати читача відчувати емпатію чи співпереживання до персонажу. Можливо, читач відчує силувати захоплення його історією та прагнення розгадати таємниці і символіку, закладену автором у кожному рядку. У цілому, читач може переживати сум, тугу, цікавість та співчуття, сприймаючи вірш як вивід внутрішніх почуттів та роздумів, в які погружається героїня.

Останній рядок вірша вказує на бажання героїні зрозуміти, чи була її молитва почута чи ні. Це може вказувати на її прагнення розкрити приховане значення своїх дій або внутрішніх переживань. Героїня не вистачає розуміння, і вона сподівається отримати підтвердження щодо результатів своїх зусиль чи взаємодій – чи були вони успішними, чи ні. Мова вірша є проста, але водночас насичена символікою та образністю. Вона допомагає читачеві відчути глибину почуттів та проїнятися атмосферою роздумів та контемплаций. Люїза Глюк використовує поетичні засоби, такі як метафори та епітети, для створення мистецького образу, який передає внутрішній світ героїні вірша та відкриває глибину та складність людських почуттів.

Отже, ми вважаємо, що аналізований текст являє собою ліричний наратив, оскільки в ньому автор оповідає про власні почуття, думки, враження та переживання. У віршах Луїзи Глюк автор сповіщає читачеві про внутрішній світ героїні, її роздуми, емоції та переживання, використовуючи образи, метафори та різноманітні поетичні засоби. В контексті дослідження ми опрацювали методику поетико-нараторологічного аналізу поетичного тексту, яка включає низку методів аналізування семантики поетичного тексту (архетипний, ритміко-синтаксичний, концептуальний, семантико-когнітивний) та наративних прийомів (композиційно-сміслового аранжування форми і змісту тексту, презентації персонажів, організації художнього часу і простору). Поетика ліричного наративу розкривається через виявлення лінгвокогнітивних властивостей поетичних форм образного простору вірша та наративних прийомів конструювання історії.

Література

Белєхова Л. І. Словесний поетичний образ в історико типологічній перспективі : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : монографія. Херсон : Айлант, 2002. 368 с.

Воробйова О. П. Поетика хвиль в контексті емоційного резонансу (нарис з когнітивної емотіології). *Мова, культура й освіта в сучасному світі* : зб. наук. праць до 90-річчя д. філол. н., проф. Романовського О. К. [відп. ред. Стишов О. А.]. Київ, 2008. С. 126–135.

Маріна О. С. Контрастивні стилістичні засоби в американській поезії: лінгвокогнітивний аспект: автореф. канд. філол. наук : 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2002. 22 с.

Маріна О. С. Парадоксальність у сучасному англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір : автореф. докт. філол. наук : 10.02.04 / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2016. 34 с.

Цанів А.О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей : дис. д. філол. наук : 10.02.04 / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2020. 419 с.

Цанів А.О. Текстово-графічні наративні техніки у когнітивному вимірі. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». 2018.

Jones P. Lyrical image in modern poetry. London : Academic Publisher. 2010. 210 p.

Smith A. Forms of metaphor in literature: analysis and research. New York : University Press. 2015. 322 p.

ПАВЛЮК О. О., МІРОШНИЧЕНКО Н. М.

(Запорізький національний університет)

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЮДИНИ ЗАСОБАМИ ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ FEU (ВОГОНЬ)

Сама лінгвістика як наука уже передбачає співвідношення національної мови і культури у процесі свого функціонування та еволюції. Це зокрема стосується процесів номінацій, окремих шарів лексики, теорій значення, народної фразеології, пареміології [Жайворонок 2007, с. 15-16]. Фразеологізми відбивають досвід, звички, традиції і звичаї, моральний погляд на життя,

образно відтворюють різноманітні сторони буття народу. Завдяки своїй властивості концептуалізувати буденну свідомість, фразеологізми передають із покоління в покоління культурно-національні стереотипи. Французька фразеологічна система нараховує значну кількість ФО з компонентом *feu*, чимало з яких відбивають людські темперамент, риси характеру, звички, вчинки, спосіб життя. Різна образність фразеологічних одиниць викликає неоднакові уявлення та асоціації.

Стійкі звороти з компонентом *feu*: *être tout feu*; *être (tout) de feu pour qch*; *être en feu* аналогізують до вогню рішучих, пристрасних людей, які прагнуть до чогось кращого. Священний вогонь – *feu sacré* – позначає іскру божу, талант; священний вогонь символізує також геніальність видатних людей: *le feu du génie*; *avoir le feu sacré*; зі священним вогнем пов'язується завзяття, що проявляється щодо чого-небудь: *avoir le feu sacré pour qch*, наприклад, роботи: *avoir le feu sacré pour le travail*. Вогонь нерідко асоціюється з творчістю, відкриттями, новаторством, людину, якій властиво спалахнути ідеєю, справою, описує фразема *prendre feu pour qch*. Працьовитість, майстерність вербалізуються у фразеологічних одиницях *mettre les fers au feu*; *cracher le feu*. Стійкий вираз *faire feu des quatre fers* характеризує енергійну, рішучу людину, яка намагається використовувати всі можливості. Енергійність і активні дії людини також образно презентує розмовний жартівливий фразеологізм *péter le / du feu*.

Абсолютна відданість іншій людині або ідеї, готовність жертвувати собою, не шкодувати свого життя заради якоїсь людини або справи метафорично актуалізуються у фраземах *se jeter (se mettre) dans le feu pour qn*; *passer dans le feu pour qch, qn*; порівняйте: *іти (іти, готовий) в вогонь і [в] воду*. Звичка людини проводити весь свій час удома, її прив'язаність до своєї домівки представлена у фразеологізмах *ne pas bouger de son feu*; *n'aimer que le coin de son feu*; *ne pas (jamais) quitter le coin de son feu*.

ФО з компонентом *feu* можуть репрезентувати соціальний статус людини, її рівень життя, наприклад, достаток і повний комфорт: *faire grande chère et*

beau feu; bonne chère et grand feu – життя на широку ногу багатой марнотратной людини, яка ні в чому собі не відмовляє; або тяжке матеріальне становище, злидні: *n'avoir feu ne lieu; n'avoir ni feu ni lieu; sans feu ni lieu* – не мати ні кола ні двора; *manquer de feu et de pain* – сидіти без шматка хліба.

Компонент *feu* у стійких виразах нерідко вказує на запальний, гнівливий характер людини, свідчить про високий ступінь прояву людського гніву. Фразеологізми з компонентом *feu* аналогізують до вогню відчуття темпераментной, нестриманой людини: *avoir un tempérament de feu; avoir du feu; prodiguer les feux*. У деяких фраземах фокусується увага на фізіологічній реакції організму, що проявляється у відчутті жару в усьому тілі: *avoir du feu dans les veines; avoir du feu dans le sang*; у відчутті «горіння» від приливу крові до щік: *avoir les joues en feu*.

Деякі фразеологізми виникли на основі уподібнення психоемоційних станів людини до таких, що виникають від дії вогню, безвідносно до певного органу. Стійкий зворот *prendre feu* у прямому значенні «зайнятися, спалахнути», у переносному – «спалахнути гнівом, розлютитись», передає стан нервового збудження, роздратування. У ФО *feu qui couve sous la cendre* вогонь образно представляє людські пристрасті (переживання, почуття, пориви чутливості), які ще не виявили себе, але таємно розвиваються і з часом загрожують вибухнути. Уявлення про легкозаймистість, горючість гніву зафіксоване у стійкому звороті на позначення безрозсудних вчинків людини *dans le feu de sa colère*.

Образ вулкана, що вивергається, реалізується у фраземі *être tout feu tout flamme*, яка представляє ентузіазм людини перед якимось випробуванням; її надмірне збудження у певний момент або період від іншої людини, від справи, яку виконує; її готовність швидко взятись до діла, майже не роздумуючи. Але у складі фразеологізмів *jeter (lancer, vomir) feu et flamme* ці елементи (*feu, flamme*) репрезентують надзвичайно бурхливий прояв гніву і обурення нестриманой особи, її крайню роздратованість, збудженість. Інтенсифікація стану збудження реалізується за рахунок двох лексем *feu* і *flamme*, що позначають одне й те саме.

Компонент *feu* присутній також у стійких зворотах на позначення знервованого, збудженого стану людини, викликаного нетерпінням: *être sur du feu*, *brûler à petit feu*. Поява вислову *brûler à petit feu* пов'язується зі стійким зворотом, який у Середньовіччі іменував катування інквізиції *brûler (cuire, faire mourir) qn à petit feu* – спалювати когось на повільному вогні; катувати, мучити.

Тимчасову втрату розуму описує ФО *le feu lui sort par les yeux*, застаріла фразема *avoir le feu à la tête* також передає стан крайнього нервового збудження, у цих фразеологізмах увага сфокусована на зонах розміщення вогню: *les yeux, la tête*. Компонент *feu* у фраземі *n'y voir que du feu* відсилає до вогню, що засліплює очі і не дає людині побачити реальність, або до відблиску (яскравого і сліпучого світла), зумовленого сильним ударом по голові.

Вчинки людини-провокатора, яка діями чи словами може спричинити чи загострити конфлікт, репрезентуються у фразеологізмі *mettre le feu aux poudres* (дослівно: *підпалити порох*). Фразема походить із військової справи: порох – це органічна сполука, що у взаємодії з вогнем спричиняє потужний вибух. Дії людини, яка розпалює сварку, роздмухує пристрасті, підбурює інших до скоєння певних діянь, образно описують ФО *souffler le feu* і *souffler sur (le) feu*, дії намовника також репрезентує фразема *foutre le feu à ...*. Уявлення про хитру людину вербалізуються у фраземі *se servir de la patte du chat pour tirer les marrons du feu; tirer les marrons du feu pour qn* (чужими руками жар загібати). Афоризм сягає байки Ж. де Лафонтена «*Le Singe et le Chat*», в якій мавпа Бертран змушувала kota Ратона тягати для себе каштани з вогню.

Проведена розвідка дозволила нам виокремити фрагмент французької фразеологічної картини світу, представлені фраземами з компонентом *feu*, які є свідченням особливостей ментальності французів, що проявляється у вмінні побачити, образно відтворити риси характеру, звички, вчинки, темперамент, спосіб життя, дати їм критичну оцінку. Розглянуті нами фразеологізми з компонентом *feu* презентують, переважно, темперамент, але також слугують опису як позитивного, так і негативного образу людини. Фраземи з компонентом *feu* виникли внаслідок переінтерпретації людських дій, станів,

почуттів на основі їхньої аналогізації з вогнем. За даними проаналізованих ФО вогонь локалізується в голові, очах, венах, крові, всередині людини без зазначення точного місця, а також зовні. У фразеологізмах з компонентом *feu* людина може виступати як суб'єктом, виконуючи певні дії з вогнем, так і об'єктом, потерпаючи від вогню.

Вогонь відноситься до ключових лінгвокультурних концептів, на нашу думку, подальші дослідження в цій області доцільно реалізувати залучаючи інші фразеологізми з компонентом *feu* для якомога повної реконструкції концепту FEU у французькій фразеологічній картині світу.

Література

Жайворонок Н. В. Українська етнолінгвістика : нариси : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Довіра, 2007. 262 с.

Expressio.fr. URL: <https://www.expressio.fr/>

La langue française. URL: <https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire>

Rat M. Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles. Larousse, 2014. 446 p

Rey A., Chantreau S. Dictionnaire d'expressions et locutions. Le Robert, 2003. 1090 p.

Trésor de la langue Française informatisé. ATILF – CNRS & Université de Lorraine. URL: <http://atilf.atilf.fr/>

РОСТОМОВА Л. М.

(Одеський національний університет ім. І. М. Мечникова)

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ В КЛЮЧІ ТРАДИЦІЙ ТА СУЧАСНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Латинська мова завжди була містком між минулим і сучасністю, забезпечуючи доступ до культурної спадщини Європи та готуючи до ефективного використання її інтелектуальних і лінгвістичних ресурсів. Збереження цього зв'язку можливе лише через вдосконалення методик

викладання латини, які враховують класичні традиції та сучасні тенденції.

У наш час латинська мова продовжує бути важливим елементом європейської культурної спадщини, формувальною наукову, правову і філологічну думку. Вивчення латини не лише дозволяє студентам розширити свій словниковий запас, але й формує глибше розуміння процесів розвитку мов, науки та права. «Латинська мова — це не тільки ключ до минулого, а й важливий інструмент для сучасного науковця, лікаря чи юриста», — зазначає С. А. Шведов, автор підручника «Латинська мова» [Шведов 2005, с. 5]. В умовах глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору знання латини набуває особливого значення, оскільки надає студентам можливість критично аналізувати мовні явища та історичну еволюцію сучасних мов, зокрема романських.

Історичний розвиток латинської мови починається з племені латинів, які проживали в Центральній Італії. Згодом вона стала мовою Римської імперії, охоплюючи значну частину Європи, Малої Азії та Північної Африки. Завдяки культурному і політичному впливу Риму латина стала основою для формування романських мов: італійської, французької, іспанської, португальської, румунської. Латинські корені залишилися і в англійській, а також у багатьох європейських мовах. Важливість вивчення латини полягає не лише у збереженні культурної спадщини, але й у глибокому засвоєнні лексичних і граматичних структур, що формують основу наукових, медичних і правових текстів.

Загальновідомо, що латинська мова протягом століть була основною мовою європейської науки та освіти. Навіть після падіння Римської імперії вона продовжувала залишатися мовою права, науки та релігії. Латина була мовою університетів і забезпечувала інтелектуальний зв'язок між народами Європи, сприяючи обміну знаннями та ідеями. «Латинська мова є невід'ємною частиною юридичної освіти, адже вона забезпечує розуміння юридичних термінів та понять», — пише О. Л. Ріжняк у статті «Методика викладання латинської мови для студентів юридичних факультетів» [Ріжняк 2019, с. 80]. Тому вивчення

латини не обмежується філологами, а й охоплює юристів, медиків та інших спеціалістів, для яких латинська термінологія є ключем до професійної компетентності. А в значущості вивчення спеціалізованої термінології при цьому переконувати не доводиться. Адже її вивчення допомагає ідентифікувати спільні риси мовних і культурних традицій, а також зрозуміти витoki сучасної термінології в напрямку до уніфікації. Наприклад, латинські слова *bonus* («добрий»), *media* («засоби»), *vice versa* («навпаки») інтегрувалися в багато мов світу. Навіть сьогодні латина залишається важливим інструментом для науки. У біології, наприклад, латина використовується для наукових назв видів (*Homo sapiens*, *Canis lupus*), а в медицині — для позначення діагнозів і процедур.

Одним із основних підходів, що базується на багатовіковому досвіді, є *граматико-перекладний метод*. Він забезпечує міцну граматичну базу через вправи на переклад і аналіз текстів, спрямованих на розвиток логічного мислення. Наприклад, студентам пропонується перекладати речення на кшталт: *Magister discipulos linguam Latinam docet* («Учитель навчає учнів латинської мови»). Цей метод ефективно використовує традиційні граматичні вправи, такі як відмінювання іменників (*dominus*: Nom. *dominus*, Gen. *domini*, Dat. *domino*, Acc. *dominum*, Abl. *domino*), що допомагає розвивати мовну логіку.

Грамматико-перекладний метод зосереджений на вивченні граматики, лексики та перекладі текстів. Він дозволяє студентам розвивати аналітичні навички, необхідні для глибокого розуміння класичних текстів. Цей метод трактується нами як «основний для початкового етапу навчання, додаючи сучасні дидактичні матеріали для кращого засвоєння основних мовних конструкцій» [Ростомова 2021, с. 3]

Крім цього, важливу роль у навчанні відіграють класичні тексти як основа навчання. Вивчення шедеврів античної літератури, таких як промови Цицерона чи епічні твори Вергілія, поглиблює знання студентів історичного, філологічного спрямування тощо про античну культуру. Наприклад, фраза з промови Цицерона *Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?* («Як довго, нарешті, Катіліно, ти будеш зловживати нашим терпінням?») є чудовим

прикладом для аналізу стилістичних і риторичних засобів латини. Не менш важливим є використання афоризмів і цитат для збагачення культурної ерудиції. Афоризми, такі як *Sapere aude* («Наважся знати»), *Doctrina est fructus dulcis radicis amarae* («Навчання — це солодкий плід гіркового кореня») чи *Ars longa, vita brevis* («Мистецтво довговічне, а життя коротке»), розкривають глибину античної мудрості.

Сучасні підходи до викладання латини інтегрують традиційні методи з інноваційними. Один із них – *комунікативний метод*, спрямований на створення мовленнєвих ситуацій. Наприклад, студенти можуть брати участь у простих діалогах: *Ubi habitas?* («Де ти живеш?») – *In Roma habito. Et tu?* («Я живу в Римі. А ти?»). Для залучення студентів широко застосовуються інтерактивні технології, зокрема цифрові платформи та онлайн-курси, які дозволяють вивчати мову через мультимедійні формати. Наприклад, популярні ресурси, як *Quizlet* чи *Perseus Digital Library*, пропонують інтерактивні завдання для засвоєння лексики та аналізу текстів. Проектний підхід також стає актуальним у сучасному навчанні: студенти можуть досліджувати вплив латинських термінів у сучасній медицині (*in vitro, post mortem*), юриспруденції (*habeas corpus, actus reus*) чи інших галузях.

Сучасні технології суттєво розширили можливості викладання латинської мови. Завдяки використанню онлайн-ресурсів, таких як електронні словники, бази даних та інтерактивні курси, процес вивчення стає більш інтерактивним та цікавим. Аудіоматеріали дозволяють студентам краще сприймати латинську вимову, а додатки, як-от *Quizlet*, сприяють легкому запам'ятовуванню лексики. На наш погляд, слід активно впроваджувати ці технології в навчальний процес, пропонуючи студентам інтерактивні завдання та вправи на ряді академічних платформ (наприклад *Classroom, Moodle, Duolingo*), що сприяє глибокому засвоєнню матеріалу та підтримує інтерес до вивчення латини навіть серед студентів, які не планують пов'язувати своє життя з класичною філологією.

У сучасній методиці викладання латини важливим елементом стає робота з патріотичним дискурсом, що дозволяє пов'язати вивчення мови з культурними

цінностями. Одним із завдань, яке ефективно використовується в курсах латини, є завдання на кодування, наприклад: «Змініть кожен літер на попередню за алфавітом. Запишіть отриманий вислів: *Vnfnvt qbusjbn, qptufsjubujt hmpsjbf jotfswjwbvnt!*». Це завдання, яке в перекладі звучить як «Любімо Батьківщину, працюймо на славу нащадків!», розвиває навички кодування інформації, критичного мислення, а також сприяє формуванню патріотичних цінностей через мовний матеріал.

Отже, латинська мова залишається невід'ємною частиною європейської освітньої традиції, поєднуючи культурну спадщину з сучасними викликами. Інтеграція латини в культурний і науковий контекст забезпечує її актуальність як унікального інструмента для вивчення європейської ідентичності. Вивчення латинської мови забезпечує зв'язок між різними галузями знань та сприяє розвитку аналітичних навичок, критичного мислення й розуміння етимології сучасних термінів. Викладання латинської мови базується на граматико-перекладному, комунікативному та семантичному підходах, які розвивають аналітичні навички, практичне використання мови та розуміння значень слів у контексті. Поєднання традиційних методів викладання з інноваційними технологіями розширює можливості студентів і зберігає актуальність мови в сучасному освітньому контексті, а в цілому, не лише зберегти латинську мову, а й популяризувати її серед нових поколінь.

Література

Ріжняк О. Л. Методика викладання латинської мови для студентів юридичних факультетів. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.* Серія : Юридичні науки. 2019. № 10. С. 78–85.

Ростомова Л. М. Робочий конспект лекцій з дисципліни «Латинська мова» для студентів-філологів I курсу спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.041 – Германські мови і література (переклад включно), перша англійська. Одеса: Одеська політехніка, 2021. 53 с.

Шведов С. А. Латинська мова : підручник для гуманітарних факультетів. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005. 320 с.

**ОБРАЗИ СТИХІЇ ВОДИ В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ
ЕТНОНАРАТИВІ ДЛЯ ДІТЕЙ “MALU KANGAROO: HOW THE FIRST
CHILDREN LEARNT TO SURF” ДЖУДІТ МОРКРОФТ**

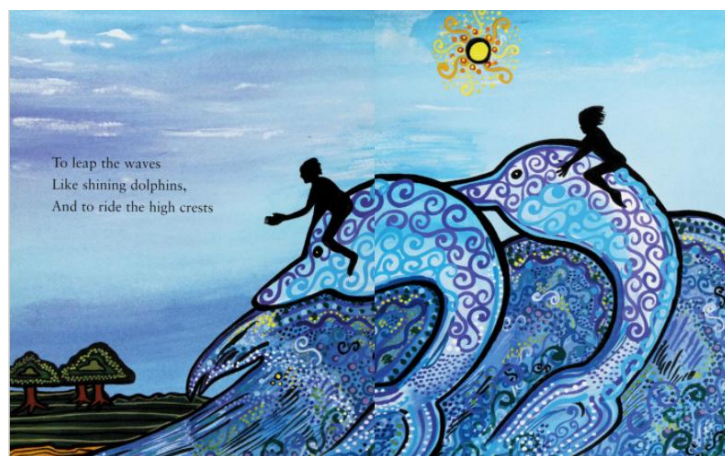
Різномасштабні дослідження особливостей втілення природних стихій та явищ в художніх текстах не перестають цікавити сучасну філологічну академічну спільноту. Існує низка підходів до вивчення їх образності, зокрема архетипний, лінгвопоетичний і лінгвoseміотичний, когнітивно-семіотичний, міфопоетичний, етнолінгвістичний, екопоетичний [Лабенська 2019]. Актуальним сьогодні є звернення до мультимодальних способів конструювання образів стихій та виявлення їх імпліцитних смислів у сучасному англomовному дискурсі, зокрема в художніх наративах для дітей [Tsariv 2020].

Лінгвокультурна специфіка художніх наративів для дітей Австралії відбивається у їх наративному конструюванні. У семантиці наративних епізодів розгортаються мотиви ключових для австралійської лінгвокультури архетипів. Значущі смисли та образи етноархетипу Дрімінгу, що акумулює в собі найважливіші уявлення корінних австралійців про світобудову, етноконцепту BUSH, лінгвокультурного концепту MULTICULTURALISM, втілюються в створенні етнохронотопу й етноперсонажів, набуваючи художнього втілення та/або переосмислення в наративах [Ставенко 2023, с. 22].

Зокрема, в австралійських художніх етнонаративах для дітей широкого представлення набувають образи природних стихій, які додають імплікативних смислів до значущих для австралійської лінгвокультури концептів. У роботі демонструємо художню репрезентацію образів стихії води в австралійському художньому етнонаративі для дітей Дж. Моркрофт та ілюстратора Б. Бенкрофта “*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*” [Morecroft 2007], у якому йдеться про те, як кенгуру Малу, дух пращурів, навчив перших дітей серфінгу.

Художній наратив оформлено у вигляді сучасного міфу, події якого відбуваються протягом міфічного періоду *Dreaming* та сучасності. Історія викладена авторським стилем та доповнена ілюстраціями в автентичному австралійському стилі. Образи стихії води сконструйовані мультимодально – за допомогою вербальних і візуальних засобів, що робить розуміння втілених у тексті смислів легшим і водночас складнішим [Tsapiv 2022, с. 81]. Зокрема, стихія води вербально репрезентована номінативними одиницями на позначення образів води (*the water*), моря (*the sea, sea country, the beach*), океану (*the ocean*), хвиль (*the waves, the high crests, the crashing breakers*), що у контексті австралійської лінгвокультури набувають особливих культурних конотацій [Приходько 2022, с. 184].

У наративі образ океану та моря сконструйовано за допомогою прийому персоніфікації, наприклад у таких текстових фрагментах: “*I will show you how to play with the ocean*”; “*...they played with his gift, and with the sea*”, у яких говориться, що дітей навчили грати з океаном / морем як з живим створінням. Окрім того, натрапляємо на художнє порівняння хвиль (*to leap the waves like shinning dolphins*) із сяйнистими дельфінами. Наведене порівняння репрезентовано також візуально – хвилі, на яких ніби сидять діти, мають форму дельфінів. Вважаємо, що це відбиває емотивно-оцінне ставлення до стихії води в австралійській лінгвокультурі.

Візуальна репрезентація образу стихії води в художньому етнонаративі “*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*” Дж. Моркрофт та Б. Бенкрофта (іл.) [Morecroft 2007, с. 17-18]

Візуальними засобами творення образу стихії води в австралійському художньому етнонаративі для дітей є забарвлення зображень, у яких превалюють блакитні й сині кольори, проте використовуються й інші контрастні й нетипові для стихії води фарби (червоний, жовтий, зелений, білий, фіолетовий і чорний), що додають автентичності ілюстраціям. Усім зображенням водою характерна декоративність та неприродна симетричність, а також домінування на просторі сторінок книги. Схематичність і автентичний стиль ілюстрацій океану та хвиль експлікують водночас архетипність образів стихії води та етнокультурну специфіку з огляду на використання символіки корінних австралійців (різнобарвних кіл та інших фігур, що мають значення небесних світил, водою, місць зібрань) [Ставенко 2023, с. 165].

Архетипність і етнокультурна специфіка образності стихії води в наративі “*Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf*” маніфестовані також через її опозиційні відношення, у які першоелементи буття в їх архетипній маніфестації зазвичай вступають [Лабенська 2019, с. 35]. Проте бінарну опозицію в художньому наративі вода формує стосовно стихії землі, а не вогню. Це зумовлено екстралінгвальними особливостями країни творення наративу, зокрема її розташуванням, погодними умовами, історичним становленням і розвитком, а також австралійською етнокультурою, для якої земля має особливе значення, акумульоване зокрема в етноконцепті BUSH [Ставенко 2023, с. 143].

У художньому етнонаративі для дітей Дж. Моркрофт дві значущі для австралійської лінгвокультури стихії землі та води набувають авторського переосмислення. На початку історії зазначається, що головний персонаж, який жив на широких землях (*in the wide lands beyond the tall tree country*), мав нестримне тяжіння до моря (*he had a great longing for the sea*), що змусило його вирушити до “*sea country*”. Важливо, що на перших сторінках ці дві стихії візуально зображуються рівноцінними, займають приблизно однаковий простір на сторінці, проте згодом розміщення зображень океану / моря, на яких діти займаються серфінгом, на сторінках книги починає займати центральну і

домінантну позицію, що підкреслює значущість образу стихії води в наративі, а також відбиває все більшу важливість стихії води у сучасній австралійській лінгвокультурі. У такий спосіб, поєднавши історію про духовного пращура з таким сучасним заняттям, як серфінг, і представивши її мультимодально, автор реалізує інтенцію створити особливу міфопоетику художнього наративу і представити багату австралійську етнокультуру для читача-дитини.

Відтак, вважаємо, що в художніх етнонаративах для дітей Австралії за допомогою візуальних і вербальних засобів та їх синергії образи стихії води набувають художнього втілення й переосмислення в наративному конструюванні історій та слугують засобами відображення в них австралійської лінгвокультури й зокрема її ядра – етнокультури.

Література

- Лабенська Є. О. Типологія образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2019. № 2. С. 72–76.
- Приходько Г. І. Лінгвокультурологічні параметри феномену конотації. *Львівський філологічний часопис*. 2022. № 11. С. 182–188.
- Ставенко О. В. Австралійські художні етнонаративи для дітей: лінгвокультурний аспект: дис. ... д-ра філософії зі спеціальності 035 Філологія. Івано-Франківськ; Херсон, 2023. 299 с.
- Morecroft, J. *Malu Kangaroo: How the first children learnt to surf* (B. Bancroft, Illus.). Little Hare Books, 2007. 34 p.
- Tsapiv A. Multimodal Imagery in Picture Books for Children. *Cognition, communication, discourse*. 2022, № 25. P.80-87.

СПЕЦИФІКА МОВНОГО ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ CHURCH В ТВОРАХ Г. К. ЧЕСТЕРТОНА

У дослідженні розглядається концепт CHURCH як один з базових у творчості англійського письменника Г. К. Честертон. Певною мірою його можна вважати універсальним, адже поняття церкви, в тій чи іншій формі, існує в будь-якій релігії чи системі вірувань. В українському мовознавстві, незважаючи на великий інтерес науковців до релігійної сфери, цей концепт практично не був предметом дослідження ні в цілому, ні в творчості Г. К. Честертон зокрема, тож метою цієї розвідки є аналіз специфіки лексичної об'єктивації індивідуально-авторського концепту CHURCH. Як правило, такий концепт трансформується з однойменного культурно-національного концепту під впливом специфічності світобачення письменника.

Незважаючи на те, що Г. К. Честертон неодноразово заявляв про тотожність своїх релігійних поглядів з традиційним християнством, суть якого чітко висловлена у Символі Віри, аналіз його творів демонструє певні специфічні риси, якими письменник наділяє християнство в цілому, а відповідно і поняття Церкви. Для їх визначення розглянемо як **лексичні одиниці**, що традиційно вербалізують однойменний культурний концепт, так і інші лексико-, граматичні та стилістичні засоби, що характеризують мовну особистість митця та актуалізують, перш за все, **образні та оцінні** ознаки концепту.

Етимологія лексеми *Church* наголошує на її походженні та розвитку: від грецької лексеми *kuriakon* (the Lord's (house)) до староанглійської *cirice*, а також середньоанглійської *chirche*, яка з 12 ст. й почала вживатися у значенні «будівля для християнських богослужінь» [Online Etymology Dictionary]. Лексикографічний аналіз понятійного шару концепту CHURCH показав, що **базовими ознаками** цього концепту в англійській мові є наступні: 1) місце

проведення богослужінь; 2) *релігійна інституція духівництва і віруючих, об'єднана спільністю вірувань та догматів*; 3) християнська релігійна спільнота, створена Христом, в якій здійснюється єднання людини з Богом; християнство [Cambridge Dictionary; Collin's Dictionary; Longman Dictionary Online]. Розгляд синонімів лексеми виявив додаткові диференційні ознаки концепту, такі як *belief, creed, cathedral, chapel, temple*, де перші дві лежать в основі самостійних концептів концептосфери CHRISTIANITY і є предметом інших розвідок, останні відносяться лише до першої з окреслених ознак (місце для богослужінь). Розглянемо мовне вираження концепту CHURCH на прикладах.

Актуалізація найчастотнішої (за даними словників) ознаки «будівля для богослужінь» відбувається за допомогою лексеми *Church* (*little village church, empty churches, church-door, church bells, little candle-lit church*); еклезіонімів (*the Church of the Nativity, the Church of the Holy Sepulchre, Westminster Church*) та синонімних варіантів *cathedral* і *chapel* (*the top of the cathedral, a cathedral town, St. Paul's Cathedral, suburban chapel, chapels of gold*). Щодо варіанту *temple*, то він вживається у Г. К. Честертоні або для номінації язичницьких храмів (*deserted cities or temples in the Near East, the gates of temples, Babylonian temple*), або для номінації ветхозавітного храму в Єрусалимі (*He flung furniture down the front steps of the Temple*) [Chesterton 2021, с. 2141]. У кількісному відношенні це виглядає так: лексема *church* (лише з значенні будівлі) використовується 121 разів, лексема *cathedral* – 22, сумарно всього 209 вживань. Експлікаторами концепту CHURCH можуть також виступати й лексеми, що вербалізують внутрішнє убранство храму, релігійні дії, предмети церковної практики: *altar* (18), *cross* (98), *mass* (68), *sermon* (11). Щодо лексеми *ікона*, то вона у Г. К. Честертоні виражена в нетиповій орфографії *ikon*, або тлумаченням *image of Christ/God* (9). Всього лексем на вираження цієї ознаки концепту вилучено 158 одиниць.

Друга когнітивна ознака концепту CHURCH «релігійна інституція духівництва і віруючих» у Г. К. Честертоні виражена набагато ширше. У більшості випадків, це номінації, що вербалізують різні аспекти християнської

церкви – її загальноприйнята назва (*Ch. Church*), місце розташування (*the Church on the Continent*), періоди її існування (*historic Church, early Church*), характерні риси (*Militant Church*), офіційні найменування деномінацій (*The Orthodox Church, The Catholic Church, The Greek Church*). В якості експлікаторів сюди також віднесли: найменування церковних підрозділів: *parish* (28), *diocese* (3); ієрархія священнослужителів: *priest* (96), *parson* (16), *patriarch* (9), *cardinal* (8), *clergy* (7), *deacon* (6); церковний одяг та предмети богослужіння: *robes* (15), *vestment* (7), *incense* (7), *mitre* (5), *pastoral* (4). Характер цієї ознаки особливо відчувається у одиницях більших за лексему, наприклад: ***the Christian Church in its practical relation to my soul is a living teacher*** [Chesterton 2021, с. 2131]; ***The Church always seems to be behind the times, when it is really beyond the times*** [Chesterton]; ***to bring freedom into the church*** [Chesterton 2021, с. 2087].

Третя ознака концепту CHURCH «християнська спільнота, заснована Христом, в якій здійснюється єднання людини з Богом, Християнство» (*a living Church, the Church of Christ, problems of the Church, dogmas of the Church, challenge of the Church, to fight the Church*). Це найчисельніша та найбільш цікава група для аналізу відповідного концепту в індивідуально-авторському потрактуванні. Продемонструвати індивідуально-авторську специфіку цієї ознаки краще всього аналізуючи авторські фрагменти з його текстів: ***twice the Church survived alone and succeeded alone, filling the world with her own children*** [Chesterton 2021, с. 3312]. Йдеться не тільки про сам факт існування та виживання християнства в перші століття нашої ери, а й відчувається відношення до церкви як до живого, багатостраждального організму. Саме тому автор говорячи про церкву у цьому значенні завжди вживає особовий займенник ***She*** [Chesterton 2021, с. 2049].

В інших двох фрагментах лексема ***Church*** вжита письменником у розширеному значенні «релігія»: ***Confucianism and Buddhism are great things, but it is not true to call them Churches*** [Chesterton 2021, с. 4154]; ***Those who maintain that Christianity was not a Church but a moral movement of...*** [Chesterton 2021, с. 4347]. Слід також зазначити, що у авторському використанні лексеми ***Church***

у значенні (християнська Церква як спільнота) вона завжди вживається з великої букви і, як правило, для з означеним артиклем.

Особливостями авторської актуалізації концепту CHURCH Г. К. Честертоном є також метафоричність його мовного вираження: *Christ founded **the Church** with two great figures of speech* [Chesterton 2021, с. 4341]; *Remember that **the Church** went in specifically for dangerous ideas; she was a **lion tamer*** [Chesterton 2021, с. 2048].

Аналіз творчості Г. К. Честертона показав, що в ній об'єктивуються всі ознаки національного концепту CHURCH, однак з певною специфікою. Так, митець актуалізує ті когнітивні ознаки, що відповідні його світовідчуттю та допомагають реалізувати художній задум – показати всеосяжність та велич феномену на ймення Церква. Це, по-перше, демонструється кількісним показником – лексеми на позначення ознаки будівлі церкви становить 23 % від усієї кількості вжитих автором, тоді як ознака церкви як місце спілкування з Богом – 53 %; по-друге, виражається в характерних лексико-граматичних та стилістичних авторських засобах, що надають відповідному концепту додаткових відтінків значень.

Література

Cambridge Dictionary. Church. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/church?q=Church>

Chesterton G. K. The Ball and the Cross. The Project Gutenberg eBook. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/5265/pg5265-images.html>

Chesterton G. K. The Collected Works of G. K. Chesterton. Illustrated. Київ : Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2021. 4431 с.

Collin's Dictionary. Church. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/church>

Longman Dictionary Online. Church. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/church>

Online Etymology Dictionary. Church. URL: https://www.etymonline.com/word/religion#etymonline_v_10381

ФОРМИ МАНІФЕСТАЦІЇ КАРТИНИ СВІТУ

Картина світу являє собою динамічний феномен, а її формування – складний і безперервний процес. На форму маніфестації і зміст картини світу впливає комплекс чинників: історія колективу мовців, особливості сприйняття ними навколишньої дійсності, розвиток культурних традицій, настанов, різних галузей знання, соціальна ідентичність мовців, система цінностей та антицінностей тощо. Так, зважаючи на «суб'єкт та об'єкт відтворення», В. Манакін виокремлює «наукову, мовну (наївну), реальну, віртуальну, релігійну, світоглядну, художню, естетичну, метафізичну, чоловічу, жіночу, дитячу та інші картини світу» [Манакін 2012, с. 63]. Отже, картина світу віддзеркалює будь-які аспекти життя суспільства і виконує низку функцій. Найважливіші з них охоплюють регулятивну, адаптивну і пізнавальну функції [Широкова 2018, с. 74].

Регулятивна функція картини світу полягає в її призначенні скеровувати життєдіяльність суспільства за допомогою ментальних моделей, які впливають на поведінку мовців. Т. Кременєва, зазначає, що основна функція картини світу полягає у «виявленні мисленнєвої та поведінкової діяльності народу в стереотипних ситуаціях» [Кременєва 2019, с. 97], поведінкових моделях, характерних для певної лінгвокультурної спільноти.

Адаптивна функція картини світу дозволяє фіксувати в ній продуктивні зміни. Адаптаційні механізми [Якімцов 2018, с. 121], за допомогою яких людина пристосовується до мінливих умов життя, визначає шляхи і способи подолання девіантних ситуацій чи явищ, віддзеркалено в картинах світу мовців.

Пізнавальна функція картини світу реалізується у формуванні у мовців уявлень про світ. На основі того, що вже зафіксовано в картині світу, людина аналізує, оцінює та інтерпретує нову інформацію за допомогою категорій,

концептуальних метафор, культурних сценаріїв тощо. С. Симоненко стверджує, що «основною функцією картини світу є пізнання, яке реалізується в її інтерпретаційній силі і широті. Але в той же час людина не бачить того, що знаходиться зовні її уявлень про світ ... і в цьому виявляється певна обмеженість пізнавальної функції картини світу» [Симоненко 2011, с. 236], яка зумовлена суб'єктивним характером сприйняття довкілля та акцентуацією мовців на конкретних аспектах життєдіяльності.

Поліаспектність і поліфункційність картини світу визначає її мозаїчну природу, а мовці виявляються носіями декількох картин світу одночасно. Багатосвіття, в якому перебуває сучасна людина, неможливо описати за одним конкретним критерієм. Отже, не існує універсальної класифікації картин світу.

За змістом розрізняють ідіоетнічну / національну [Моштак, 2010] й універсальну [Valk, 2021], а також регіональну і глобальну [Ames, 2017]) картини світу. Розвиток таких картин світу пов'язаний з геополітичними процесами, культурним обміном і глобалізацією. На сучасному етапі історії людства спостерігаємо активізацію культурного обміну, що уможливорює проникнення інокультурних елементів до національних картин світу та їх інтернаціоналізацію. Прикладом може слугувати інкорпорація окремих концептів з однієї національної картини світу в іншу або утворення спільних концептуальних інновацій в ситуаціях тривалого й інтенсивного контакту лінгвокультур. Уніфікація картин світу очевидна у взаємодіючих лінгвокультурах Європи, що пояснюється, наприклад, спільним набором ціннісних концептів (СВОБОДА / *FREEDOM*, РІВНІСТЬ / *EQUALITY*, ГІДНІСТЬ / *DIGNITY* тощо). Не виникає сумнівів, що у сучасному світі ключові ціннісні концепти набувають глобального значення.

Промовистими є приклади в історії розвитку англійськомовної картини світу Карибського регіону, де тривають процеси мовного контактування, які позначилися на способах репрезентації, структурі та системі концептів. З'ясовано [Беспала, Козлова 2018, с. 106-208], що вербальна маніфестація концептів відбувається за рахунок інновацій, які конкурують з уже наявними

засобами вербалізації концепту. До формування нових репрезентантів залучаються як споконвічні основи, так і запозичення. Структурні модифікації спричинені запозиченням концептів з інших лінгвокультур та подальшою взаємодією запозичених концептів зі споконвічними. Ці процеси можуть супроводжуватися витісненням запозиченими концептами споконвічних (*LIMING*), формуванням гібридних концептів (*GOSSIP*), або ж концептуальним вирівнюванням (*ANANCYISM*).

Отже, картини світу являють собою складні когнітивні конструкти, які фіксують різні аспекти людського досвіду. Картини світу містять не лише мовні, але й позамовні елементи, такі як культурні, соціальні, релігійні, естетичні уявлення тощо. Зважаючи на функційний потенціал картин світу, можна стверджувати, що вони не є статичними, а змінюються під впливом соціальних, економічних і культурних чинників. На нашу думку, взаємодія і взаємопроникнення картин світу – безперервний і неминучий процес, зумовлений реалізацією креативного потенціалу людини, її прагненням до лінгвокогнітивного моделювання реальності відповідно до умов існування, потреб і цінностей як цілого соціуму, так і конкретних індивідів.

Література

- Беспала Л. В., Козлова Т. О. Формування англійськомовної картини світу в умовах лінгвокультурних контактів : монографія. Запоріжжя : Статус, 2018. 308 с.
- Кременева Т. В. Діалектика взаємовідношень між поняттями «картина світу» та «лінгвокогнітивне моделювання». *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 8, том 1, 2019. С. 96–100.
- Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Навч. посібник для університетів. Київ: Академія, Серія «Альма-матер», 2012. 285 с.
- Моштак О. В. Ідіоетнічність як характерна риса функціонування пейоративної лексики у національно-мовній картині світу. *Мова і культура*. Київ. Вип.13, т. 9 (145), 2010. С. 103–107.
- Симоненко С. В. «Образ світу» та «Картина світу» як детермінанти індивідуальних стратегій візуально-мисленнєвої діяльності суб'єкта. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. Одеса : Астропринт. Вип. 9, 2011. С. 234–243.
- Широкова І. І. Модель, образ, картина світу: диференціація понять. *Science and Education*

a New Dimension. Philology. Вип. 176 (51), 2018. С. 72–75.

Якімцов В. В. Еволюція сучасної наукової картини світу. *Аграрна економіка.* Т. 11. № ¾, 2018. С. 119–128.

Ames D. *Five Worldviews: The Way We See the World.* USA : Center for Global Awareness, 2017. 130 p.

Valk J. *Worldviews: A Comprehensive Approach to Knowing Self and Others.* Switzerland : Springer International Publishing, 2021. 307 p.

Секція 4.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ **МОВНИХ ОДИНИЦЬ**

БАРДИН Н. В.

(Український католицький університет)

НЕПОРОЗУМІННЯ ЯК КОМУНІКАТИВНЕ ЯВИЩЕ **У СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ**

Розуміння один одного є однією з основних передумов плідної співпраці та мирного співіснування в будь-яку епоху. Успішне спілкування залежить від здатності інтерпретувати наміри мовця та реагувати на них відповідно. Проте комунікативні невдачі – ситуації, коли мовець і слухач не досягають взаємного розуміння, – є невід’ємною частиною будь-якої взаємодії, особливо в багатомовному або багатокультурному середовищі.

У стародавніх суспільствах це питання було настільки ж важливим, як і сьогодні. Однак способи і методи в багатьох випадках відрізнялися, і їх дослідження часто ускладнене часовою дистанцією. Цікаво простежити, як давні суспільства досягали порозуміння, починаючи від засобів комунікації,

вирішення проблем, спричинених мовною ситуацією певного місця і часу, особливостями комунікації в межах певної спільноти, а також комунікації поза спільнотою, чи способами подолання багатомовності.

Прагматика стосується використання мови для виконання соціальних функцій, тобто для спілкування з іншими людьми [Bosco, Gabbatore 2016, с. 5]. Комунікативна невдача виникає, коли мовець не досягає бажаного ефекту через неправильне тлумачення значення або задуму, чи невідповідну реакцію слухача [Bosco, Vucciarelli, Vara 2006]. Прагматична комунікативна компетенція передбачає здатність виявляти й виправляти такі невдачі, що вимагає врахування психічних станів співрозмовників [Airenti, Vara & Colombetti 1993].

Баццанелла і Даміано [Bazzanella, Damiano 1999] запропонували п'ять рівнів, на яких може виникнути непорозуміння у повсякденній розмові: фонетичний, синтаксичний, лексичний, семантичний і прагматичний, кожен з яких передбачає розбіжність між наміром мовця та інтерпретацією слухача. Рівень розбіжності може бути різним, залежно від того, наскільки слухач приймає або відкидає закладене мовцем значення, і саме це визначає ступінь розуміння висловлювання.

Для того, щоб врахувати існування різних видів комунікативних невдач, дослідники [Bosco, Vucciarelli, Vara 2006] запропонували та емпірично дослідили їх оригінальну таксономію: невдача акту вираження (нерозуміння буквального значення), невдача задуманого мовцем значення, невдача комунікативного ефекту (невдала спроба переконати когось зробити щось).

У стародавній Греції комунікативні невдачі набували особливих форм, зокрема в міфологічному контексті, де межі між людським і божественним розмивалися. У гомерівському епосі мовці, незалежно від своєї природи – боги, люди чи тварини, – не зазнають мовних бар'єрів, оскільки всі вони користуються єдиною мовою епосу [Gera 2003, с. 3]. Наприклад, Одиссей і кіклоп Поліфем спілкуються один із одним, не потребуючи посередників, хоча належать до різних світів. Водночас, Поліфем стає жертвою мовної хитрості Одиссея, який обманює його завдяки грі зі значенням слова Οὐτις («Ніхто»).

Поліфем сприймає це слово як справжнє ім'я героя: *Οὐτίς ἐμοί γ' ὄνομα* — «Ніхто моє ім'я» (Гомер 9.366). Як наслідок, після осліплення Поліфем не може пояснити іншим кіклопам, хто його насправді поранив і обманув (Гомер 9.408-409).

Комунікативні можливості Поліфема свідчать про певні особливості спільноти Кіклопів. Гомер описує їх як примітивну закриту групу створінь, що не здатні збудувати корабель (Гомер 9. 125-129), а, отже, не мають контактів з іншими народами. Вони живуть осібно в печерах, їхня комунікація обмежена, а соціальні зв'язки – слабкі: хоч і прийшовши на крик Поліфема, кіклопи не можуть з'ясувати, що трапилось. За класифікацією Боско, Бучіареллі і Бара [Bosco, Vucsiarelli, Vara 2006] таку комунікативну невдачу можна визначити як невдачу задуманого мовцем значення.

Поліфем з жалем звертався і до свого улюбленого барана, розуміючи, що той не зможе йому ні відповісти, ні допомогти: *εἰ δὴ ὀμοφρονέοις ποτιφωνήεις τε γένοιο εἶπεῖν ὄππῃ κεῖνος ἐμὸν μένος ἠλασκάζει*. (Гомер 9.456-457) – *Мав би ти розум такий, як у мене, і вмів би хоч слово Вимовить, ти б розказав, де від гніву мого він сховався.*

Щодо останнього уривка, цікаву думку висловлює Пелліція [Pelliccia 1995, сс. 103-105], припускаючи, що вже у той час існувало певне розуміння мовлення, як складного когнітивного процесу: спочатку формулювання думки (*ὀμοφρονέοις*) – когнітивна функція, пізніше – вираження цієї думки вголос за допомогою слова (*ποτιφωνήεις*) – комунікативна функція.

Іншим прикладом для аналізу непорозуміння є пророцтва оракулів у стародавній Греції. Оракули займали центральне місце в багатьох стародавніх суспільствах, виступаючи в ролі наближених до богів і пропонуючи поради з різних питань – від особистих дилем до національних справ. До їхніх порад часто зверталися, щоб витлумачити волю богів за допомогою різних методів.

Геродот розповідає, що у 545 році до н.е. перси вигнали фокійців з Фокеї. Вони оселилися на острові Кірна, що, як їм здавалося, відповідало пророцтву, адже зробили вони це за велінням оракула (*ἐκ θεοπροπίου*). Однак місцеві

племена і сусідні держави сприйняли фокійців як загрозу, що призвело до низки конфліктів. Згодом, за словами Геродота, один із жителів Посейдонії пояснив, що оракул мав на увазі культ героя, а не географічне місце (*ἔκτισαν δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιήτεω μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφί ἢ Πυθίῃ ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον*) («заснували місто після того, як один чоловік з Посейдонії сказав їм, що оракул не мав на увазі острів Кірна, а мав на увазі, що вони заснують героя Кірна». (Геродот 167.4)). Це змусило фокійців змінити своє тлумачення та переселитися до іншого регіону, заснувавши місто Велія.

Ця історія демонструє, наскільки важким було розуміння пророцтв, особливо через їхню граматичну й смислову неоднозначність. Дійсно, для того, щоб фокійці впізнали людину з інтерпретації чоловіка з Посейдонії, їм потрібно було б прийняти дивну граматичну конструкцію: оригінальне твердження *τὸν Κύρνον ... κτίσαι* («заснувати Кірна») не могло стосуватися героя, тому що героя не можна «κτίζω - заснувати».

Малкін припускає, що таке трактування і переосмислення слід розуміти як сигнал безмірної побожності фокійців, які інтерпретували чоловіка з Посейдонії як такого, що дотримується точних слів Піфії. [Malkin 1987, с. 73]

Таке ставлення греки виявляли й у інших випадках: вони не лише шукали нові способи інтерпретації, але й докладали зусиль, щоб діяти згідно з ними, вбачаючи в цьому божественний задум. Таким чином, оракули залишалися центральними фігурами, чия неоднозначність спонукала греків до дій, що часто підтверджували істинність пророцтв.

Література

- Геродот*. Історії в дев'яти книгах / пер. Андрій Білецький. Київ : Наукова думка, 1993. 574 с.
- Гомер*. Одиссея / переклад із старогрецької Бориса Тена. Харків, 2002. 574 с.
- Airenti, G., Bara, B. G., Colombetti, M. Conversation and behavior games in the pragmatics of dialogue. *Cognitive Science*. 1993. Vol. 17, No. 2. pp. 197-256.
- Bazzanella, C., Damiano, R. The interactional handling of misunderstanding in everyday conversations. *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. pp. 817-836.

- Bosco, F.M., Bucciarelli, M., Bara, B. G. Recognition and repair of communicative failures: A developmental perspective. *Journal of Pragmatics*. 2006. Vol. 38, Issue 9. pp. 1398-1429.
- Bosco, F.M., Gabbatore, I. Theory of mind in recognizing and recovering communicative failures. *Applied Psycholinguistics*. 2016. pp. 1-32.
- Eidinow, E. Oracular Failure in Ancient Greek Culture. *Divination and Prophecy in the Ancient Greek World* / R. Woodard (Ed.). Cambridge University Press, 2022. pp. 93-115.
- Gera, D. L. Polyphemus the Linguist. *Ancient Greek Ideas on Speech, Language, and Civilization*. Oxford, 2003. pp. 1-17.
- Homeri Odyssea*. URL: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0135>.
- Herodoti Historiae*. URL : <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0125>.
- Malkin, I. Religion and Colonization in Ancient Greece. *Studies in Greek and Roman religion*. Leiden, 1987. Ch. 3. 297 c.
- Pelliccia, H., Lloyd-Jones, H. Mind, body, and speech in Homer and Pindar. *Hypomnemata*; Heft 107. Goettingen, 1995. 389 c.

ГОЛИК С. В., ОЛЕКСЕНКО Т. І.

(ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

STATIVE VERBS IN ENGLISH: REVISITING (IN)COMPATIBILITY WITH THE PROGRESSIVE ASPECT

Stative verbs have conventionally been regarded as verbs that cannot or rarely occur in the progressive form. This has been a rule widely acknowledged in traditional English grammar textbooks [e.g., Quirk et al., 1972; Comrie, 1976; Biber et al., 1999; Downing & Locke, 2006]. Stative verbs are understood as expressing states that exist and persist for an indefinite period of time. Grammarians claim that the progressive aspect, which combines progressive meaning with non-stative meaning, is typically used with action verbs to indicate temporariness, continuation, or simultaneity [Quirk et al., 1972; Comrie, 1976].

However, recent studies have challenged the traditional view of stative verbs' incompatibility with the progressive aspect. Researchers have proved that native English speakers frequently use stative verbs in the progressive form, and there has been a noticeable increase in their usage (e.g., Mair 2006; Granath and Wherrity 2014; Belli 2018). This suggests a shift in the use of stative verbs in modern English, radically expanding their function and application beyond previous grammatical constraints.

Accordingly, the aim of this paper is to investigate how the use of stative verbs with the progressive aspect is represented in discourse. Specifically, the study seeks to determine which stative verbs are used in the progressive form and for what functions the progressive aspect is employed.

Generally, stative verbs refer to existence, senses, appearance, feelings and emotions, mental processes, and possession [Tsvetalina 2020, p. 36], and typically describe a state or quality [Schubert 2002]. Leech et al. categorize stative verbs into four primary groups: 1) perception and sensation, 2) cognition, emotion, and attitude, 3) having and being, and 4) stance [Leech et al. 2009, p. 129-130]. The grammarians further on explain that "perception" involves the process of receiving and interpreting sensory information to understand and make sense of the environment, while "sensation" pertains to the physical experience or feeling triggered by external stimuli interacting with the body, such as seeing, hearing, smelling, tasting, or experiencing pain. They also add that "cognition" involves mental processes like thinking, remembering, and problem-solving, aiding in understanding thoughts, experiences, and sensory information. "Emotion", in its turn, is an instinctive state of mind influenced by circumstances, moods, or relationships, reflected in feelings like happiness or sadness. "Attitude" describes a settled way of thinking or feeling, often revealed through behavior. "Having" denotes possession or ownership, while "being" reflects essence or existence. Finally, "stance" represents physical or figurative positioning, signifying posture or orientation.

Accordingly, stative verbs can indicate either a mental or psychological state, a physical state, or sometimes even a private condition [Thành Thái 2024, p. 131]. The

authors of practical English grammars describe a state as a situation in which “something stays the same” [e.g., Vince 1998, p. 7]. These states can be constant and durative over time [Downing and Locke 2006]. Therefore, verbs like “know”, “enjoy”, “understand” etc. are regarded as stable and lacking internal change or progression [Belli 2017, p.121]. As a result, they are often incompatible with the progressive aspect, which denotes actions or processes that have a dynamic, evolving quality [Schubert 2002].

Stative verbs describe ongoing states or conditions, often indicating the nature of something or the mental processes associated with it. These verbs indicate constant or unchanging situations and are considered durative, meaning they extend over time without a defined endpoint [Downing and Locke 2006, p. 354]. They do not represent actions with clear stages leading to an end, unlike action verbs, which typically describe events or actions that unfold over time [Дишлева 2014, с. 51]. Therefore, using stative verbs in the progressive aspect some linguists label as “ungrammatical” [Kroeger 2005].

Grammatical aspect is commonly defined as “the manner in which the verb action is regarded or experienced” [Quirk et al. 1972, p. 78]. Similarly, Nordquist defines aspect as a verb form (or category) that “indicates time-related characteristics, such as the completion, duration, or repetition of an action” [Nordquist 2019]. Comrie explains that “aspects are different ways of viewing the internal temporal constituency of a situation” [Comrie 1976, p.3]. The progressive aspect, also known as durative, imperfective, or continuous, primarily conveys three meanings: the action has duration, it is of limited duration, and it is not necessarily complete [Quirk et al. 1985, p. 197–198]. Comrie uses the term “continuous” to describe non-habitual imperfective aspect markers that are varied and can be applied to both states and events. However, in some languages, this term specifically refers to aspect markers that are predominantly used to describe states. However, as Schubert assumes, the meanings of the progressive aspect are much more diverse and can also indicate habitual actions and future events [Schubert 2002].

Native speakers of English use stative verbs with the progressive aspect to

convey various meanings. As explained in the research, these include signaling attitude, expressing emotional involvement, indicating immediacy of an utterance, or conveying annoyance [Granath and Wherrity 2014]. A key factor contributing to the increased use of the progressive aspect is the growing tendency to pair it with stative verbs like “love”, “want”, or “wish” [Belli 2017, p. 122]. Additionally, the progressive aspect with stative verbs can be used to express politeness, temporariness, the intensity of emotion, and emphasize the moment of speaking. Based on the analysis of commonly mentioned stative verbs, it can be concluded that most verbs allowed to take the progressive aspect are associated with emotions (e.g., want, love, see, feel). In contrast, verbs related to cognition (e.g., know) were generally not allowed to take the progressive aspect, according to the textbooks analyzed [Belli 2017, p.132]. This finding suggests that emotion-related stative verbs are more likely to appear in the progressive form, whereas cognition-related stative verbs rarely or never do. It highlights how the use of the progressive aspect can enrich the expressive capacity of stative verbs in communication, allowing for more dynamic and immediate expressions of emotional states, while cognition-related verbs typically maintain a more static representation.

Further research in this field aims to explore the meanings of stative verbs used in the progressive aspect within newspaper discourse. This would help to understand how such constructions contribute to the tone, emphasis, and interpretation of news content, and whether their use in the progressive form conveys specific nuances in reporting, attitude, or immediacy in the context of journalism.

References

- Душлева, Г.В.* Особливості семантики та функціонування дієслів стану в англійській мові. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов : збірник наукових праць / за ред. В. І. Гончарова.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 11. С. 49-53.
- Belli, S. A.* An Analysis of Stative Verbs Used with the Progressive Aspect in Corpus-informed Textbooks. In *English Language Teaching*, 2018. Vol. 11, No. 1. P. 120-135. doi: 10.5539/elt.v11n1p120

- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., Finegan, E.* Longman Grammar of Spoken and Written English. Longman: Pearson Education, 1999.
- Comrie, B.* Aspect. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- Downing, A., Locke, P.* English Grammar: A University Course. NY: Routledge, 2006.
- Granath, S., Wherrity, M.* I'm loving you - and knowing it too: Aspect and so-called stative verbs. In *Rhesis: Linguistics and philology*, 2014. 4(1), 2-22.
- Kroeger, P. R.* Analyzing Grammar: An introduction. UK: Cambridge University Press, 2005.
- Leech, G., Hundt, M., Mair, C., Smith, N.* Change in Contemporary English: A Grammatical Study. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Mair, C.* Twentieth-Century English. History, variation and standardization. Cambridge University Press, Cambridge, 2006. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511486951>
- Nordquist, R.* Definition and Examples of Aspect in English Grammar, 2019. <https://www.thoughtco.com/richard-nordquist-1688331>
- Schubert, S. H.* Are you wanting a cup of coffee?: Overuse of the progressive aspect in Indian English. *Konstazer Online-Publikations-System (KOPS)*, 2002.
- Thành Thái, N.* The use of English stative verbs in the progressive aspect: Changes and recommendations for English grammar teaching. In *Thu Dau Mot University Journal of Science*, 2022. Vol. 4. Is. 3. P.130-137.
- Tsvetalina, A.* Practical aspects in teaching dynamic and stative verbs. In *Studies in Linguistics, Culture and FLT*, 2020. Vol. 8. P. 35-44.
- Vince, M.* Intermediate language practice. London: Macmillan Education, 1998.

ДЕРЕВ'ЯНКО Ю. М.

(Запорізький національний університет)

ЕТИКЕТ ЯК МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Сформовані етикетні правила спілкування і поведінки у суспільстві є результатом тривалого процесу становлення взаємин між людьми. Етикет є важливим елементом системи цінностей кожної культури, проте й сам він є складним системним утворенням. Останнім часом дослідники [Danesi 2004,

Kress 2010] акцентують увагу на семіотичній природі етикету та розглядають його як систему знаків і правил їх уживання, прийнятих у конкретному суспільстві в конкретний час з метою здійснення контакту.

Етикетні знаки справді мають системність, адже відсутність необхідного знака в певній етикетній ситуації викликає непорозуміння між комунікантами, а в окремих випадках навіть призводить до конфлікту. Відсутність етикетного знака (або нульовий знак) виявляється в ситуаціях, коли з певних причин порушуються ustalені норми соціальної поведінки. Нульовий знак найчастіше матиме негативну оцінку оточуючих, які не бажають бути проігнорованими, буде сприйматися як грубість і може бути джерелом конфлікту або глибокої образи: *“Fiona was sitting there, still stunned, when Kathryn came back into the room. “Don’t tell me Philip left without saying goodbye?” She sounded both puzzled and hurt.”* [Lee 2011, с. 42]. Зважаючи на це, етикетний знак можна назвати основою загальної комунікативної системи, від наявності та доречного вживання якого залежить успішність функціонування цієї системи.

Інтенція вшанування комунікантами один одного кодується в повідомленнях адресанта, тобто «наповнює семіотичні вмістилища» [Серякова 2004], та передається через певний канал зв’язку між комунікантами. Етикетні знаки є двох типів – вербальні та невербальні, їх передача охоплює всі модуси (канали) комунікації (аудіальний, візуальний, ольфакторний, тактильний). Це дає нам можливість розглядати етикет як мультимодальне явище, у межах якого функціонують різні типи етикетних знаків.

Вербальними етикетними знаками є мовленнєві етикетні формули, що повторюються в типових етикетних ситуаціях без змін, мають певну форму, зміст і емоційно-експресивне забарвлення (укр. *Добрий день; Радий Вас бачити; Глибоко вдячний; Дуже шкода тощо*).

Важливими складниками інформації в процесі етикетної взаємодії вважаються просодичні (інтонація, діапазон, тональність, висота, тривалість, гучність вимови) та екстралінгвальні (паузи, покашлювання, зітхання, шепіт тощо) знаки, які перебувають за межами вербального висловлювання, хоча

супроводжують і доповнюють його. Виразність етикетних просодичних знаків посилює експресивність спілкування, вони передають емоційний стан мовців. Інтонація є найяскравішим просодичним компонентом етикетного спілкування [Wennerstrom 2001]. Рівень відповідності інтонації висловлювання етикетним нормам визначається, перш за все, з урахуванням умов мовленнєвої ситуації. Тональність спілкування подекуди передає опозиційний характер знаків – тон спілкування відрізнятиметься в комунікативних ситуаціях “старший – молодший”, “свій – чужий” тощо.

Вербальне спілкування є лише частиною процесу інтеракції. Коли вербальні засоби виявляються недостатніми для повного вираження змісту повідомлення, спілкування триває за допомогою невербальних знаків. Невербальний рівень передачі етикетної інформації апелює до візуального, тактильного, ольфакторного модусів.

Жестикуляція, міміка, проксемика утворюють візуальні знаки, які здатні передати в невербальному повідомленні більший обсяг інформації, ніж у вербальному, причому це може відбуватися як усвідомлено, так і мимоволі. Як правило, комуніканти не замислюються про невербальний компонент своїх дій, а виконують їх автоматично, як частину ритуалу [Arndt, Janney 1987].

Проте вербальне висловлювання та його невербальний супровід можуть суперечити одне одному, виражати протилежні сенси. Отже, невербальна комунікація може бути автономною, тобто фактично замінювати текст, і під час невербальні знаки передають більше інформації, а співрозмовник чіткіше розуміє стан комуніканта, його настрої чи наміри. Невдоволений вираз обличчя людини в ситуаціях знайомства або привітання є більш інформативним, ніж вербальні формули: “*Good afternoon, Mr. Tower*” she said, folding her arms across her chest and stepping directly into his path. “*Nice to see you out and about*”. Tower made a sour face. “*Yeah... I’m here to see my wife*” [Jance 2015, p. 207]. Вираз обличчя *a sour face* означає, що зустріч для одного з учасників ситуації є неприємною й він не має наміру брати участь у бесіді.

Етикетні жести як елементи візуального модусу комунікації різноманітні –

регулятивні, ритмічні, емоційні, вказівні, ілюстративні й символічні. Проте всі вони вживаються задля інтенсифікації оформлення вербального повідомлення.

Серед візуальних знаків важливою є відстань між комунікантами. Дистанція скорочується та збільшується в залежності від типу взаємин. Переходячи від формальних, відчужених взаємин до більш близьких, мовець скорочує дистанцію, змінює тон висловлювання, інтонацію й тембр голосу, і, навпаки, бажання зайняти більш відчужену позицію викликає рух від партнера: *“Хлопець обійняв Павлушу за плечі і чмокнув у вихрасту маківку. Павло Віталійович смішно сіпнув головою і притулився до брата, але тут-таки відсунувся, прибравши незалежного та дуже дорослого (на його думку) вигляду”* [Гридін 2012, с. 68].

Важлива складова етикету, яка сприймається через візуальний інформаційний канал – це одяг. Етикетні вимоги до одягу викладені в дрес-кодах різних суспільств, спільнот, організацій, він сигналізує, наскільки вбрання комунікантів відповідає етикетним очікуванням і прийнятим ритуалам.

Візуальний модус, що дає уявлення про відповідність зовнішнього вигляду людини етикету, поєднується з ольфакторним модусом. Неприємний запах може спричинити несприйняття співрозмовника й порушення комунікації.

Смакові знаки є супровідними щодо візуальних чи аудіальних складників етикету. Наприклад, тост під час застілля сприймається одночасно візуально, аудіально та на смак.

Тактильний модус охоплює рукостискання, плескання по плечу, обійми, поцілунки. В етикеті тактильні знаки використовуються як інтенсифікатори експресивності висловлювання в стандартній ситуації: *“Emotion choked him when Solly Schwartz greeted him at their meeting place in Picadilly Circus; he shook hands fervently, with a lingering grip, and his eyes filled with tears of delight as he cried: “Shloimele! Solly! Boychik! Pleased to see you!...”* [Kersh 2013, p. 173].

Отже, етикет – мультимодальне явище, оскільки цілісний етикетний знак створюється за допомогою різних модусів та уможлиблює повне втілення змісту повідомлення. Мультимодальний етикетний знак впливає на деталізацію

поданої інформації, а комбінація різних модусів у комунікації дозволяє реципієнту точніше інтерпретувати повідомлення.

Література

Гридин С. Федько у пошуках чупакабри. Львів : Видавництво Старого Лева, 2012. 176 с.

Серякова І.І. Магія невербальної комунікації: навчальний посібник. Київ : Вид.центр КНЛУ, 2004. 95 с.

Arndt H., Janney R. InterGrammar: Toward an Integrative Model of Verbal, Prosodic and Kinesic Choices in Speech. Berlin : De Gruyter, 1987. 474 p.

Danesi M. Messages, Signs, and Meanings: A Basic Textbook in Semiotics and Communication. Canadian Scholars' Press, 2004. 393p.

Jance J.A. Cold Betrayal: An Ali Reynolds Novel. Simon and Schuster, 2015. 352 p.

Kersh G. The Thousand Deaths of Mr Small. UK : Faber & Faber, 2013. 412 p.

Kress G.R. Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication. Taylor & Francis, 2010. 212 p.

Lee M. The Wedding-Night Affair. Harlequin, 2011. 192 p.

Wennerstrom A. The Music of Everyday Speech: Prosody and Discourse Analysis. Oxford University Press, 2001. 344 p.

KLYMENKO O. L.

(Zaporizhzhia National University)

STYLE-SHIFTING IN DIGITAL COMMUNICATION

Digital communication has become an essential part of our daily lives, with people using various communication platforms such as emails, text messages, social media, and instant messaging applications to communicate [Tagg 2015]. Unlike face-to-face communication, digital communication lacks non-verbal cues that can affect how people perceive and interpret messages. Hence, individuals must rely on other methods to convey their intentions and attitudes. Thus, the writing style named

'netlingo' has emerged through digital communication [Danesi 2020]. Compactness is a common feature of this style, allowing interlocutors to speed up typing and sending their messages by using a series of abbreviations and other reduced forms. Crystal [Crystal 2006, cited in Danesi 2020] also believed that most people style-shift, which refers to adapting their communication style to suit a particular context or situation during digital communication with one another. This is a common phenomenon that occurs in various forms of digital communication, such as text messaging, email, social media, and online forums. This paper will examine how people style-shift when communicating online and explain why people do that.

The term *digital communication* is used to refer to transmitting information or data from one device or location to another using digital signals [Tagg 2015]. It can take many forms, including instant messaging, email, social media, video conferencing, and file sharing. Digital communication offers several advantages, such as improved speed, reliability, and accuracy. It also allows for the use of advanced encryption and security measures to protect sensitive information from unauthorized access or interception. That's why people are now so used to text messaging during digital communication.

The key terms widely used in digital communication, is *style-shifting*, which means a linguistic phenomenon that involves adjusting one's speech style to match the social norms and expectations of the communication context [Crystal 2006, cited in Danesi 2020]. Style-shifting can occur in various ways, including changes in accent, tone, word choice, sentence structure, and speech rate. Tagg (2015) revealed that in digital communication, style-shifting can be more complex, as the absence of non-verbal cues makes it challenging to determine the appropriate communication style.

The way people style-shift in digital communication can vary depending on a number of factors, such as their relationship with the recipient (friends, flatmates, or family members), the purpose of the message, the level of formality, and the cultural context. People style-shift when communicating via text messages in several ways:

1. The use of abbreviations and acronyms can help individuals to save time when

typing messages and can also convey a sense of informality [Grange & Bloom 2000]. For example, instead of typing *'laugh out loud'*, people use the acronym *'lol'* to convey the same meaning; abbreviations *btw* – short for *by the way*; or *ttyl* – short for *talk to you later*. However, the use of abbreviations and acronyms can also lead to misunderstandings, especially when the intended meaning is unclear. For instance, the abbreviation *'RN'* is commonly used in healthcare to refer to a registered nurse, but could also be interpreted as *'right now'* in the answer. The use of abbreviations and acronyms can be helpful in communication, but it is crucial to ensure that they are used appropriately and in a way that is clear to the intended audience [Grange & Bloom 2000]. When in doubt, spelling out the entire phrase or term may be helpful instead of using an abbreviation or acronym.

2. People style-shift in digital communication through the use of emoticons or emojis. Emoticons are pictorial representations of facial expressions that are used to convey emotions or attitudes. The use of emoticons in digital communication has become ubiquitous, with research suggesting that they are used in over 80 % of online communication [Dresner & Herring 2010]. Emoticons could also help individuals convey the tone and intention of their messages, which can be difficult to do in text-based communication [Cheng 2017]. For example, when texting people use a *'smiley face'* to indicate that a message is meant to be light-hearted and friendly, and emoji characters like *':)'* to show that they are not pretty serious and want to talk.

3. In addition to emoticons and abbreviations, people also style-shift in digital communication through the use of slang and informal language. Slang refers to non-standard words and phrases that are used in informal contexts. The use of slang in digital communication can convey a sense of familiarity and closeness between individuals [Eble 1996]. Some examples show that people use *tbh* to convey the same meaning of the phrase *'to be honest'*, *I'm down* – short for *I'm down for it*, which means someone agrees to do something. *Sup* – short for *What's up* is a casual greeting commonly used in informal conversations. *YOLO* – *'You only live once'* is a phrase that suggests living life to the fullest and taking risks. The phrase *'wuu2'* is Internet

slang of text messaging and an abbreviation of ‘*what are you up to?*’, which means ‘*what are you doing?*’. However, the use of slang can also be seen as inappropriate in formal settings such as business meetings, academic presentations, or professional emails. Slang terms and expressions are often specific to particular cultures, subcultures, or communities. This means that individuals from different cultural backgrounds may not understand the slang being used, leading to confusion or misinterpretation [Eble 1996].

Abbreviations and internet slang are both ways of shortening language, but they have different characteristics and purposes. Abbreviation is the process of shortening words or phrases by omitting letters or syllables. Internet slang, on the other hand, refers to the informal language that is used on the internet, which includes a variety of shortened words, acronyms, and phrases. Abbreviations are often used to represent job titles, professional qualifications, or academic degrees. Internet slang, however, is more likely to express a particular attitude, emotion, or cultural reference. For example the abbreviation *CEO* (*Chief Executive Officer*) and Internet slang *YOLO* (*you only live once*). González (1992) also indicated that using abbreviations was to save time and space when writing or typing, while internet slang is used to convey tone, humor, and emotion in online communication.

4. People can also style-shift in digital communication through the use of code-switching. *Code-switching* is the practice of alternating between two or more languages or language varieties in a single conversation. In digital communication, code-switching can occur when individuals use a combination of their native language and a second language. Code-switching can be used to convey a sense of cultural identity or to facilitate communication with individuals who speak different languages. However, people can use code-switching in digital communication when individuals speak the same languages. For example, when texting to friends they can combine their native language and English, like *Thanks mon cher*, which means *Thank you, my dear!*

5. The use of full sentences and standard English helps ensure that the message is clear and easy to understand, professional, respectful, and in line with good

communication etiquette. It is especially important in digital communication where there may be no other cues, such as tone of voice or body language, to help convey the intended meaning. Moreover, using full sentences and standard English can also be seen as a sign of respect for the recipient of the message. It shows that the sender has taken the time to craft a thoughtful message and is not just firing off a quick, abbreviated response.

People style-shift in digital communication for a variety of reasons, depending on the individual and the context. Firstly, digital communication often involves more casual and informal interactions, which can encourage people to use more relaxed language and tone. Secondly, it is to establish rapport and build relationships with others. By adapting their communication style to match that of their communication partner, individuals can create a sense of connection and mutual understanding. Thirdly, people can save time because digital communication is often used in situations where time is limited, and people may use abbreviations or send shorter messages to convey information more quickly. Finally, people style-shift in digital communication to convey their social status or identity. For example, individuals use formal language or technical jargon in professional contexts to convey their expertise and competence.

To sum up, people style-shift in digital communication through the use of abbreviations and acronyms, emoticons and emojis, slang and informal language, code-switching, and full sentences with standard English. People also style-shift for a variety of reasons, depending on the context at that time. However, no matter how and why people style-shift in digital communication, everyone should learn some skills to have good digital communication so that their partners can both understand what they want to say and feel respected. In digital communication, it is essential to be clear and concise in text message, avoid using jargon or technical terms that the other person might not understand. Tone can be easily misinterpreted in digital communication, so make sure to be mindful of how your message might come across. People can also use emojis or other cues to convey their tone if necessary. Additionally, digital communication is not just about sending messages, but also

about listening, so make sure to actively listen to the other person's message and respond appropriately.

References

Cheng, L. Do I mean what I say and say what I mean? A cross-cultural approach to the use of emoticons & emojis in CMC messages. *Fonseca*. №15. 2017. 199 p.

Danesi, M. Language, society, and new media: sociolinguistics today (3rd ed.). Routledge. 2020. 284 p.

Dresner, E., & Herring, S. C. Functions of the nonverbal in CMC: Emoticons and illocutionary force. *Communication theory*. № 20(3), 2010. P. 249-268.

Eble, C. C. Slang & sociability : In-group language among college students. University of North Carolina Press. 1996. 228 p.

González, F. R. Abbreviations and American slang. *English Today*. № 8(3), 1992. P. 39-44.

Grange, B., & Bloom, D. A. Acronyms, abbreviations and initialisms. *BJU International*. № 86. 2000. P. 1-6.

Tagg, C. The discourse of text messaging: Analysis of SMS communication. Bloomsbury Publishing. 2012. 240 p.

Tagg, C. *Exploring digital communication: Language in action*. Routledge. 2015. 300 p.

МАМЕДОВА А. І.

(Запорізький національний університет)

SYNTAKTISCHER KORPUS VON VIDEOSERIEN „MAMA MUH!“

Moderne Methodik beim Erlernen von Fremdsprachen lässt sich ohne Videoserien kaum vorstellen. Verschiedene Videoserien sind auf vielen Stufen der Arbeit an der Fremdsprache zu benutzen. Keine Ausnahme bietet auch die Videoserie „Mama Muh!“ an. Die Texte von dieser Serie gehören zum **Objekt** von unserer Forschung, und zum **Thema** gehört ihr syntaktischer Korpus.

Als **empirisches Material** sind von uns Texte von zwei Serien „Mama Muh!“ untersucht. Syntax und syntaktische Einheiten in den Arbeiten moderner Linguisten

sind ein ziemlich gut untersuchtes Thema. Doch trotzdem wird dem syntaktischen System von den Texten solcher Art wenig Aufmerksamkeit geschenkt. Gerade das bestimmt die **Relevanz** dieser Arbeit. Die Analyse des empirischen Materials lässt sich folgende Grafik zusammenstellen (Gr.1):

*Syntaktische Strukturen von Texten
von Videoserie „Mama Muh!“*

Strukturen	Zahl	%
<i>Einfache Sätze</i>	67	67%
<i>Hypotaxe</i>	21	21%
<i>Parataxe</i>	12	12%
Insgesamt	100	100%

In dieser Grafik können wir sehen, dass die meisten Strukturen die einfachen Sätze sind (67%): *Krah! Meine liebe Speise! Wo warst du denn? Du bist plötzlich einfach verschwunden. Du hast gar nicht verstanden!*

Die einfachen Sätze, die in den Texten dargestellt sind, sind meistens erweitert: *Sie macht mir Pfannkuchen! Das kann ich überhaupt nicht verstehen.*

Relativ oft sind die Sätze mit gleichartigen Satzmitgliedern zu vertreten: *Wir haben doch zusammen geangelt und getanzt und viele andere lustige Dinge erlebt oder nicht, ha?*

Ziemlich oft kann man auch Ellipse betrachten. Die meisten Fälle sind in den Dialogen von Haupthelden dargestellt. Besonders oft fehlt das Prädikat aus:

- *Die Bäuerin?*
- *Ja, mein einziger Freund*
- *Dein einiger Freund?*
- *Krah?*
- *Ja.*

Den zweiten Platz (nach den einfachen Sätzen) belegt das Satzgefüge (21%): *Das ist das erste Mal, dass du mich so genannt hast!*

Am meisten sind folgende Sätze vertreten:

- **die Objektsätze:** *Ich fürchte, dass es leider ziemlich unmöglich...;*
- **die Bedingungssätze:** *Wenn du mich nicht besuchen willst, dann will ich dich nimmer mehr sehen!;*
- **die Relativsätze:** *Ich habe eine Beule am Kopf, eine Wunde, die tropft;*
- **die Temporalsätze:** *Was machst du denn im Stahl, wenn alle anderen Kühe draußen sind?*

Den dritten Platz in Bezug auf die Häufigkeit belegt die Satzreihe (Parataxe) (12%): *Hast du Heu in den Ohren, ich rede doch deutlich!*

Die Parataxe kann konjunktionvoll und konjunktionlos sein: *Ich hab's gedacht, ich bin dein Freund* (ohne Konnektor).

Die Sätze der Satzreihe sind in diesen Sätzen ohne Konnektor gebraucht. Weniger sind die Sätze mit den Konnektoren verbreitet: *Es ist doch immer noch staubig, und ich bin immer noch traurig* (Konnektor – und).

Als Schlussfolgerung kann folgendes behauptet werden: syntaktische Strukturen in den Texten der deutschen Texten von den Videoserien sind reich strukturiert. Aber meistens sind die einfachen Sätze vertreten. Das kann unserer Meinung nach folgender Weise erklärt werden: Die Trickfilme sind auf Kinder meistens gerichtet. Die in Serien vorgeschlagenen Texte sind der Kinderrede ähnlich: kleine nicht so breit erweiterte syntaktische Strukturen, die aber eine Menge von der Information erhalten können. In Rahmen unserer Forschung haben wir nur zwei Serien betrachtet, Es scheint uns, dass es interessant wäre, dieses Thema auf dem Stoff von anderen Serien zu erforschen.

Література

Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ : Видавничий центр „Академія“, 2012. 284 с.

Wieslander J. Mama Muh – Krah zieht um. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GwQ8i2bcRW4> (дата звернення: 27.11. 2024)

Wieslander J. Mama Muh ist verletzt. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rzR02qyz-nI> (дата звернення: 27.11. 2024)

ІСПАНСЬКОМОВНА БУДІВЕЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЧНА СИСТЕМА У СВІТЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО ВАРІЮВАННЯ

Вивчаючи та досліджуючи будь яку мовну систему, ми часто стикаємося з її специфічними особливостями, характером вживання, культурними та соціальними відмінностями, які різняться навіть у країнах світу з однією офіційною мовою. Не є винятком і сфера професійного спілкування. Факти виявлення лінгвістичних професійних варіацій стають все більш помітнішими з розвитком міжнародного ринку праці, міграції робочої сили та являють собою наслідки процесів глобалізації. Так само й іспанськомовна будівельна термінологічна система, що належить до однієї з найпоширеніших мов нашої планети, зазнала впливу зазначених процесів, які потребують активізації і поглиблення досліджень під кутом зору регіонального варіювання заради покращення якості спілкування спеціалістів шляхом уніфікації та стандартизації. Слід зазначити, що ця проблематика є **актуальною** як у минулому столітті, так і зараз у зв'язку з безперервним розвитком технологій будівництва, великою кількістю вживаних термінів, складністю та багаторівневістю будівельної терміносистеми та необхідністю залучення до досліджень фахівців різних напрямків.

Метою нашої роботи є виявлення ознак регіональної варіативності в системі іспанськомовної будівельної термінології та визначення, в яких саме національних варіантах іспанської мови ці прояви мають більш яскравий характер. Теоретичною базою для наших досліджень є положення загального термінознавства (О. Вюстер, Д. Лотте, Х. Фельбер, М. Вакуленко), роботи з дослідження архітектурно-будівельної термінології (Л. Думанська, Н. Книщенко, Т. Кияк, І. Кочан, Н. Нікуліна, Н. Цимбал, П. Шкрдлова та інш.) та дослідження в галузі регіонального варіювання іспанської мови (С. Віноградов, Л. Кенфільд, Е. Косеріу, Дж. Ліпські, М. Реснік, Х. Рона,

Г. Степанов, Е. Уренья). На жаль, у загальному доступі кількість результатів спеціалізованих досліджень у напрямку регіонального варіювання іспанської будівельної термінології є обмеженою, що лише підкреслює актуальність і необхідність розширення науково-дослідницької лінгвістичної діяльності.

Не є секретом, що становище з дослідженням іспанськомовної будівельної термінології не є простим, оскільки іспанське термінознавство не вважається провідним у світі і до того ж сама іспанська мова з її географічною розповсюдженістю, варіативністю і синонімією розширює поле та ускладнює проведення таких досліджень. Будівельна іспанськомовна термінологія навіть на теоретичному рівні виявляє високий рівень варіативності. Однією з причин цього є велика кількість запозичень (переважно з латинської мови, а також з інших мов), які є наслідками значного впливу великого різноманіття культур і мов як європейських народів, так і народів Америки за часів становлення професійної іспанської мови на Американському континенті. Сучасними тенденціями іспанськомовної будівельної термінології є збільшення впливу англійської мови (переважно для американських національних варіантів) на формування термінів, а також збільшення обсягу, кількісного та якісного складу багатоскладних термінологічних словосполучень задля обмеження кількості професійних запозичень.

В якості матеріалу практичного дослідження зі словників, глосаріїв, інтернет-джерел [Blanco Montero, Enríquez Echevarría 1977; Paricio 1992; Zurita Ruíz 1992; Glosario de términos utilizados en control de ejecución de obras civiles, 2011; Diccionario visual de arquitectura, 2020; DLE 2024] методом суцільної вибірки обрано 17 будівельних термінів, зрозумілих широкому колу фахівців, та відібрано для кожного терміну синонімічні, що вживаються в існуючих національних варіантах іспанської мови, сформувавши таким чином масив даних для аналізу у кількості 120 одиниць.

Нами було відібрано для аналізу наступні терміни: *acera* (тротуар), *aplanadora* (дорожній коток), *azulejo* (плитка, кахель, елемент покриття стін), *baldosa* (плитка, елемент покриття підлоги), *bordillo* (бордюр), *destornillador*

(викрутка), *extintor* (вогнегасник), *hormigón* (бетон), *lechada* (заповнювач швів), *llave inglesa* (розвідний ключ), *mezcla* (будівельний розчин), *plomería* (сантехнічні роботи), *repellar* (шпаклювати), *suelo* (підлога), *taladro* (дріль), *tarugo* (дюбель), *zócalo* (плінтус, цоколь). Кількісний та лексико-семантичний аналіз фактичного матеріалу надали наступні результати:

1. Кількість терміноутворень для одного поняття коливається від 2 до 17 (в середньому 7,4 терміноутворення на одне поняття).

2. Майже 60% понять мають домінуючий термін, що претендує на універсальність використання по всіх варіантах (8 з таких термінів є запозиченими: 7 – з латинської мови, 1 – з арабської).

3. Виявлено 39 запозичень (32,5% вибірки) з 8 мов (англійська, арабська, грецька, італійська, каталанська, латинська, португальська, французька); запозичення з латини домінують (51%).

Аналіз тематичних класифікацій і словотвірних моделей іспанськомовної будівельної термінології виявив з одного боку спільні риси, наприклад:

- залежність тематичних класифікацій від спеціалізації конкретного спеціального термінологічного поля;
- способи терміноутворення, що домінують – запозичення та суфіксний;
- утворення термінів-слів для позначення машин, інструментів, матеріалів за допомогою суфіксів *-dor(a)*, *-illo(a)*, *-in(a/o)*, наприклад: *apisonadora* (коток), *desarmador* (викрутка); *bordillo*, *orilla* (бордюр); *baldosín* (плитка для стін);
- непоширене використання поєднання основ/слів та способу утворення терміна від дієслова.

З іншого боку, існують певні особливості окремих національних варіантів:

1. Високий рівень синонімії у будівельних терміносистемах мексиканського та колумбійського національних варіантів (2,33 та 1,94 терміноутворення на одно будівельне поняття), причому у Мексиці це відбувається за рахунок збільшення використання суфіксного методу терміноутворення, а в Колумбії – завдяки використанню усіх способів.

2. Найменша кількість терміноутворень серед національних варіантів

характерна для будівельних терміносистем Гватемали, Домініканської Республіки, Парагваю.

3. Максимальна вживаність запозичень у будівельному термінотворенні Коста Ріки та Перу (56% термінів-слів).

4. Міжваріантне лідерство серед використання способу зміни значення слів при утворенні будівельних термінів для гватемальського та сальвадорського національних варіантів.

5. Схильність до використання складних термінотворень у будівельній лексиці Уругваю.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про високий рівень синонімії і регіональної варіативності, що найяскравіше проявляється у термінах будівельної іспанськомовної терміносистеми мексиканського, колумбійського та уругвайського національних варіантів. Але незважаючи на виявлене різноманіття, більша частина понять глобальної іспанськомовної будівельної терміносистеми навіть у світлі регіонального варіювання іспанської мови тяжіє до універсального термінотворення. Напрямок подальших досліджень представляється розширення обсягів вибірок досліджуваного матеріалу в рамках класифікаційних груп та національних варіантів іспанської мови.

Література

Blanco Montero J.M., Enríquez Echevarría J.C. Glosario de términos de seguridad en construcción: APECCO - Asociación Provincial de Empresarios de la Construcción de La Coruña, 1977. 125 p.

Diccionario visual de arquitectura V1. Escuela Taller Ribera Alta del Ebro III : Alagón, 2020. 98 p.

El Diccionario de la lengua española. Real Academia Española, 2024. URL: <https://dle.rae.es/> (дата звернення: 03.09.2024).

Paricio I. Diccionario de arquitectura y construcción. Bisagra, Madrid, 1992. 164 p.

Glosario de términos utilizados en control de ejecución de obras civiles. Ministerio de educación, cultura y deporte, 2011. 18 p.

Zurita Ruíz J. Diccionario básico de la Construcción. Perú, España, Barcelona, 1992. 237 p.

ТОРКУТ Н. М.

*(Запорізький національний університет,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України)*

ЛАКІЗА А. Ю.

(Запорізький національний університет)

НОВОМОВА В НІМЕЦЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1930-Х РОКІВ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ФУНКЦІЇ

Новомова («newspeak») – соціолінгвістичний феномен, сутність якого свого часу продемонстрував Джордж Орвелл у романі «1984» [Орвелл 2015], активно використовується тоталітарними режимами з метою маскуванню справжньої природи негативних в ціннісному аспекті явищ і дій. Тож не дивно, що в умовах російсько-української війни в лексиконі росіян з'явилося чимало ідеологічно детермінованих слів і словосполучень, які є класичними прикладами новомови (наприклад, рос.: *защита русскоязычного населения, СВО, денацификация, хлопки, паралельний импорт, разрушка* та ін.). При цьому очевидно є подібність функцій новомови, використовуваної російськими пропагандистами та ідеологами гітлерівської Німеччини.

Ця подібність зумовила вибір теми нашої розвідки, в центрі уваги якої – новомова в німецькомовних літературних текстах, адресованих дитячій аудиторії 1930-х років, а саме: «Trau keinem Fuchs auf grüner Heide und keinem Jud auf seinem Eid» (пер.: Не вірте ні лису на зеленій галявині, ні єврею і його присязі), Ельвіри Бауер [Bauer 1936] та «der Giftpilz» (пер.: Отруйний гриб/поганка) Ернста Хаймера [Heimer 1938].

Знайомство з працями відомих лінгвістів ([Масенко 2017], [Ренчка 2017], [Калиновська 2008], [Thom 1987], [Glowinski 2009], [Klemperer 1947] та ін.) дає підстави розглядати новомову як ідеологічно-марковане номінування певних явищ, об'єктів чи дій, з метою потужного впливу на свідомість громадян. До

рис новомови, виокремлених автором терміну «newspeak» та сучасними мовознавцями, відносимо, зокрема:

- Спрощення та стандартизацію мови [Орвелл 2015];
- Політизацію лексики [Thom 1987];
- Чіткий дихотомічний поділ [Масенко 2017];
- Домінування оцінки над значенням [Glowinski 2009];
- Евфемізми [Glowinski 2009];
- Аббревіатури і складноскорочені слова [Klempere 1947].

Обидва обрані для дослідження твори, що написані професійними педагогами, створені з метою пропаганди ідеології Третього Рейху, до ключових концептів якої відноситься, зокрема, звеличення арійської раси та ненависть до євреїв. Саме антисемітизм став тією ідеологічною установкою, яка визначила тематику, емоційно-психологічну тональність дитячих книг Ельвіри Бауер та Ернста Хаймера. Однією із впливових стратегій формування гостро негативного ставлення до євреїв в обох творах виступає новомова.

Використання методу «пильного читання» дозволяє стверджувати, що і Ельвіра Бауер, і Ернст Хаймер, добре розуміють специфіку дитячої психології і вправно маніпулюють свідомістю своїх реципієнтів. З метою закріплення негативної оціночності за всіма феноменами концептосфери «єврей» і звеличення арійської нації, автори вдаються до дихотомічного розподілу світу на «свій» - «чужий», вибудовуючи на цьому принципі низку лексем-неологізмів з антисемітською семантикою. Наприклад: *Judenadvokat* (жидоадвокат), *Judenpest* (жидівська чума), *Judenhaus* (дім жидів) та інші. Використовуючи граматичний спосіб словотворення (*Komposita*) – злиття двох основ, автори пишуть ці слова разом, в той час, як антиномічні їм феномени з німецькою генезою *Deutsche Kraft* (німецька сила), *Deutsche Fleiß* (німецька старанність), *Deutsche Waren* (німецькі товари) пишуться окремо. В такий спосіб у свідомості потенційного читача мала закріпитися думка про те, що саме євреї як «інші», тобто, не такі, як арійці, винні у всіх бідах і нещастях німецького народу.

Непоодиноким у творах Ельвіри Бауер та Ернста Хаймера є домінування оцінки над значенням слів – ще одна важлива риса новомови. Наприклад: *Rassenschänder* (осквернитель раси), *Satansblut* (сатанинська кров), *Nakennasen* (гакоподібні носи) та інші. Підкріплені численними карикатурними ілюстраціями, ці лексеми покликані сформувати негативний образ «справжнього єврея», дегуманізувати його, що було ключовим елементом ідеологічної пропаганди Третього рейху. Евфемізми, аббревіатури і складноскорочені слова, які зустрічаються у цих творах (приміром, *die BDM* (союз німецьких дівиць), *Hitlerjugendorganisation* (молодіжна організація імені Адольфа Гітлера), *Judenfrage* (єврейське питання), *Juden Wiege* (єврейська колиска) та ін.), використані для приховування справжнього значення злочинних дій та політики гітлерівського режиму.

Аналіз антисемітської дитячої літератури продемонстрував, як новомова дегуманізує євреїв, створюючи негативні стереотипи та образи. Це підкреслює важливість критичного аналізу мови для виявлення та запобігання маніпуляціям у сучасному суспільстві.

Література

- Гловінський М.* Новомова. 12 польських есеїв / Упоряд. О. Гнатюк. Київ : Критика, 2001. 182с.
- Масенко Л. Т.* Мова радянського тоталітаризму. Київ : Вид-во «Кліо», 2017. 239 с.
- Калиновська О. В.* Проблеми лексикографічного опису ідеологічно забарвлених лексичних одиниць. *Наукові записки НауЮУІА*. Т. 85: Філологічні науки. Київ : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. С. 35–39.
- Конквест Р.* Роздуми над сплюндрованим сторіччям / Пер. з англ. О. Мокровольський. Київ : Основи, 2003. 371 с.
- Орвелл Дж.* 1984: роман / Пер. з англ. В. Шовкун. Київ : Вид-во Жупанського, 2015. 314 с.
- Glowinski M.* Nowomowa po polsku. Warszawa: Wydawnictwo PEN, 1990. 146 s.
- Thom F.* La langue de bois. Paris: Commentaire Julliard 8 rue Garanciere, 1987. 225 p.
- Klemperer V.* LTI – Notizbuch eines Philologen. Aufbau Verlag, Berlin, 1947. 392 с.
- Bauer E.* Trau keinem Fuchs auf grüner Heid und keinem Jud auf seinem Eid. URL: <https://ia801305.us.archive.org/35/items/Bauer-Elvira-Trau-keinem-Fuchs-auf-gruener-Heid/BauerElvira-TrauKeinemFuchsAufGruenerHeidUndKeinemJudBeiSeinemEid193646S.Scan.pdf>.

Ernst Heimer. der Giftpilz. URL: <https://ia903204.us.archive.org/33/items/ernst-hiemer-der-giftpilz-1938-57-s.-fraktur/Ernst%20Hiemer%20-%20Der%20Giftpilz%20%281938%2C%2057%20S.%2C%20Fraktur%29.pdf>.

ТОРКУТ Н. М.

*(Запорізький національний університет,
Інститут літератури ім.Т. Г. Шевченка НАН України)*

ПОЛІЩУК Н. С.

(Запорізький національний університет)

МЕТАФОРІКА ВІЙНИ В ІСТОРИЧНІЙ ХРОНІЦІ В. ШЕКСПІРА «ГЕНРІХ V»

Тема війни – одна із провідних в історичних хроніках В. Шекспіра, адже сюжети більшості з них тією чи іншою мірою пов'язані з військовими конфліктами, насамперед такими, як Столітня війна між Англією і Францією (1337-1453), Війна Червоної і Білої троянд (1455-1487). На особливу увагу в контексті дослідження мілітарного дискурсу у творчості Шекспіра в цілому й у його хроніках зокрема, заслуговує метафорика війни. Саме метафора, за влучним спостереженням Х. Ортеги-і-Гасета, «служує знаряддям думки, за допомогою якого нам вдається досягти найвіддаленіших ділянок нашого концептуального поля.... Метафора подовжує «руку» нашого інтелекту; її роль в логіці може бути уподібнена вудці чи гвинтівці» [Ortega-y-Gasset 1966, с. 391].

Шекспір створює складний образ війни, використовуючи багатий метафоричний інструментарій для зображення її руйнівної сили та емоційного впливу на реципієнта. Метафорика війни є важливим компонентом поезики історичної хроніки «Генріх V», який дозволяє багатогранно відтворити сутність і наслідки війни, формуючи комплексне сприйняття конфліктів, що виходить

далеко за межі простого опису подій.

Спираючись на аналітичний досвід осмислення метафори, представлений у працях таких вчених, як Ф. Вілрайт [Wheelwright 1962], М. Блек [Black 1954], Дж. Серль [Searle 1993], Дж. Лакофф і М. Джонсон [Lakoff, Johnson 1980], правомірно розмежовувати 2 точки зору на метафору: граматичну та стилістичну. Згідно з першим підходом, можна виокремити, субстантивну, предикативну, адвербіальну метафори. Різновидами метафор зі стилістичної точки зору є епіфора, діафора; базисна, концептуальна, буквальна, класична, образна, міфологічна та мертва метафори.

В пролозі до п'єси «Генріх V» протагоніст постає як войовничий лідер, який метафорично уподібнений до Марса: «*Then should the warlike Harry, like himself, / Assume the port of Mars, and at his heels, / Leashed in like hounds, should famine, sword, and fire / Crouch for employment*» [Shakespeare 2020, p. 7]. Прикметно, що у цьому текстовому пасажі король англійців постає як римський бог війни, біля ніг якого «*Мов ті хорти, — вогонь, і меч, і голод, / Готові розпочати полювання*» [Шекспір 1985, С. 352], тобто тут зустрічаються також три метафори на позначення війни. «Марс» у цьому контексті символізує військову доблесть Генріха V і руйнівну силу його потужності, а «хорти» (вогонь, меч і голод) уособлюють три основні способи, якими війна приносить смерть і спустошення. З граматичної точки зору перша з метафор є субстантивною, оскільки метафоричний образ будується на основі номінування («Марс»), а зі стилістичної – міфологічною, адже це яскравий, образний вислів, що поєднує елементи міфології із реаліями війни та закріплює у свідомості реципієнтів ідею майже божественної величі англійського короля. Три наступні метафори, що акцентують увагу на негативному аспекті війни, створюють образ хаосу та руйнівної сили, що супроводжують воєнні дії.

Образ Марса Шекспір використовує у цій хроніці вдруге у діаметрально протилежному значенні, коли про Генріха говорять його вороги - французи (дія 4, сцена 2). При цьому метафорика набуває тут принизливо іронічного відтінку за рахунок атрибутиву: «*Big Mars seems bankrupt in their beggared host / And*

faintly through a rusty beaver peeps» [Shakespeare 2020, с. 159]. Французький вельможа Гранпре використовує образ «Марса-невдахи», такого собі «збанкрутілого» бога війни, який перебуває «серед цих старців» та «ляжливо позира крізь забороло» [Шекспір 1985, с. 411]. Тут має місце конкретизуюче уточнення щодо Марса, і як наслідок, вся метафора репрезентує очільника англійського війська як слабкого та переляканого. Ця метафора у вустах Гранпре звучить як образа, висловлення зневаги до противника. Враховуючи, що слова на адресу Генріха V звучать перед славнозвісною битвою при Айзенкурі, де переможе саме англійське військо (і про цей історичний факт потенційний глядач п'єси точно знає), вони сприймаються як зухвале бахвальство.

Отже, метафора є одним із найпотужніших інструментів художнього вираження, який дозволяє трансформувати абстрактні поняття в яскраві, емоційно насичені образи. Метафорика війни в хроніках Шекспіра є важливим компонентом його художньої техніки, який формує оригінальну стилістичну палітру текстів та створює можливості для їх багатогранної інтерпретації.

Література

- Шекспір В. Генріх V. Шекспір В. Твори в шести томах.* Київ : Дніпро, 1985. Т. 3, С. 349-442.
- Black M. Metaphor. Proceedings of the Aristotelian Society.* 1954. Vol. 55. P. 273-294.
- Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction.* Oxford University Press. 2002. 285 p.
- Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By.* Chicago, London : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
- Ortega-y-Gasset J. Las dos grandes metaforas. Ortega-y-Gasset J. Obras Completas. Tomo II.* Madrid, 1966. P. 387-400. URL: <https://archive.org/details/ortega-y-gasset.-obras-completas.-tomo-ii-ocr-1963>.
- Searle J. R. Metaphor.* Cambridge University Press, 1993. P. 83-111.
- Shakespeare W. Henry V. Folger Shakespeare Library,* 2020. URL: <https://www.folger.edu/explore/shakespeares-works/henry-v/>.
- Wheelwright P. Metaphor and Reality.* Bloomington : Indiana University Press, 1962. 192 p.

ЕВРИСТИЧНА ПРИРОДА СМISЛУ ВИСЛОВЛЕНОГО І СМISЛУ СПРИЙНЯТОГО В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Між смислом висловленим і смислом сприйнятим адресатом може бути часткова або навіть суттєва відмінність, оскільки процес смислоутворення у політичному дискурсі зазнає впливу численних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Ці чинники виконують функції змінних, котрі визначають індивідуальну специфіку осмислення висловлення. Невідповідність сприйнятого смислу (*'recovered meaning'*) тому, котрий хоче передати мовець (*'speaker's meaning'*), може бути зумовлена розбіжностями світоглядного, морально-етичного, політичного характеру. Також мають значення освітній рівень мовців, ситуативні фактори, усвідомлені і неусвідомлені упередженості.

У сучасній семантиці виявляються прагнення мовознавців враховувати як лінгвістичні, так і нелінгвістичні чинники. Ці тенденції значною мірою стимульовані розробками у царині машинного перекладу на основі штучного інтелекту, одним із базових принципів функціонування котрого є статистична імовірнісність [Eisenstein 2019, с. 17, 410, 447]. Оскільки штучному інтелекту у процесі обробки інформації бракують властиві людині риси власної усвідомленості, емоційності, 'розуміння' кінцевої мети обробки семантичного контенту, зусилля мовознавців і розробників програм спрямовані на подолання цих вад. Зокрема у царині штучного інтелекту особлива увага приділяється розробці і впровадженню 'людського' феномену телеологічності – усвідомлення кінцевої мети діяльності. Цю проблему визнають однією з вирішальних для підвищення якості мовного і мовленнєвого матеріалу, продукovanого штучним інтелектом. У новітній монографії з показовою назвою "*Superintelligence*" питанню вмотивованості, доцільності, телеологічності у застосуванні до штучного інтелекту присвячено цілий розділ [Bostrom 2017, с. 127-139]. У цьому контексті зрозумілі намагання лінгвістів залучати до аналізу

семантичних процесів у дискурсі поняття мінімалістської, композиційної семантики, котрі покликані забезпечувати умови істинності в межах сукупності складників окремої пропозиції [Borg 2005; Frege 1948]. Водночас, усвідомлена потреба при аналізі семантичних характеристик висловлення порушувати постулати мінімалістської семантики і виходити далеко за рамки складових компонентів певного ствердження, застосовуючи контекстуалістські категорії [Jaszczolt 2023; Silk 2017]. Зокрема сучасні семантичні теорії з інтуїтивістським ухилом розглядають смислоутворення у дискурсі як симбіоз ('merger') видів інформації різної природи, котра надходить з декількох джерел: а) смисл слова у межах певної синтаксичної структури; б) дискурсивна ситуація; в) когнітивні особливості людини; г) стереотипи і упередженості щодо суспільства і культури; д) знання про світ [Jaszczolt 2023; Silk 2017].

У цьому дослідженні поряд з мінімалістськими, композиційними постулатами осмислення семантичної проблематики, ми використовуємо телеологічну методологію контекстуалістського гатунку з огляду на розмитість концепту 'Телос'. Ми зосереджуємо увагу саме на культурних стереотипах, зокрема на морально-етичних канонах, узгоджених з фінальною метою висловлення в англomовному політичному дискурсі. Висловлення у політичному дискурсі зазнають прирощення додаткових смислів. Приписування додаткового смислу може бути виявом семантичних і ціннісно-цільових розбіжностей між смислом висловлення, котрий хоче передати мовець, і смислом, котрий отримує адресат. Додаткові смисли, котрі приписує адресат, осмислюючи ціннісно-цільові характеристики висловлення, ми називаємо телеологічними рефлексійними смислами. Запропонований термін ґрунтується на категоріально-понятійному апараті моральної телеології І. Канта, котрий використовує такі поняття, як "телеологічна рефлексія", "телеологічне судження" [Kant, 1987].

Телеологічний рефлексійний смисл є виявленням моральної оцінки дій і подій з точки зору цілей, мотивів або наслідків. Розмаїття телеологічних рефлексійних смислів, котрі можуть бути приписані до окремого висловлення є

потенційно безмежним з огляду на наявність нескінченної кількості об'єктивних та суб'єктивних телеологічно релевантних чинників. Наприклад, якщо розглянути актуальне зараз словосполучення "Just peace" – "Справедливий мир" з телеологічної точки зору, тобто виходячи з можливих причин, мотивів мовця, наслідків та бенефіціантів, мусимо визнати, що воно викликає численні рефлексійні судження, котрі є приписуваними і котрі виявляють характерні риси телеологічного рефлексійного смислу. Використовуючи термінологію Аристотелівської риторики, у цьому випадку ми зважаємо на цілу низку змінних: а) на '*Logos*' (аргументацію, логіку, мінімалістську пропозитивну структуру); на '*Ethos*' (соціальний статус, репутацію мовця, приналежність до політичних партій, об'єднань, етнокультурних груп); на '*Pathos*' (те, як мовець доносить свої думки до адресата, стиль) [Aristotle 1991]. Взаємодія цих змінних визначає специфіку сприйнятого смислу ('*recovered meaning*'). Зокрема, з точки зору семантичної і логічної узгодженості та відповідності фінальній меті, '*Logos*' може вступати у конфлікт з '*Ethos*' і '*Pathos*', і цим стимулювати процес атрибуції додаткових смислів.

Проаналізований фактичний і теоретичний матеріал надає підстави зробити висновки, що атрибуція додаткового телеологічного рефлексійного смислу до оригінального висловлення має метателеологічну сутність як рефлексійне судження щодо моральної виправданості телеологічної рефлексії автора висловлення.

Література

- Aristotle. The Art of Rhetoric. Harmondsworth : Penguin Classics, 1991. 304 p.
- Borg E. Minimal Semantics. Oxford : Oxford University Press, 2004. 288 p.
- Bostrom, N. Superintelligence. Paths, Dangers, Strategies. Oxford : Oxford University Press, 2017. 415 p.
- Einstein J. Introduction to Natural Language Processing. Cambridge, Massachusetts., London, England : The MIT Press, 2019. 519 p.
- Frege G. Sense and Reference. *The Philosophical Review*. 1948. Vol. 57. № 3. Pp. 209-230.
- Jaszczolt K. M. Semantics, Pragmatics, Philosophy: A Journey through Meaning. 2nd ed. New York : Cambridge University Press, 2023. 438 p.

Kant I. Critique of Judgment. Trans. by Werner S. Pluhar. Indianapolis. Cambridge : Hackett Publishing Company, 1987. 575 p.
Silk A. Metaethical Contextualism. The Routledge Handbook of Metaethics. 1st ed. Routledge, New York, 2017. Pp. 102-118.

Секція 5.

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ ТА РОМАНСЬКИХ МОВ.

ГУСТЕРА Р. М.

(Запорізький національний університет)

Трибологічний термін та його ознаки (на матеріалі англійської мови)

Фахова мова як сукупність мовних засобів дозволяє точно й повно описувати різні аспекти професійної діяльності за допомогою відповідної лексики. Серед лексики фахових мов центральне місце займають терміни, оскільки вони забезпечують змістову точність при обміні спеціалізованою інформацією. З огляду на специфіку трибологічної галузі під трибологічним терміном розуміємо одиницю мовного рівня, яка слугує для вираження спеціального поняття галузі трибології, перебуває у взаємозв'язку з іншими елементами трибологічної терміносистеми та є її складовим елементом.

Ключовою ознакою терміна є співвіднесеність із спеціальним поняттям, яке є результатом операцій абстрагування і узагальнення та містить у собі найсуттєвіші ознаки того чи іншого об'єкта дійсності. Хоча співвідношення терміна і поняття є ключовим, до терміна висувається низка додаткових вимог, яким він повинен відповідати для найбільш ефективного функціонування.

У контексті розгляду ознак терміна мовознавці приділяють особливу увагу його системності, яка має подвійну природу та виявляється у класифікаційній та словотвірній системності. Термінам трибологічної терміносистеми притаманні обидва види системності так само, як і терміносистемі трибології притаманна зв'язність на логічному та мовному рівнях. Разом з тим термінологічна системність має насамперед екстралінгвальну природу, оскільки центральним залишається зв'язок терміна із системою понять галузі. Так, термін *sliding velocity* (швидкість ковзання) є частиною трибологічної терміносистеми через його належність до терміно-семантичної групи «Триботехнічні характеристики тертя», яка є однією із тематичних груп зазначеної терміносистеми.

Системність трибологічних термінів також виявляється через їх дериваційну здатність або деривативність, яка виявляється у процесах термінотворення, наприклад при використанні афіксації, як у *oil* (олива) – *oiler* (оливниця) – *oiliness* (мастильна здатність), чи створенні термінологічних словосполучень на основі окремого компонента, наприклад: *fretting wear* (фретингове зношування) – *fretting corrosion* (фретинг-корозія) – *fretting fatigue* (фретинг-втома). Правильне використання словотвірних засобів, у свою чергу, забезпечує лінгвістичну та граматичну правильність терміна. Трибологічні терміни відповідають правилам і нормам мови та переважно є стилістично нейтральними, тобто не мають емоційно-експресивного забарвлення.

Іншою важливою ознакою терміна вважаємо дефінітивність, тобто наявність дефініції. Але, як відомо, дефініцію можна дати будь-якому слову, а не лише терміну. Дефініція терміна співвідноситься із поняттєвим апаратом специфічної галузі, оскільки основною ознакою власне терміна є здатність бути виразником не загального уявлення чи побутового поняття, а наукового, технічного чи професійного поняття [Овчаренко 2013, с. 43]. Тому зазначимо, що під трибологічною дефініцією ми розуміємо словесне вираження змісту трибологічного поняття, у якому зафіксовані його істотні трибологічні ознаки, наприклад: *debris – particles that become detached in a wear process* [Friction,

lubrication, and wear technology 1992].

Іншою ознакою трибологічного терміна є тенденція до однозначності або контекстуальної незалежності. Термін повинен бути однозначним у межах відповідної терміносистеми, тоді як за її межами він може піддаватися процесам ретермінологізації або детермінологізації. Так, термін *additive* (присадка) у межах трибологічної терміносистеми має лише одне значення та дефініцію: «*material added to a lubricant for the purpose of imparting new properties or of enhancing existing properties*» [Friction, lubrication, and wear technology 1992]. Водночас за її межами ця лексема може використовуватися, зокрема, із значенням «харчова добавка» та у цьому випадку визначатися як: «*a substance that is added to food in order to improve its taste or appearance or to keep it fresh and stop it from decaying*» [Cambridge Dictionary].

Ще однією важливою тенденцією є прагнення термінології до точності, яка виявляється у здатності терміна точно описувати ознаки поняття, яке він позначає. Термінологічне словосполучення *gasoabrasive wear* (газоабразивне зношування) складається із двох компонентів, перший з яких є складним прикметником та вказує на специфічний характер процесу – зношування відбувається через дію абразивних частинок, які переносяться газовим потоком. Цей компонент чітко відмежовує даний вид зношування від інших видів, як-от *hydroabrasive wear* (гідроабразивне зношування) або *erosive wear* (ерозійне зношування). Другий компонент терміна вказує на безпосереднє відокремлення матеріалу від поверхні твердого тіла. Отже, цей термін виключає можливість альтернативних тлумачень і чітко відображає суть позначуваного процесу.

Невідповідність плану змісту та плану вираження може призвести до таких явищ як синонімія або омонімія, які є небажаними у межах однієї терміносистеми. Тому іншою вимогою до терміна є відсутність синонімів та омонімів. Однак не всі трибологічні терміни задовольняють цій вимозі, про що свідчить наявність у трибологічній термінології синонімів, зокрема *wear in – run in* (припрацювання) або *dynamic friction – kinetic friction* (тертя руху), тому можна казати лише про певну тенденцію до задоволення зазначених вимог.

Однією з найважливіших характеристик знака є мотивованість, яка пов'язує між собою форму знака і його зміст. Мотивованість «дозволяє усвідомити зумовленість зв'язку значення (план змісту) і звукової оболонки слова (план вираження) на основі співвіднесеності слова з мовною, позамовною дійсністю та ментальними категоріями» [Tsymbal 2018, с. 84]. Трибологічним термінам притаманна ознака мотивованості, що виявляється у їх більшій семантичній прозорості, наприклад: *pitting* (пітингова корозія, точкова корозія), *bleeding* (виділення рідкої речовини з мастила) або *fatigue wear* (утомне зношування). Мотивованість терміна сприяє його запам'ятовуванню та полегшує обмін науковою інформацією.

Отже, трибологічний термін є головним засобом комунікації спеціальних галузевих понять, входить до трибологічної терміносистеми та перебуває у взаємозв'язку з іншими її елементами. Основними ознаками трибологічного терміна, які реалізуються у межах відповідної терміносистеми, є співвіднесеність із спеціальним поняттям, системність та дефінітивність. Водночас серед трибологічних термінів є тенденція до однозначності, точності, відсутності синонімів та омонімів, також їм властиві деривативність, мотивованість та стилістична нейтральність. З огляду на подвійну природу термінологічної системності термін доцільно розглядати у двох площинах – логічній та мовній.

Література

Овчаренко Н. І. Теоретичні передумови дослідження терміносистем. *Дивослово*. 2013. № 11. С. 43–45.

Additive. *Cambridge Dictionary. English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/additive?q=additive> (дата звернення: 10.06.2024).

Friction, lubrication, and wear technology / ed. by P. J. Blau. Vol. 18. Metals Park, OH: ASM International, 1992. 1879 p.

Tsymbal N. Research of terminological lexis with in motivation aspect. *Philological review*. 2018. № 2. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2018.151972> (дата звернення: 25.06.2024).

ПРОБЛЕМИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Фразеологізми австралійського варіанта англійської мови (АВА) вирізняються структурно-семантичною варіативністю, високим ступенем емоційно-експресивної забарвленості та комунікативної потужності. АВА фразеологія цілком передбачувано охоплює різноманітні в історичному та концептуальному аспектах вирази. Численні одиниці, зареєстровані словниками і глосаріями АВА, функціонують в якості сленгізмів або жаргонних фразеологізмів [Lambert 2004; Laugesen 2002; 2005; 2020; Moore 2023]. Вони вживаються в усному спілкуванні людей, об'єднаних за професійною, віковою чи іншим типом соціальної приналежності, а також налаштованих на лінгвокультурну відокремленість, а часом і на криптолалічну чи людичну форми комунікації. Зазначені характеристики, зумовлені низкою історичних і соціальних чинників [Козлова, Полежаєв, Салій 2020], створюють об'єктивну складність аналізу австралійських фразеологізмів, їх відмежування від сленгізмів і жаргонізмів, а також упорядкування.

Аналіз фразеології починається з інвентаризації, яка передбачає такі кроки: вибір надійних джерел, виокремлення і систематизація одиниць за низкою критеріїв. Показник надійності визначає якість і соціальне визнання обраного джерела. З огляду на це доцільним рішенням буде виокремити австралійські фразеологізми з історичних і загальних національних словників (наприклад, [The Australian 2016]), оскільки саме вони задовольняють критеріям авторитетності і достовірності. По-перше, національні словники укладені науковцями Австралійського національного центру лексикографії / *The Australian National Dictionary Centre (ANDC) at the Australian National University, Canberra* [Researchers – ANU], які мають відповідні наукові

публікації [Laugesen 2002; 2005; 2020; Moore 2023] і співпрацюють з видавництвом Оксфордського університету в Австралії і Новій Зеландії. По-друге, національні словники пройшли експертизу, що підтверджують наукові рецензії [Lambert 2018]. По-третє, перевидання словників [Macquarie 2020] свідчить про їх вдосконалення, актуальність і відповідність мовленнєвій практиці носіїв австралійської культури, загальноприйнятим правилам реалізації мовної системи та преференціям мовців стосовно тих чи тих одиниць, наявних у ресурсі лексико-фразеологічних засобів: “*The Macquarie Dictionary Eighth Edition is nationally and internationally regarded as the standard reference on Australian English. An up-to-date account of our variety of English, it not only includes words and senses peculiar to Australian English, but also those common to the whole English-speaking world*” [Macquarie 2020, blurb], “*The Macquarie Dictionary ... aims to present a record of Australian English, as it has been and as it is*” [Macquarie 2020, p. xi].

Виокремлення, систематизація та обсяг фактичного матеріалу залежать від завдань конкретного дослідження і визначаються необхідністю залучення таких розрядів фразеології:

- ідіоми, узагальнено-цілісне значення яких не виводиться або виводиться лише частково із значень їх складників, і колокації (композиційні фрази) із значеннями вмотивованими семантикою складників, фразеологізоване значення яких реалізується в межах конкретної сполучуваності; наприклад, *break it down* “an appeal to desist from behaviour which is annoying, embarrassing, upsetting, etc.” vs *break camp* “to pack up tents and equipment and resume a march” [Macquarie 2020, p. 190];

- фразеологічні варіанти з композиційними відмінностями у лексичному та/чи граматичному аспектах, наприклад, *to stone (spare, starve, stiffen) the crows* “an exclamation of surprise, disgust, exasperation, etc.” [The Concise 1992, c. 147], *(with) Matilda up* “to carry a swag” [The Concise 1992, c. 351];

- фразеологічні варіанти з семантичними та функційними відмінностями, наприклад, *to go crook (at, on)* “to act dishonestly” (*Obs.*); *to become angry (with), to vent one’s anger (upon)*” [The Concise 1992, с. 147].

Отже, основні проблеми інвентаризації австралійської фразеології стосуються релевантності джерел виокремлення фразеологізмів та їх систематизації. Коректна інвентаризація дозволяє з’ясувати різноманітність одиниць з боку їх структури, ступеня фразеологізації значень, функційної співвіднесеності. Запропоновані й апробовані принципи вивчення фразеології АВА можуть бути застосовані у дослідженнях фразеології інших мов та варіантів поліетнічної англійської мови.

Література

Козлова Т., Полежаєв Ю., Салій О. Зовнішні та внутрішні стимули розвитку фразеології англійської мови в Австралії. *Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. пр. Філологічні науки*. 2020. Т. 1. № 1. С. 109-116.

Lambert J. Review: The Australian National Dictionary: Australian Words and their Origins. Edited by Bruce Moore, 2016. *World Englishes*. 2018. Vol. 37, Issue 2. P. 388-390.

Lambert J. The Macquarie Australian Slang Dictionary. Sydney : The Macquarie Library, 2004. 223 p.

Laugesen A. *Convict Words: the Language of the Australian Convict Era*. Melbourne, Victoria : Oxford University Press, 2002. 208 p.

Laugesen A. *Diggerspeak: the Language of Australians at War*. Melbourne, Victoria : Oxford University Press, 2005. 206 p.

Laugesen A. *Rooted: An Australian History of Bad Language*. Sydney : The University of New South Wales Press, 2020. 320 p.

Macquarie Dictionary Eighth Edition: Australia’s National Dictionary / ed. by E. Moore, Morgan V. Sydney : Macmillan, 2020. 1792 p.

Moore B. *Speaking Our Language: The Story of Australian English*. Melbourne, Victoria : Oxford University Press, 2008. 225 p.

Moore B. *The 1972 Parramatta Jail Glossary: An Edition with Commentary*. Canberra : Australian Dictionary Publications, 2023. 260 p.

Researchers – ANU. URL: <https://researchers.anu.edu.au/researchers/> (access date 25. 10. 2024).

The Australian National Dictionary: Australian Words and Their Origins / ed. by B. Moore, A. Laugesen, M. Gwynn, J. Robinson. 2nd ed. South Melbourne, Victoria : Oxford University Press,

2016. 1864 p.

The Concise Australian National Dictionary / ed. by J. Hughes Oxford, Melbourne : Oxford University Press. 1992. 662 p.

ПОЛЮГА С. М.

(ЗВО «Український католицький університет»)

ПРОБЛЕМА СЛОВОТВІРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В АНТИЧНІЙ ГРАМАТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Греко-римська традиція творення термінології стала універсальним джерелом для розвитку граматичної термінології європейських мов. Велика кількість сучасних визначень, понять та термінів у граматичній науці беруть початок у вченні античних граматиків. Принцип групування слів на частини мови, самі назви частин мови та їх граматичних категорій з погляду порівняльно-історичного методу базується на традиційній греко-римській класифікації частин мови.

Частини мови входять до єдиної лексико-граматичної системи, одиниці якої об'єднуються та розмежовуються за властивими їм морфологічними категоріями. Термін «частини мови», як і його латинський відповідник *partes orationis*, є перекладом давньогрецького *μέρη τοῦ λόγου*. Точно визначити час остаточного формування теорії частин мови складно: в епоху Аристотеля та Платона лише закладалися її логічні основи, хоч обговорення частини мови уже відбувалося. Стоїки розвинули ці ідеї та доповнили теорію новими категоріями, та лише олександрійські філологи почали виділяти ті частини мови, якими є оперуємо досі. Наступні покоління вчених розвивали античну теорію, додаючи власні уточнення та доповнення.

У Платона аристотелівські терміни набули чіткішого значення, а стоїки та

олександрійці замінили їх логічний зміст на граматичний. Це стало важливим етапом у розвитку теорії частин мови та сприяло створенню восьмичленної класифікації Діонісія Фракійського. У традиційному мовознавстві лексико-граматичні класи слів розрізняються за синтаксичними, морфологічними та семантичними ознаками, одна з яких для кожної частини мови є провідною [Кучеренко 2003, с. 95].

Перше ґрунтовне визначення поділу слів на частини мови зробив грецький філософ Аристотель у трактаті «Про поетику». Іменник (*ὄνομα*) він кваліфікує як «слово з умовним значенням без відтинку часу, частини якого, окремо взяті, не мають самостійного значення», тобто не розкриває суті лексичного значення імені та його граматичних ознак. Дієслову (*ῥῆμα*) у тому ж трактаті філософ надає формулювання як «слову, яке додатково означає час»; отже, підставою для визначення суті дієслова став семантико-синтаксичний критерій та здатність до предикації. Інші дві частини мови, які Аристотель називає сполучник (*σύνδεσμος*) та член (*ἄρθρον*), він розуміє дуже широко: до сполучників зараховує, крім власне сполучників, прийменники, деякі прислівники, частки, а також артикль і частково займенник [Poliuha 2019, р. 97]. Заслугою філософа було формування елементарної моделі мови як системи та виділення основних мовних одиниць (елемент, склад, частина мови, речення); виокремлення основних частин мови (дві основні частини мови – ім'я та дієслово); вчення про словозміну і визначення у зв'язку з цим відмінка як основної логіко-граматичної категорії в системі європейських мов.

У період античності найбільшої популярності набула олександрійська система частин мови, яку сформували праці Аристарха Самофракійського, Діонісія Фракійського, Аполлонія Дискола. Основною рисою олександрійської школи було їхнє розуміння симетрії, подібності мовних явищ, яку вважали єдиним правильним критерієм при дослідженні грецької мови. Так, і Діонісій Фракійський наголошував, що подібність у мові відображає її ідеальний початковий стан. Звісно, «*Τέχνη γραμματικῆ*» Діонісія Фракійського сьогодні зазнала б критики у сучасному мовознавстві, проте її цінність полягає

передусім у тому, що вона є однією з перших робіт у цій галузі. Термінологія, розроблена Діонісієм, значно вплинула на розвиток граматичної термінології у давніх римлян, середньовічних учених та мовознавців Нового часу. Учені того періоду визнали існування восьми частин мови та поглибили знання про них через різні визначення, тлумачення й описи граматичних понять і термінів. Основою поділу слів на частини мови вони вважали семантичний критерій і класифікували їх залежно від значення: самостійні та службові, а також за лексико-граматичними ознаками – на змінювані: за відмінками (πτωτικά); за часами й особами (ρήματα); і незмінювані частини мови (ἄκλιτα) [Diels 1910, s. 4]. Чимало аспектів граматичної теорії Аполлонія Дискола знайшли відображення у працях Присціана, який визнає авторитет свого видатного попередника.

Олександрійську граматичну систему до Риму ввів Квінт Реммій Палемон, і вона залишалася основною протягом усієї історії римської граматики. Марк Теренцій Варрон, автор твору «*De lingua Latina*» (Про латинську мову), класифікував частини мови за морфологічним принципом, запропонувавши власний поділ на чотири групи: *pars, quae habet casus* (частина мови, яка має відмінки); *pars, quae habet tempora* (частина мови, яка має часи); *pars in qua est utrumque* (частина мови з обома ознаками); *pars, quae habet neutrum* (частина мови без жодних ознак). Однак, завдяки Палемону граматика стала самостійною дисципліною з власною термінологією, оскільки лінгвістичні поняття Варрона, хоч і були важливими, часто включали філософські елементи через його слідування стоїко-пергамському напрямку.

Трактат Присціана «*Institutiones Grammaticae*» («Грамматичні настанови»), створений у V ст., став апогеєм римської граматичної науки. Це дослідження, завдяки своїй глибині змісту та обсягу, можна розглядати як синтез античної граматичної традиції. У працях Присціана привертають увагу ґрунтовні визначення кожної частини мови та докладний опис їх акциденцій [Оленич 1977, с. 41].

Греко-римська класифікація частин мови була сприйнята граматичною

наукою багатьох європейських народів і довго вважалася зразковою. Однак з розвитком мовознавства, особливо з появою порівняльно-історичного методу, розпочався критичний перегляд цієї традиційної класифікації, якій закидали випадковість, безсистемність, ненауковість та відсутність єдиного принципу поділу. Попри це, олександрійська граматична думка та римська наука сформували досить досконалі для свого часу граматичні системи, до яких європейські мовознавці продовжують звертатися як до цінного джерела для визначення частин мови, граматичних категорій, правил, моделей і термінів.

Сучасні лінгвісти зазначають, що важливими завданнями мовознавства у вивченні окремих терміносистем та підсистем є простеження шляхів їх формування та визначення основних етапів розвитку мови і науки про неї. У процесі становлення української граматичної думки вітчизняні дослідники намагалися вирішувати ці завдання протягом усіх етапів функціонування мови, зосереджуючи основну увагу на утвердженні граматичної термінології та її морфологічної підсистеми, запозичених першими слов'янськими граматистами у грецьких та римських учених.

Література

- Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови : академічна граматики української мови / за ред. І. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
- Кучеренко І.К.* Теоретичні питання граматики української мови: морфологія. Вид. 2-е, уточ., доп. Вінниця : Поділля-2000, 2003. 463 с.
- Оленіч Р.М.* Латинська граматична термінологія (на основі творів римських граматики І ст. до. н. е. – VI ст. н.е.). Львів : Вид-во Львівськ. ун-ту, 1977. 83 с.
- Diels H.* Die Anfänge der Philologie bei den Griechen. *Neue Jahrbucher für klassische Altertum.* № 25, 1910. S. 1–10.
- Dionysii Thracis.* *Ars grammatica* / ed. Gabr. Uhlig. Lipsiae, 1883. 224 p.
- Grammatici Latini* / ed. H. Keil. V. 1 – 7. Lipsiae, P. 1857–1880.
- Poliuha S.* National Perception of the Definition of the Grammatical Term through the Reception of the Ancient Tradition. *LOGOS. A Journal of Religion, Philosophy, Comparative cultural Studies and Art.* Vilnius, Lithuania, 2019. С.94-102.

ВАСЕНКО О. Ю.

(Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника)

**СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИЧНИХ ДОМЕНІВ
У СВІТЛІ КОРПУСНОЇ СТИЛІСТИКИ**

Дослідження присвячене вивченню стилістичних особливостей семантичного домену ВІЙНА із залученням методології корпусної стилістики. Актуальність проблеми зумовлена тим, що попри наявність численних праць, що аналізують лексичні домени, питання аналізу семантичних доменів залишається не розкритим, а отже створює потребу у формуванні методів аналізу семантичних доменів у контексті корпусної стилістики. Ця проблема розглядається шляхом побудови необхідного корпусу, що містить домен ВІЙНА, окреслення семантичного домену, його структуризації та подальшого аналізу стилістичних особливостей його складників, що формують цілісну картину домену. Матеріалом цього дослідження було обрано спеціалізований корпус англійської прози на воєнну тематику XIX-XXI століть. Методологічною базою дослідження виступає корпусний аналіз та ряд прийомів, що належать йому: аналіз частотності, конкордансу та колокації.

Ключовою проблемою при аналізі семантичних доменів є їхня динамічність та відсутність чітких рамок, що суттєво ускладнює їх аналіз. Наприклад, семантичний домен ВІЙНА щороку поповнює свій лексикон та змінює свою форму. Рішенням проблеми динамічності доменів було застосування підходу “окреслення домену”, що надає домену чітку форму та уможлиблює його подальший аналіз. В першу чергу цей підхід передбачає наявність корпусу, котрий у достатній мірі репрезентує домен для його аналізу

[Biber, 1993]. У нашому випадку було створено спеціалізований корпус англomовної прози на воєнну тематику XIX-XX ст., що містить тексти 42 творів та 3924753 слів загалом. Всі тексти, що увійшли у корпус, відповідають низці заданих параметрів, як-от, тематика, мова та час написання, що забезпечує достатній рівень репрезентативності семантичного домену ВІЙНА.

Другим кроком на шляху до “окреслення домену” є опис усіх його елементів в рамках корпусу, котрий аналізується. Це передбачає аналіз частотності усіх лексем у тексті і дає змогу оцінити значущість кожної із них, а також сконцентруватися на аналізі лексем, що здатні розкрити стилістичні особливості домену. В залежності від розміру домену та корпусу можна застосувати додатковий параметр відбору – граничне значення частотності, котре дозволяє чітко відмежувати найбільш необхідні лексеми для аналізу, якщо обсяг інформації занадто великий

Третім кроком є структуризація та категоризація усіх елементів домену за їх лексичними особливостями, що дає змогу вибудувати чіткий скелет домену та прозорий план дослідження. Загалом, всі ці три кроки підходу “окреслення домену” дозволяють перетворити нечіткий масив тексту та лексем на простий та зрозумілий список лексичних груп. У нашому випадку із 5000 унікальних лексем, чия частотність не нижче 100 випадків вжитку, вдалось виділити 177 лексем, що семантично пов’язані із доменом ВІЙНА. В свою чергу, ці 177 лексем буде розбито на 14 груп, за лексичним значенням, кожна з яких і стала основною одиницею аналізу домену.

Таким чином, останнім кроком у аналізі стилістичних особливостей домену є застосування інструментів корпусного аналізу для візуалізації та збору даних про кожну із груп домену та його особливостей в цілому. На цьому етапі найбільш важливим є аналіз колокації, оскільки колоканти вказують на стилістичне забарвлення конкретної лексеми. Важливим є й аналіз конкордансу, оскільки перевірка контексту в якому фігурує слово є необхідною для уточнення стилістичного забарвлення лексеми. Ці засоби застосовуються до кожної лексичної групи домену з метою визначення їх стилістичних

особливостей, що дозволяє оцінити стилістичні властивості усього домену шляхом зведення отриманих результатів кожної із груп в одне ціле.

Важливим елементом будь-якого дослідження із застосуванням корпусу є програмне забезпечення. Попри наявність багатьох універсальних програм для роботи з корпусами, як-от AntConc і Wmatrix, для максимальної ефективності дослідження рекомендується послуговуватись одразу кількома кількома програмами, відбираючи їх за принципом ефективності аналізу специфічних показників. Наприклад, нами було використано AntConc як засіб аналізу частотності та генерації корпусу, однак аналіз колокації та перевірку конкордансом було здійснено через SketchEngine, котрий має розширений функціонал аналізу колокації, що є критично важливо при аналізі стилістичних властивостей семантичних доменів.

Література

- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., and Finegan, E.* Longman grammar of spoken and written English. Harlow: Pearson Education, 1999. 1203 p.
- Leech G.* Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice. Oxford: OxbowBook, 2005. 178 p.
- Lugea J. Walker B.* Stylistics: Text, Cognition and Corpora. New York: Springer International Publishing, 2023. 296 p.
- Sinclair, J.* Trust the Text : Language, Corpus, and Discourse. London : Routledge, 2004. 212 p.

ГОЛИК С. В., КОЦАН Т. Ю.

(ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

DEVELOPING LEARNER'S AUTONOMY: AN INSIGHT FROM THE THEORY OF LANGUAGE TEACHING

Fostering learner autonomy plays a crucial role in both the theory and practice of language teaching. It is commonly accepted that language learning is a lifelong

process that exists within the classroom as well as extends far beyond its boundaries.

The notion of learner independence, or learner autonomy, emphasizes the ability of learners to take charge of their own learning, enabling more efficient and effective independent study [Najeeb 2012, p. 1238]. It is a term that has been studied from the perspective of different disciplines, such as philosophy or politics. In language teaching methodology, it involves activities carried out without the direct teacher involvement, when learners set their own goals and design their own strategies to achieve them, it seems to be a crucial skill for effective language learning [Hui et al. 2023, p. 2].

The concept of learner autonomy was first developed to describe individuals' ability to take control of their own learning. Learner autonomy was initially defined as the ability to take responsibility for all decisions related to every aspect of the learning process [Holec 1981, p. 3]. Then, it was viewed as merely learners working independently. However, a couple of years later, partly influenced by learner-centered educational theories, the concept began to be incorporated into broader discussions of language teaching. Throughout the 1990s, an increasing number of national curricula began to adopt learner autonomy (often framed as terms like "independent learning" or "critical thinking") as a key objective [Little 2007, p.14].

However, learner independence is hardly ever limited to classroom only, it often begins in the classroom but extends well beyond it, equipping learners with the tools and mindset for lifelong learning. Indeed, Trebbi (2006) argues that learning cannot occur unless the learner is in control of this process, having taken charge of their own learning. For him, taking charge of one's learning is a fundamental prerequisite, as learning cannot occur without the learner actively embracing this role.

The concept of student autonomy and autonomous learning in foreign languages was first introduced in the context of teaching languages to adults and for specific purposes. Over time, this focus expanded to include a wider audience and became a key area of research within the framework of lifelong learning programs by the Council of Europe and a central educational objective in contemporary language programs [Бабічева, Рибачук 2021, с. 66]. According to Deci, autonomy is a

fundamental human need essential for achieving a sense of self-fulfillment. He explains that we experience autonomy when we are “fully willing to do what we are doing and engage in the activity with a sense of interest and commitment” [Deci 1996, p. 2].

This paper’s objective is to present a perspective on language learner autonomy in which the development of autonomy and the improvement of target language proficiency are not just complementary, but fully interconnected. As a result, learner autonomy is incorporated into a comprehensive theory of language teaching, providing a set of general pedagogical principles to guide the creation of specific language teaching and learning methods.

Researchers claim that learner autonomy is frequently used to refer to both the process and content of language learning, but it is not always specifically linked to its ultimate goal—the development of proficiency in a second or foreign language [Little 2007, p.14]. The three key pedagogical principles that support autonomy in language learning include learner involvement, i.e., encouraging learners to take shared responsibility for their learning, learner reflection, that means assisting learners in critically thinking about how they plan, monitor, and assess their learning, and the effective use of the target language as the primary means of instruction [Najeeb 2013, p. 1240].

Autonomous learners actively take the initiative in setting learning goals and choosing materials and activities, and doing so within the context of the target language. Additionally, they tend to use the target language for regular reflections, considering what they have learned and how they have learned it. It is concluded that when learners use the target language both as the medium for completing tasks and for metacognitive and metalinguistic reflection, their increasing proficiency becomes a crucial element of the autonomy developed through successful task completion. This is widely regarded as a defining characteristic of language learner autonomy [Little 2007, p. 23].

Another significant advantage is evident from the perspective of brain science. Autonomy shifts the “locus of control” [Steca, Monzani 2014, p. 3678-3680] from

external factors to internal ones. Developed in the 1960s within psychology, the concept of locus of control refers to how individuals perceive control over their lives. Learning is seen as the outcome of active engagement, recognizing the importance of expertise in steering the learning process. It also identifies autonomy as the ability to perform tasks independently, with “independent problem solving” being the ultimate goal of learning [Little 2007, p. 22].

Autonomy provides numerous benefits for learners. It helps shift the focus from teaching to learning, enabling learners to personalize and de-institutionalize their education [Kelly 2024]. Additionally, autonomy promotes lifelong learning. Encouraging learners to become autonomous shifts their locus of control from external to internal, leading to happier students who are more eager to learn. It also fosters a sense of responsibility, which in itself is an important educational goal. As the demand for learner autonomy increases among EFL learners, mobile-assisted language learning is also gaining significant attention as a tool for fostering autonomous language learning [Hui et al. 2023, p. 1]. With the rapid pace of technological development and frequent app updates, it can be helpful to identify suitable mobile applications.

Moreover, the mastery of a foreign language based on the principles of autonomous learning is supported by the use of modern methods (projects, dramatization, situation modeling, problem-based learning, gaming, computer-assisted learning, reflection), as well as effective methods of peer and self-assessment of knowledge and skills, including the European Language Portfolio [Самчук, Самойлюкевич 2020].

To conclude, although achieving learner autonomy may be challenging, its benefits are undeniable and should be made a key educational goal. For teachers, it is essential to let go of control over what is studied, when, and how, as learner autonomy often emphasizes the opposite approach. However, further research will help define the most effective strategies how to build student’s confidence and develop autonomy.

References

- Самчук, О. Ю., Самойлюкевич, І. В. Розвиток автономії учня під час вивчення іноземної мови як важлива мета нової української школи. *Теорія і практика навчання іноземних мов*, 2020. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/30824>
- Бабічева, М. Г., Рибачук, Ю. Л. Автономія як основа самостійної навчальної діяльності студентів педагогічних спеціальностей у процесі вивчення іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2021. No 76. Т. 1. С. 65-69. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-1.11>
- Deci, E. L., Flaste, R. *Why We Do What We Do: Understanding Self-motivation*. New York: Penguin, 1996.
- Hui, X.X., Liu, Z.F., Chi, Y.M. A Review on Learner Autonomy with Mobile-Assisted Language Learning for EFL Learners at the Tertiary Level. *Open Access Library Journal*, 2023. 10. P. 1-16. doi: 10.4236/oalib.1110606.
- Holec, H. *Autonomy in Foreign Language Learning*. Oxford: Pergamon, 1981, 156 p .
- Kelly, C. The Benefits of Learner Autonomy in Language Learning. *Mind, Brain, & Education*, 2024. URL: <https://www.mindbrained.org/2024/08/the-benefits-of-learner-autonomy-in-language-learning>
- Little, D. Language Learner Autonomy: Some Fundamental Considerations Revisited. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 2007. Vol. 1, No. 1. P. 14-29. DOI: 10.2167/illt040.0
- Najeeb, S. Learner autonomy in language learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2013. 70. P. 1238 – 1242.
- Steca, P., Monzani, D. (2014). Locus of Control. Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht, 2014. pp. 3678-3680 https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1688
- Trebbi, T. Is freedom a prerequisite for autonomy? Classroom innovation and language teacher education. T. E. Lamb & H. Reinders (Eds.), *Learner and teacher autonomy: Concepts. Realities and Responses*. Amsterdam: John Benjamins, 2006.

КУРС «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА» ЯК ОСНОВА ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Актуальність курсу «Вступ до мовознавства» як основи філологічної освіти перекладачів за спеціальністю «Германські мови» обумовлена потребою формування у студентів комплексного розуміння мови як складної системи, що є фундаментом для подальшого засвоєння спеціалізованих мовознавчих дисциплін. Проблема полягає у забезпеченні плавного переходу від шкільного навчання до вимог вищої освіти, що вимагає від студентів адаптації до академічних стандартів, нових методів дослідження та підходів до аналізу мовних явищ.

Дисципліна «Вступ до мовознавства» є невід'ємною частиною лінгвістичної підготовки студентів і відіграє фундаментальну роль у формуванні базових знань, необхідних для розуміння та подальшого засвоєння мовознавчих дисциплін. Ця пропедевтична дисципліна забезпечує студентам основи, на яких ґрунтується університетське навчання, допомагаючи поступово подолати розрив між шкільною програмою та вимогами вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізація «Германські мови» (перша — англійська). Вона виступає своєрідним містком між середньою і вищою освітою, що дозволяє адаптуватися до нових освітніх стандартів і методів викладання. Завдяки цьому курсу студенти отримують цілісне уявлення про мову як систему, яка включає різні рівні структури: лексичний, морфологічний, синтаксичний, фонетичний, кожен з яких розглядається у зв'язку з його функціями в комунікації.

Дисципліна «Вступ до мовознавства» є важливою складовою лінгвістичного циклу, до якого належать також дисципліни, що інтегруються з іншими гуманітарними науками. Це підкреслює значущість мови як основного

інструменту соціальної комунікації, яка не лише передає соціальний досвід, а й зберігає і відображає культурну самобутність народу. Мова функціонує як універсальний код, що унаочнює суспільний і духовний розвиток культури, її традиції, цінності та особливості світогляду. Наприклад, вивчення лексики та семантики слів допомагає студентам краще зрозуміти, як мова структурує світ через специфічні культурні маркери.

Курс «Вступ до мовознавства» також дозволяє студентам освоїти ключові мовознавчі терміни та поняття, що є необхідними для формування професійних навичок у галузі філології. У процесі вивчення дисципліни студенти опановують навички спостереження за мовними явищами та отримують досвід самостійного аналізу мовного матеріалу. Так, вони знайомляться з концепціями і класифікаціями, що дозволяють систематизувати мовні одиниці та розглядати їх як частину цілісної мовної системи, що сприяє розвитку критичного мислення і наукового підходу до аналізу мови.

Особливе значення має вивчення мовознавчих дисциплін у контексті порівняльної лінгвістики, яка акцентує увагу на вивченні подібностей і відмінностей між мовами. Порівняльна лінгвістика як дисципліна надає можливість глибше зрозуміти закономірності функціонування мов, механізми інтерференції, що виникають при вивченні іноземних мов, і специфічні лінгвістичні явища, пов'язані з міжмовною взаємодією. Завдяки цьому студенти мають змогу осягнути характерні риси своєї рідної мови, що є важливим для ефективного засвоєння іноземних мов і створення методичних підходів до їх викладання. Наприклад, вивчення типологічних і структурних особливостей мов дозволяє встановити закономірності їх взаємодії, сприяти розробці методик навчання, які враховують характерні риси рідної мови.

Вивчення курсу «Вступ до мовознавства» також відкриває можливості для ознайомлення студентів з найважливішими концепціями світових мовознавців, теорії яких допомагають студентам зрозуміти основи мовних процесів і явищ, актуальні для лінгвістики та багатьох інших дисциплін, таких як психологія, антропологія, соціологія. Зокрема, вивчення теорії мовних знаків Фердинанда

де Сосюра дає розуміння того, як значення формується в межах мовної системи і як це значення може змінюватися в різних контекстах.

Одним із завдань, яке пропонується студентам, є:

Кому належать наведені нижче тлумачення про суть мови і яке з них відповідає вашому погляду на суть мови:

1) мова є біологічним явищем (природним організмом) і розвивається за законами живої природи;

2) мова є суспільним явищем і розвивається за законами розвитку людського суспільства;

3) мова є особливим механізмом уявлень у душі людини і розвивається з розвитком людських уявлень;

4) мова є специфічним суспільним явищем і розвивається за своїми внутрішніми законами.

У цих різних підходах до розуміння сутності мови відображаються основні теоретичні погляди відомих лінгвістів. Кожен із цих підходів пояснює природу мови через різні аспекти – біологічний, соціальний, психологічний та автономний. Зокрема, перше тлумачення, що трактує мову як біологічне явище, вказує на природний, органічний розвиток мови, подібний до живого організму. Цей підхід близький до концепцій, які розвивав Вільгельм фон Гумбольдт, вбачаючи у мові природний організм, що змінюється й розвивається у відповідності до природних законів.

Другий підхід, що визначає мову як суспільне явище, відображає ідеї Фердинанда де Сосюра, який акцентував на соціальній природі мови та її розвитку разом із суспільством. На його думку, мова функціонує у тісному зв'язку з культурою і є важливим елементом соціальної комунікації.

Третє тлумачення, яке розглядає мову як механізм уявлень у людській душі, відображає психологічний підхід, що пояснює розвиток мови через внутрішні уявлення й ментальні процеси. Цей підхід базується на ідеях, які розробляли представники психологічної школи мовознавства, що вбачали у мові відображення розвитку людського мислення.

Четвертий погляд, за яким мова є специфічним суспільним явищем із власними внутрішніми законами, притаманний структуралістам. Зокрема, такі лінгвісти, як Н. Хомський, розглядали мову як автономну систему, що має внутрішню структуру і розвивається за власними правилами.

Для обговорення варто обрати те тлумачення, яке найбільше відповідає вашому власному погляду на природу мови, і обґрунтувати свою позицію, виходячи з особистих спостережень чи теоретичних знань.

«Вступ до мовознавства» відіграє центральну роль у формуванні теоретичної бази студентів-філологів, що є важливим етапом в їх підготовці. Вона не лише забезпечує студентів фундаментальними знаннями про мову як цілісну систему, але й дозволяє їм освоїти методи лінгвістичного аналізу, які стануть корисними у подальших лінгвістичних дослідженнях. Ця дисципліна охоплює теми, що закладають основу для розуміння всіх рівнів мовної структури – від звукового до лексико-семантичного, синтаксичного й морфологічного, і сприяє усвідомленню особливостей мови як засобу соціальної комунікації та культурного феномену.

Методологія вивчення курсу відповідає кожному змістовому модулю та темам, визначеним програмою. Наприклад, у першій темі «Мовознавство як наука» студенти знайомляться з базовими поняттями та завданнями науки про мову, а також із методами дослідження, такими як описовий і порівняльно-історичний аналіз, що дозволяє структурувати й систематизувати знання про мовні явища. Вивчення порівняльного та структурного аналізу на прикладах допомагає студентам краще зрозуміти відмінності та подібності мовних систем, що має вирішальне значення для тих, хто навчається на перекладача.

Для виконання завдання пропонується використати ресурси віртуального простору та ознайомитися з експонатами Міжфакультетського Лінгвістичного навчального музею Київського університету. Першим кроком є перегляд відео екскурсії музеєм за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=WdTTbZJ5jjQ&t=0s>, що надає можливість дізнатися про основні тематичні блоки й експонати музею. Музей пропонує

відвідувачам унікальну колекцію артефактів, присвячених історії мовознавства, розвитку письма, різноманітним мовним явищам і культурним надбанням мов світу. Детальнішу інформацію про концепцію та структуру музею можна знайти в анонсі до видання Костянтина Тищенка «Метатеорія мовознавства» [Тищенко 2000], яке є офіційним і загальнодоступним онлайн за посиланням: <http://linguist.univ.kiev.ua/museum/book/index.html> – відео «В кабінетах». Костянтин Тищенко. Експерсія по Навчальному лінгвістичному музею [Відео «В кабінетах»], а також тематичне відео «Обереги пам'яті». Метатеорія професора Тищенка. У 4-х чч. (канал «Культура», 2012) [Обереги пам'яті]. Це джерело допоможе зрозуміти, як музей організовує матеріали для вивчення, поєднуючи різноманітні підходи до демонстрації мовних артефактів і лінгвістичних концепцій.

Після ознайомлення з відеоматеріалами та текстом анонсу слід звернути увагу на такі питання: які саме експонати представлені в музеї? Унікальність музею полягає в інноваційному підході до викладу лінгвістичного матеріалу, що об'єднує освітню та наукову функції через експозиції, присвячені генеалогії мов, типологічним особливостям, мовним картам і культурним аспектам.

Таким чином, курс «Вступ до мовознавства» є ключовим елементом у підготовці філологів за спеціальністю «Германські мови» з акцентом на англійську мову, оскільки закладає фундаментальні знання про мову як цілісну систему. Завдяки цій дисципліні студенти набувають необхідних теоретичних основ для опанування складніших лінгвістичних дисциплін, розвиваючи навички наукового аналізу мовних явищ. Курс допомагає студентам адаптуватися до вимог вищої освіти, сприяючи їх професійному становленню. Поглиблене вивчення функцій, структури та особливостей мови також сприяє формуванню критичного мислення та підготовці студентів до практичної діяльності. Отже, «Вступ до мовознавства» відіграє важливу роль у формуванні кваліфікованих фахівців, здатних працювати в умовах сучасного лінгвістичного простору. Перспективи подальшого вивчення методики цього курсу полягають у вдосконаленні педагогічних підходів та розробці інтерактивних методів, які

сприятимуть ще глибшому засвоєнню студентами основ лінгвістики та підвищенню їхньої залученості в навчальний процес.

Література

Відео «В кабінетах». Костянтин Тищенко. Екскурсія по Навчальному лінгвістичному музею. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=WdTtbZJ5jjQ> (дата звернення 6.11.2024).

Обереги пам'яті. Метатеорія професора Тищенко. У 4-х чч. (канал «Культура», 2012). URL :

Ч. 1 – <https://www.youtube.com/watch?v=iOElG5xPqjE> ;

Ч. 2 – <https://www.youtube.com/watch?v=ADuqEEaQrsw> ;

Ч. 3 – <https://www.youtube.com/watch?v=3xdvWV9x7wY&t=383s>;

Ч. 4 – <https://www.youtube.com/watch?v=kpWHhjS3HCs&t=34s> (дата звернення 6.11.2024).

Тищенко К. Метатеорія мовознавства. Київ : Основи, 2000. 354 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Tyschenko_Kostiantyn/Metateoriia_movoznavstva.pdf?PHPSESSID=a3lttvgmrdhl4jcccqrfe61655 (дата звернення 6.11.2024).

ЗАБА Ю. Я.

(Львівський національний університет ім. І. Франка)

ТЕХНОЛОГІЇ EDUTAІMENT У ВИКЛАДАННІ АРАБСЬКОЇ МОВИ: ДОСВІД ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ

В останні роки система освіти зазнала революційних змін, зокрема у сфері вивчення іноземних мов. Ці зміни спричинені діджиталізацією та появою нових технологічних можливостей. Використання технологій Mobile-Assisted Language Learning (MALL) дає змогу вивчати мови будь-де й будь-коли, забезпечуючи гнучкість і доступність навчання.

Використання технологій MALL (Mobile-Assisted Language Learning) означає застосування мобільних технологій для вивчення мов будь-де і будь-коли, що відповідає гнучкості та доступності, які забезпечують мобільні

пристрої. Це продовження CALL (Computer-Assisted Language Learning), яке зосереджено на мобільних функціях, таких як портативність, усвідомлення контексту та постійна підключеність. MALL включає різноманітні інструменти, зокрема мобільні додатки, платформи для обміну повідомленнями та онлайн-ресурси, для вдосконалення мовних навичок через інтерактивне та персоналізоване навчання. [Ching-Ni Hsieh 2024; Sabiri 2024; Stockwell 2022]. У викладанні арабської мови за допомогою MALL широко використовуються мобільні додатки, такі як WhatsApp, Duolingo та спеціалізовані мовні програми. Ці інструменти розширюють словниковий запас, сприяють вивченню граматики, розвитку аудіювання та мовлення.

Сучасною тенденцією використання MALL у вивченні іноземних мов, є використання у навчальному процесі розважальних технологій з навчальною метою або так звана «гейміфікація освіти». Термін *edutainment* - ед'ютеймент (від англ. *education* (освіта) й *entertainment* (розвага) є ширшим, ніж просто *гра*, оскільки гра в цій технології є лише одним із способів надання знань, який реалізується за допомогою мобільних застосунків. Концепцією даного підходу є навчання через розвагу [Михалюк 2023, с. 72]. До технологій ед'ютейменту належать комп'ютерні ігри, фільми, музика, мультимедійні програми, подкасти, мобільні застосунки [Кононенко 2022, с. 45], що уможливають максимальне залучення студентів до навчального процесу [Rababah 2020].

Метою нашого дослідження є опис практичного досвіду застосування Edutainment-технологій у поєднанні з традиційними методами під час лексикографічної практики для студентів-арабістів Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Арабська мова однією з найпоширеніших мов у світі, вона є рідною мовою у 22 країнах, але процес її засвоєння вимагає стійкої мотивації та значних зусиль, адже арабська мова на противагу європейським мовам належить до семітської групи афразійської мовної сім'ї, що викликає труднощі у її вивченні. Поширеною проблемою серед студентів, що вивчають арабську мову, особливо на початковому етапі, є достатньо великий обсяг і складність матеріалу, що

потрібно засвоїти: арабська фонетична система, каліграфія, лексика. Навчальна програма лексикографічної практики є досить складною, адже передбачає знайомство з історіографією виникнення арабської лексикографічної традиції; із типами арабських словників. Практична частина передбачає формування та закріплення вміння пошуку слів у словниках, в том числі електронних пошукових системах; студенти мають навчитися виділяти лексико-семантичне поле (ЛСП), знаходити антоніми та синоніми. Задля більш ефективного розв'язання поставлених завдань і створення ігрової атмосфери, що сприяє кращому застосуванню отриманих під час лексикографічної практики знань і формуванню навичок роботи із лексикою сучасної арабської мови, застосовуються MALL, зокрема *edutainment* технології. Зупинимось на цьому докладніше.

У лексикографічній практиці студентів-арабістів 1 курсу відбувається знайомство та практика користування електронними арабськими словниками, серед них вже декілька років поспіль застосовується електронний словник «المعني» «*Al Ma`any*», який є одним із найзручніших і найточніших онлайн-ресурсів для пошуку значень арабських слів. «*Al Ma`any*» окрім двомовних арабських словників, є тлумачним словником, що охоплює сфери лінгвістики, права, економіки, промисловості, медицини, технологій, ЗМІ, освіти, політики та ін. Також містить розділи контекстуальних значень слів, фразеологічні звороти, синоніми та антоніми.

Основний принцип користування словником полягає у введенні потрібного слова арабською мовою, після чого система швидко видає релевантні результати. Завдяки інтерактивному інтерфейсу користувачі можуть легко ознайомитися з лексичними та стилістичними відтінками значення кожного слова. Як провідний веб-сайт в цій галузі, словник «*Al Ma`any*» <https://www.almaany.com> є доступний на Android і iOS, має декілька мільйонів скачувань, є дуже популярним серед користувачів та має схвальні відгуки.

Розробником цього електронного словника у 2015 році став програміст Atef Sharia (Йорданія) <https://jo.linkedin.com/in/atefsharia>

У 2018 році як складову описаного вище електронного арабського словника «*Al Ma`any*», Atef Sharia розробив навчальну гру в жанрі word games "حروف و كلمات المعاني" «Літери і значення слів» <https://apps.apple.com/app/id1389340525>

Описаний вище словник та навчальна гра активно використовуються під час лексикографічної практики. Розглянемо докладніше принцип її застосування у навчальному процесі:

Популярні версії ігор такого жанру є різними мовами: англійською *Wordscapes* <https://www.google.com.ua/search?q=wordscapes&ie=UTF-8&oe=UTF-8&hl=uk-ua&client=safari#ebo=0> та українською «*Кобза*»: <https://apps.apple.com/app/id1605389381>

Гра *حروف و كلمات المعاني* має декілька унікальних особливостей, які відрізняють її від популярних ігор на зразок *Wordscapes* та української гри «*Кобза*». Основна перевага арабської гри *حروف و كلمات المعاني* полягає в інтеграції зі словником «*Al Ma`any*», що дозволяє гравцям не лише знаходити слова, а й відразу отримувати доступ до їх точних значень та контексту в арабській мові (Рис.1;3). Як показав досвід використання гри, студентам подобається можливість отримувати бали (Рис.2) і переходити на вищий рівень, дізнаватися значення невідомих слів і простежувати їх зв'язки. Ось як, приміром, впорались із грою студенти у 2023 р.: пройшовши рівень і створивши слова із поданих літер, вони відшукали значення знайдених слів у словнику «*Al Ma`any*»:

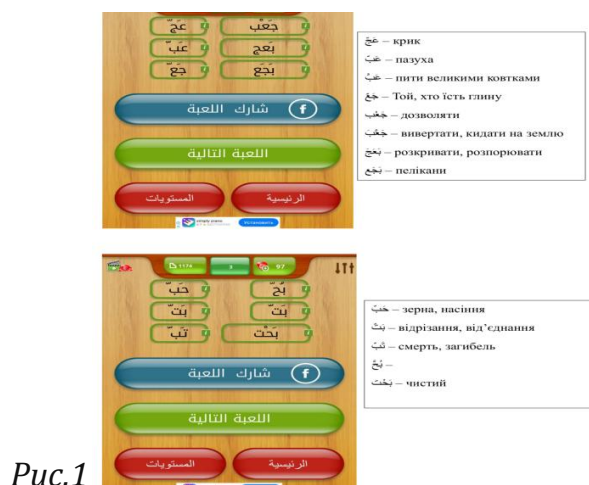
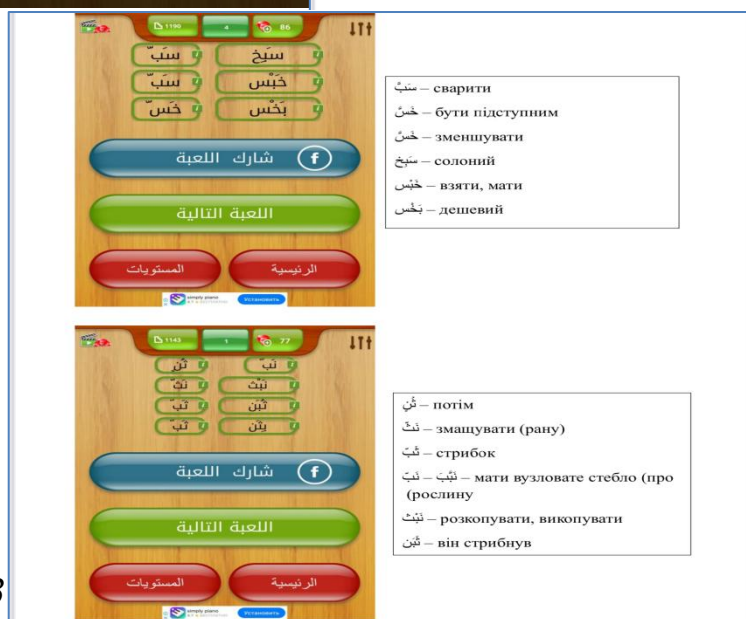

Рис.1

Рис.2

Рис.3

У порівнянні з *Wordscapes*, де основний акцент робиться на розвагу, ця гра більше спрямована на освітній аспект, дозволяючи вдосконалювати словниковий запас і краще розуміти структуру арабських слів.

На відміну від української гри «Кобза», яка зорієнована на пошук слів у межах української мови без пояснення їх значень, "حروف و كلمات المعاني" відкриває доступ до багатства арабської лексики, одночасно знайомлячи арабськими культурними й мовними особливостями через інтерактивну платформу. Гра "حروف و كلمات المعاني" побудована згідно з принципом складання слів із запропонованих літер; важливою особливістю є те, що літери зі спільним

місцем творення (наприклад, гортанні чи губні) не можуть поєднуватися в слова.

Згадана ідея зокрема апелює до першого загального тлумачного словника “*Kitab al -`Ayn*” арабського середньовічного мовознавця аль-Халіля б.Ахмада. Однією з головних цілей моделі аль-Халіля було знайти неможливі комбінації арабських літер, щоб це призвело до встановлення деяких правил, за якими ми можемо розпізнавати іноземні слова. Таким чином застосування цієї гри є практичним підтвердженням теоретичних знань особливостей принципу побудови найдавнішого та найвідомішого словника арабської мови, принцип укладання якого вивчають студенти-арабісти першого курсу під час лексикографічної практики. Це додає складності та одночасно сприяє глибшому розумінню фонетичних особливостей арабської мови.

Наведені особливості гри дозволяють використовувати її з навчальною метою як приклад застосування MALL технологій у навчальному процесі, а саме під час лексикографічної практики. Як показала практика застосування, застосування технології *edutainment*, а саме арабської навчальної гри у слова, допомагає розвивати мовленнєві та лексикографічні навички, закріплювати знання про фонетику арабської мови та знайомитися з багатством словникового складу. Вона також стимулює інтерес до вивчення арабської мови, сприяє командній роботі, розвиває критичне мислення та ефективно поєднує розвагу з навчанням.

Отже, використання MALL технологій та концепції *edutainment* як навчання через гру за допомогою застосування мобільних пристроїв, стимулює інтерес студентів до вивчення словникового складу арабської мови, сприяє підвищенню формування навичок пошуку слів через активну практичну діяльність в ігровій формі.

Література

Кононенко В. Г., Образцова Т. В., Джавад А. Kahoot! як сучасний засіб навчання арабської мови: з досвіду формування граматичної компетенції у студентів-майбутніх перекладачів. *Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія*. 2022. № 37. С. 45–51.

Михалюк А. М. EDUTAIMENT як сучасна інноваційна технологія. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2023. № 1(26). С.72-79.

Ching-Ni H. Mobile-Assisted Language Learning (MALL). *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*. Edited by John I. Lontas. John Wiley & Sons, Inc., 2024.

Sabiri M., Rubab U., Zafar Sh. Mobile-Assisted Language Learning (MALL) in ESL Vocabulary Learning: Systematic Literature Review. *Journal of Applied Linguistics and TESOL (JALT)*. 2024. Vol. 7, №. 4. P 376-388.

Stockwell G. *Mobile Assisted Language Learning: Concepts, Contexts and Challenges*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 242 p.

Rababah I. H. M. The Reality of Using Modern Teaching Methods in Teaching Arabic for Speakers of Other Languages from Teachers' Perspective. *Journal of Social Sciences (COES&R;RJ-JSS)*. 2020. Vol. 9, No. 1. P. 58–94.

KOZLOVA T. O.

(Zaporizhzhia National University)

IMMERSIVE TECHNOLOGY FOR LANGUAGE LEARNING AND RESEARCH

In recent years technological advancements have placed innovative offerings and enhanced digital transformation in science and education. Such innovativeness and “digital readiness” [Educational 2023, p. 161] are changing approaches and tools used in various academic fields, including language education. They are also expanding frontiers of language research far beyond the intersection of linguistics and pedagogy.

The key emerging term in technology-enhanced language education is undoubtedly *immersive technologies*, or *properties*. This term is related to another umbrella concept of *extended reality (XR)* embracing a continuum between the unmediated and mediated worlds. The name *immersive technologies* is often used synonymously with other terms denoting the three constituents of the real-virtual

spectrum: *augmented reality* and *augmented virtuality* collectively referred to as *mixed reality (MR)*, and *virtual reality (VR)* [Aidel, Shnabel 2016, c. 130].

Although these technologies exhibit different immersivity, they share a number of important characteristics and functions: multimodality, synthetic environment, simulation, interaction with computer-generated media, enhanced users' involvement and freedom in the digital world. "As these environments [virtual worlds] and their associated technologies continue to advance, they promise to change the ways that we understand both human-to-human interaction and what it means to be a student of language" [Sadler 2017, c. 199]. How can immersive technologies facilitate L2 acquisition? What issues of mediated language teaching/learning call for research?

XR multimedia environment takes L2 learners out of conventional language classroom. For instance, in mastering pronunciation [Wen et al. 2023, c. 84, 87], the integrated audio-visual support leads to improved articulation and better performance of L2 sounds. Instead of focusing solely on the input data, students' attention can be diverted into the discrepancies between their output and the target contrasts.

The effects of immersive language education are found in intentional, active, critical and meaningful learning as well as gaining a whole array of communication competences, such as vocabulary in "digital game-based teaching methodology" [Sundqvist, Nilsson 2024 c. 4]; awareness of speech behaviour etiquette and cultural variables through the simulation of authentic situations, etc. Additionally, immersive approach to language education is helpful in intercultural competence building. Acquiring common language with the help of immersive tools leads to empathy, tolerance, cultural politeness, and social identity building.

Undisputable advantages of introducing immersive technologies into language education run in parallel with challenges relating to the affordability of proper equipment, adequate level of digital literacy and lack of elaborated methodology. Other difficulties to be solved concern technical training for language instructors and licensing materials. Furthermore, the advocates of immersive technologies will have to deal with social pitfalls, language teachers' ambivalent attitudes that result from different experience, generation gap, and hesitations about the XR impact on health.

More research is needed to discover how immersive properties shape applied linguistics, what is (not) working with them in a language classroom, how we should transform the academic environment and make it more attractive for the increasing number of digital natives in our changing world.

Література

Educational Digital Transformation: New Technological Challenges for Competence Development / ed. by J. Cabero-Almenara, C. Llonente-Cejudo, A. Palacios-Rodriguez. Lausanne : Frontiers Media SA, 2023. 281 p.

Wen Y. et al. Restructuring multimodal corrective feedback through Augmented Reality (AR)-enabled videoconferencing in L2 pronunciation teaching. *Language Learning and Technology*. 2023. 27(3). P. 83-107.

Aidel S., Shnabel M. A. The Museum of Gamers: Unmediated Cultural Heritage Through Gaming. *Cultural Heritage in a Changing World* / ed. by K. J. Borowiecki, N. L. Forbes, A. Fresa. New York : Springer, 2016. P. 125-144.

Sadler R. W. The continuing evolution of virtual worlds for language learning. *The Handbook of Technology and Second Language Teaching and Learning* / ed. by C. A. Chapelle, S. Sauro. Oxford: Wiley-Blackwell, 2017. P. 184–201.

Sundqvist P., Nilsson R. Integrating Commercial-off-the-Shelf Games in L2 English Vocabulary Instruction. *Technology and English Language Teaching in a Changing World: A Practical Guide for Teachers and Teacher Educators* / ed. by J. S. Lee, D. Zou, M. M. Gu. Cham : Springer Nature, 2024. P. 3-16.

КОЗЛОВА Т. О., КОНЄВА С. В.

(Запорізький національний університет)

КАТЕГОРІЯ ЕВІДЕНЦІЙНОСТІ В ТИПОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Останнім часом зростає актуальність вивчення особливостей комунікації залежно від умов та вербальних ресурсів, які були залучені до соціальної

взаємодії. Важливим аспектом спілкування виявляється вказівка на джерело повідомлення чи відомостей, про які йдеться. Маркування джерела інформації пов'язано з категорією евіденційності, засоби маркування якої варіюються у різних лінгвокультурах. Ідеоетнічну специфіку набору та вираження граматичних категорій можна пояснити «їх закріпленням у національно-мовній картині світу, мотивованістю еволюції граматичних форм напрямами видозміни сприйняття об'єктивних реалій та відношень між ними» [Загнітко 2007, с. 11].

Категорія евіденційності належить до мовних універсалій, але її експлікація спрямовується когнітивними настановами комунікантів, що позначається на обов'язковості маркування чи його факультативності. Обов'язкове маркування евіденційності спричинене граматичним статусом цієї категорії, коли її експонентами виступають граматичні маркери. Факультативність вираження евіденційності не позбавляє мовців можливості вказівки на джерело відомої їм інформації і за необхідності здійснюється лексичними засобами.

Евіденційність – вказівка на джерело, з якого мовець отримав інформацію, а також на те, яким способом йому це вдалося зробити – актуалізована у багатьох мовах різної типології та у різних генетичних групах. За даними типологічних досліджень [Наан 2013], кількісно переважають системи (237 мови із 418 проаналізованих) з граматичними маркерами евіденційності. В інших системах (181 мова) евіденційність не має належних граматичних експонентів, відтак засвідчення джерела інформації має факультативний характер. Мови без граматичних евіденціалів поширені по території Африки, Австралії, а також у південній частині Євразії. Поодинокі мови без граматичної евіденційності трапляються в Центральній Америці.

Граматичне вираження аналізованої категорії здійснюється різними засобами: за допомогою дієслівного афіксу або клітики (у 131 мові Південної та Північної Америки, меншою мірою – в мовах Азії); за допомогою незалежної частки (65 мов Північної та Південної Америки, поодинокі мови Євразії, Австралії, Африки); синкретично з часовими маркерами (у 24 мовах переважно

Близького Сходу). У поодиноких мовах, зокрема європейських (фінській, нідерландській, німецькій, французькій), евіденційні значення виражені синкретично із значеннями модальності через модальні (допоміжні) дієслова. Можливі міксовані форми експлікації вказівки на джерело чи достовірність інформації.

Стосовно маніфестації семантичних відтінків евіденційності також спостерігається нерівномірність лінгвістичного ландшафту. Серед мов, де ці значення маркуються граматично, домінують системи з експлікацією прямого сенсорного (візуального, слухового, тактильного, вкусового) та інференційного свідчення. Серед них маркування лише прямого свідчення (166 мов) переважають над вираженням прямого і непрямого джерела інформації (71 мова). Сенсорна евіденційність трапляється здебільшого як візуальне свідчення; слухова – переважно у комбінації з іншими видами сенсорної евіденційності в автохтонних мовах Північної і Південної Америки, а також Нової Гвінеї: фасу (Нова Гвінея) *a-pe-re* “I hear it coming” [Loeweke, May 1980, с. 71], де циркумфікс *a- -re* – маркер прямої візуальної евіденційності. Приклад описує ситуацію (див. [Sarvasy 2018, с. 651]), коли мовець бачив літак на горизонті, але спочатку почув звучання літака.

Пряма невізуальна евіденційність маркує будь-які несенсорні джерела, з яких мовець отримав інформацію. Цей різновид евіденційності обмежується функціонуванням в аравакських мовах Карибських островів, мовах Центральної, Південної та частково Північної Америки. Наприклад, вінту (Каліфорнія) *kura-nt^he* “He is chopping wood” [Pitkin, 1984, с. 183], де *nt^he* – маркер прямої невізуальної евіденційності, який описує ситуацію, коли мовець чує звучання того, як хтось рубає дрова, або коли мовець відчуває, що хтось рубає дрова тому, що ціпка відлетіла і вдарила його (мовця).

Непряма евіденційність представлена репортажним (зі слів іншої особи) та інференційним (коли мовець спирається на непрямі докази – сліди тварин тощо) різновидами. Маркування непрямої евіденційності властиве мовам Північної та Південної Америки, рідше уживається в мовах західної та південної Євразії. В

одних мовах наявні обидва різновиди, а їх маркування диференційовано (айнська, гренландська мови). Наприклад, андоке (Колумбія): *pái b-aya-há rúke o-ĩ-ti-l* “Pai has made a canoe, they say” [Landaburu, 1979, с. 120–121], де *há* – маркер непрямой репортажної евіденційності описує ситуацію, коли мовцю відомо з чуток про те, що Пай зробив каное; *pái b-aya-ni rúke o-ĩ-ti-l* “Pai has made a canoe (I infer)” [т.с.], де *ni* – маркер непрямой інференційної евіденційності, який описує ситуацію, коли мовець спирається на якісь факти стосовно того, що Пай зробив каное.

У мовах, де евіденційність має лексичне вираження, вона виявляється не граматичною, а комунікативною категорією. Лексичні евіденціали – це метамовні дієслова (англ. *say, tell, report, inform*, укр. *говорити, повідомляти, оголошувати*), когнітивні дієслова (англ. *know, believe*, укр. *припускати*), сенсорні дієслова (англ. *see, notice, hear, taste, smell, feel*, укр. *бачити, чути*), напівповнозначні дієслова у ролі зв’язки (англ. *seem, appear*, укр. *здаватися, вважатися*), які відповідають сполукам з абстрактним дієсловом англ. *be*, укр. *бути*; прислівники (англ. *reportedly*), клішовані вирази (англ. *according to what they say*),

Важливо зауважити, що межі евіденційності рухливі. Наприклад, дієслова розумової діяльності англ. *think*, укр. *думати, гадати*, які мали б виражати інференційну доказовість, на нашу думку, співвідносяться з вираженням епістемічної модальності, оскільки йдеться швидше про вираження думки, яка впливає зі свідчення: англ. *I think (that) I’ve met you before, He was thought to have boarded the plane in New York, Salmon used to be thought of as a luxury* [Cambridge Dictionary 2024]. У контекстах, де трапляється модальне дієслово, зокрема англ. *should* евіденційність може перетягувати фокус уваги зі значення обов’язковості, бажаності тощо: “*Bright intervals are possible and apart from the chance of a light shower it should stay dry milder than of late with a top temperature of eleven celsius fifty two fahrenheit in a moderate south easterly wind*” [Söderqvist 2020, p. 14].

Отже, типологічна перспектива дослідження категорії евіденційності розкриває універсальні та специфічні ознаки комунікативної поведінки носіїв різних мов, дозволяє виявити відкритість граматичних категорій, їх гнучкість і можливості для взаємодії з лексичним аспектом мовлення за умов потреби, усвідомленої учасниками спілкування.

Література

- Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2007. 219 с.
- Cambridge Dictionary. Cambridge : Cambridge University Press and Assessment, 2024. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
- Haan F., de. Semantic Distinctions of Evidentiality. 2013. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>
- Landaburu J. La langue des andoke (Amazonie colombienne). Paris : SELAF, 1979. 290 p.
- Loeweke E., May J. General Grammar of Fasu (Namo Me): Lake Kutubu, Southern Highlands Province. *Grammatical Studies in Fasu and Mt. Koiali* / ed. by D. Hutchisson. Ukarumpa, Papua New Guinea : Summer Institute of Linguistics, 1980. P. 5-106.
- Pitkin H. Wintu Grammar. Berkeley : University of California Press, 1984. 306 p.
- Sarvasy H. Evidentiality in the Languages of New Guinea. *The Oxford Handbook of Evidentiality* / ed. by A. Y. Aikhenvald Oxford : Oxford University Press, 2018. P. 629-656.
- Söderqvist E. Evidential marking in spoken English Linguistic functions and gender variation. Uppsala : Uppsala University, 2020. 54 p. URL: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1395106/FULLTEXT01.pdf>

КОЗЛОВА Т. О., ПОЛЯКОВ О. О.

(Запорізький національний університет)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КИТАЙСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Традиція реєстрації слів природньої мови бере свій початок в далекому минулому: на початку було слово, потім з'явився і словник. З часів укладання

перших глосаріїв з тлумаченнями важкої для розуміння лексики, практична потреба у словниках не зменшилася. Накопичилися і проблеми, які має розв'язувати мовознавство [Problems 2022]. Поряд з питаннями загальної лексикографії (типологія довідників, форма і зміст дефініції, вибір одиниць для словника, обсяг і зміст словникової статті тощо) не втрачають *актуальності* і проблеми спеціальної лексикографії, зокрема китайської мови.

Впродовж цілої історії лексикографічної культури Китаю – від лексикографічних рукописів доциньського періоду (з IX ст. до н.е) до видання Великого словника китайської мови у 38 томах / *Чжунвень да цидянь* (сер. XX ст.) – обговорюються принципи упорядкування одиниць [Young, Peng 2008], що пов'язано зі специфікою мовної будови та логографічним (ієрогліфічним) стилем китайського письма.

Фокус дискусій – проблема систематизації лексики за такими запропонованими критеріями: за звучанням та значенням ієрогліфів; за основним та похідним ієрогліфами; за ключами. Об'єктивна складність упорядкування одиниць зумовлена неможливістю угруповання ієрогліфів за єдиним принципом, різноманіттям їх структурних типів і семантичною невизначеністю.

Друга проблема лексикографування китайської мови спричинена високим ступенем діалектної диференціації мовного ландшафту Китаю [Shiqi 2003]. Виклики лексикографа полягають у прийнятті рішення щодо до кількості і визначення конкретних регіональних варіантів вимови одиниць словника.

Процеси глобалізації та поширення китайської мови у світі стимулювали активний розвиток двомовної лексикографії. Якщо монолінгвальні словники долають проблеми обсягу, селекції діалектизмів, залучення вузькоспеціальної термінології, архаїчних елементів, то мультилінгвальні довідники вирішують виклики еквівалентності одиниць різних мов в денотативному і конотативному аспектах лексичного значення [Young, Peng 2007, с. 24-25], репрезентації прагматичного компоненту, вкрай важливого для міжкультурної комунікації. Сучасні перекладні словники китайської мови втрачають прескриптивну

орієнтацію, вони швидше націлені на перформативність і когерентну структуру, яка реалізує зв'язок «укладач – словник – користувач» [т.с.]. Передусім комунікативна компетенція, правила застосування одиниць у живому спілкуванні мають значення. Отже, сьогодні багатолінгвальні словники китайської мови підтримують тенденції у розвитку лексикографії інших мов і країн, відтак реалізують завдання міжкультурної комунікації. При цьому загострюється проблема граматичного опису одиниць словника. [т.с., с. 37-38].

Технічно-науковий прогрес, культурні інновації глобального масштабу, розвиток Інтернет-комунікацій т. ін. стимулювали інтенсивну неологізацію лексики китайської мови. Збагачення словникового складу відбувається із застосуванням різних джерел, способів і засобів словотвору. Останнім часом зросла продуктивність гібридних новотворів, до структури яких увійшли різні графічні елементи (традиційні китайські ієрогліфи, цифри та латинські літери [Mukhamedjanova 2020, с. 675]), які потребують коректної стратегії перекладу одиниць, представлених у двомовних словниках [Guo 2023].

На початку XXI ст. зростає кількість електронних (*chip, CD-ROM, online, translation* [Yihua 2004, с. 90]) словників китайської мови. Новий формат і поліфункційність, швидкість і легкість використання забезпечують попит на електронний лексикографічний продукт. Головні проблеми електронної лексикографії охоплюють дизайн словника, обмеження контенту і гіперпосилань до обсягу, який буде комфортним і достатнім для користувачів.

Література

- Yihua Z. An Empirical Study of Electronic Dictionaries and Translation Software. *Translation and Bilingual Dictionaries* / ed. by Chan Sin-wai. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 2004. P. 89-108.
- Problems in Lexicography: A Critical / Historical Edition by Michael Adams / ed. by F. W. Householder, S. Saporta. Bloomington : Indiana University Press, 2022. 456 p.
- Shiqi X. Chinese lexicography past and present. *Lexicography. Critical Concepts. Vol. 2: Reference works across time, space and languages* / ed. by R.R.K. Hartman. London, New York : Routledge, 2003. P. 158-173
- Young H., Peng J. Chinese Lexicography: A History from 1046 BC to AD 1911. Oxford : Oxford

University Press, 2008. 480 p.

Young H., Peng J. Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Co, 2007. 229 p.

Guo W. Translation of Chinese Neologisms from the Perspective of Domestication and Foreignization: A Case Study of Chinese Neologisms from 2018 to 2021. *Journal of Education and Educational Research* 2023. Vol. 3. P. 78-83.

Mukhamedjanova Sh. B. Linguistical Study of Chinese Internet Lexicology. *International Journal of Advanced Research (IJAR)*. 2020. № 9 (02). P. 673-677.

ЦАНЬКО І. І., ГОЛИК С. В.

(ДВНЗ «Ужгородський національний університет»)

DEVELOPING ESL/EFL TEACHING MATERIALS USING CORPUS-BASED INSIGHTS

The invention of computers and the Internet has significantly changed people's lives, which has had an impact on education that have been modified and adapted to modern digital reality. The Internet, in particular, continuously presents new opportunities, paving the way for the implementation of innovative educational methodologies. Among these methodologies, the utilization of linguistic corpora in teaching foreign languages stands out as a promising approach. Being a relatively new and rapidly developing scientific phenomenon, corpus linguistics is subject to polar interpretations, ranging from a branch of linguistics [Renouf 2005] to merely a methodology of linguistic investigation [Gries 2009, p. 1225]. The specificity of the definition of corpus linguistics lies in its interdisciplinary nature: the task being purely linguistic, whereas the methodology relying completely on statistical tools and computer technologies [Бобкова 2014, с. 5].

In a general sense, corpus linguistics is “a specific way of studying language and languages by systematically investigating how language is used in context”

[Barth, Schnell 2021, p. 1]. The core concepts of corpus linguistics are a corpus and concordance. A corpus is essentially a collection of texts stored in an electronic database [Baker 2006, p. 48]. This database serves as the foundation for linguistic analysis, providing a vast array of language samples for examination and study. Concordance, on the other hand, is a list of all of the occurrences of a particular search term in a corpus, presented within the context in which they occur – usually a few words to the left and right of the search term [Baker 2006, p. 42]. This contextual presentation allows researchers to analyze how the term is used in various linguistic contexts, offering valuable insights into its meaning, usage patterns, and collocational preferences. Corpus linguistics can be defined as “...the complete and systematic investigation of linguistic phenomena on the basis of linguistic corpora using concordances, collocations, and frequency lists” [Stefanowitsch 2020, p. 54]. Based on the aforementioned information it can be concluded that corpus linguistics investigates language using large collections of authentic texts or spoken language samples called corpora. By analyzing these corpora, scholars aim to understand how language is used in real contexts, including patterns of word usage, grammar, and discourse.

Contemporary researchers widely apply linguistic corpora to explore the language across all the linguistic levels (phonological, morphological, lexical, lexicographic, phraseological, syntactic, stylistic, pragmatic, etc.). Moreover, the application of linguistic corpora extends beyond linguistics, expanding to various interdisciplinary fields such as psycholinguistics, sociolinguistics, and historical linguistics. These disciplines benefit from the wealth of data offered by corpora, enabling scholars to explore language in greater depth and precision [Лук’янець 2012, с. 130].

According to McEnery, corpora in ESL/EFL teaching can be applied in three key areas: the indirect use of corpora in teaching (such as for reference publishing, materials development, and language testing), the direct use of corpora in teaching (including teaching about corpora, teaching students to exploit them, and using corpora to support teaching), and the further development of teaching-oriented

corpora (such as corpora for specific purposes, first language (L1) developmental corpora, and second language (L2) learner corpora) [McEnery, Xiao 2011, p. 365].

Corpus linguistics is essential for vocabulary enhancement as it sheds light on the most commonly used words in various contexts. A notable application includes frequency lists like the General Service List (GSL) and the Academic Word List (AWL), which highlight important words that learners are likely to encounter in both everyday and academic situations. These lists enable educators to concentrate on teaching vocabulary critical for effective communication and understanding. Moreover, corpus linguistics aids in teaching collocations and commonly used phrases, such as "make a decision" or "take a chance," by identifying frequently occurring word pairs in natural language use. Instructing students on these collocations enhances their fluency and makes their language production sound more natural, reflecting typical usage in real-life conversations and writing.

In terms of grammar teaching, corpus linguistics offers key insights into how grammatical structures function in different contexts. For instance, an analysis of the continuous tense using corpus data can illustrate its varying frequency and application in formal written texts versus informal spoken language, helping learners grasp when to use it appropriately. Additionally, corpus data reveals patterns and exceptions in language, such as the use of modal verbs or conditional sentences. By examining these structures in genuine language contexts, educators can provide a more precise and context-aware approach to grammar instruction.

Corpus linguistics offers valuable tools for designing effective language exercises. One common application is the use of tests and gap-fill exercises, which are based on high-frequency vocabulary or common collocations. By analyzing corpus data, teachers can create exercises that emphasize word combinations learners are likely to encounter in real-world contexts, thus improving retention and fluency. Another useful exercise is grammar discovery tasks, where learners examine concordance lines—real examples of language use extracted from a corpus—to identify and understand grammatical patterns. This method encourages inductive learning, where learners deduce grammar rules from authentic language use, fostering

deeper comprehension and more effective application in their own language production.

Finally, corpus linguistics plays a crucial role in the development of reading materials. By utilizing corpus data, teachers can select authentic texts that not only reflect natural language use but also align with learners' vocabulary and grammar proficiency. For instance, corpus-based tools can help to identify texts that incorporate high-frequency words or specific grammatical structures, ensuring that reading materials are both relevant and appropriately challenging for learners.

In conclusion, corpus linguistics offers a wealth of insights and practical applications for ESL/EFL teaching, enhancing both the effectiveness and authenticity of language instruction. As corpus linguistics continues to evolve, its interdisciplinary nature and ability to provide data-driven insights will remain an invaluable resource for language teaching and learning.

References

Бобкова, Т. В. До визначення корпусної лінгвістики в сучасному мовознавстві. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна.* 2014. №45. С. 3-6.

Лук'янець Г. Г. Основні напрямки сучасних корпусних досліджень мови та перспективи їх подальшого розвитку. *Наукові праці Національного університету харчових технологій.* 2012. № 44. С. 127-133.

Baker P. Glossary of corpus linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 192 p.

Barth D., Schnell, S. Understanding corpus linguistics. New York: Routledge, 2021. 248 p.

Gries S. T. What is corpus linguistics? *Language and linguistics compass.* 2009. №3 (5). P. 1225-1241.

McEnery T., Xiao R. What corpora can offer in language teaching and learning. *Handbook of research in second language teaching and learning* (pp. 364-380). New York: Routledge. 2011

Renouf A. Corpus linguistics: past and present. *Corpora in Use: In honour of Professor Yang Huizhong.* 2005. URL: https://rdues.bcu.ac.uk/publ/Past_and_Present.pdf

Stefanowitsch A. Corpus linguistics : A guide to the methodology. Berlin: Language Science Press, 2020. 490 p.

ЗАГАЛЬНО-ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ПОСЕСИВНО-СУБСТАНТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Відомо, що «саме людським чинником, тобто відношенням людини до якого-небудь предмету або явища світу на певному ступені оволодіння цим світом і пояснюється не тільки подальший вибір найменування для нього, але і спосіб його опису, що відображає практичне використання відповідного об'єкту» [Селіванова 2012, с. 41]. Тому саме цей чинник є дуже впливовим у ході дослідження певних граматичних явищ і категорій.

Так, когнітивно-прагматичний аналіз означає встановлення зв'язків між одиницями мови і об'єктами реальної дійсності в їх сприйнятті людиною: які властивості об'єктів навколишнього світу здаються людині найбільш значущими як, виходячи з цих властивостей, людина може використовувати ці об'єкти для своїх цілей і потреб; як уявлення людини про об'єкти дійсності відбивається в мові.

Важливою ланкою при проведенні концептуального аналізу посесивно-субстантивних конструкцій є аналіз предикатів, які використовуються в атрибутивних комплексах, що аналізуються. У зв'язку з цим нагадаємо, що при когнітивній інтерпретації будь-якої другорядної конструкції варто звернутися до первинного (вихідного) для неї висловлювання, тобто до актуалізованої з тими ж аргументами і з тим же предикатом пропозиції [Чинчлей 2010].

Так, за конструкцією типу *the girl's story* стоїть висловлювання *the girl told a story*, а за конструкцією типу *the earth's gravity* - пропозиція *the earth has a certain gravity, is characterized by a certain gravity*, що, до речі, чітко свідчить про нетотожність конструкцій, які розглядаються. Такі відмінності і будуть нами узагальнені нижче: як, виходячи з цих властивостей, людина може

використовувати ці об'єкти для своїх цілей і потреб; як уявлення людини про об'єкти дійсності відбивається в мові.

Методика нашого аналізу полягає в тому, що кожного разу під час аналізу тієї чи іншої конструкції ми будемо будувати її пропозитивний актуалізований аналог [Cook 2008]. Наприклад, оскільки кожний атрибутивний комплекс моделі N'sN має два субстантивних члена (аргумента), поєднаних експліцитно вираженням предикативним зв'язком, актуалізованим у морфемі 's або s'. Аналізу підлягають три компоненти конструкції. Перший компонент був розглянутий під час аналізу семантичної класифікації першого аргументу.

Другий компонент конструкції реально може бути виражений будь-яким субстантивом. Третій же компонент, виражений морфемами 's або s', на нашу думку, містить приховані предикати, і, таким чином, має абстрактний узагальнюючий характер.

Застосовуючи вже згадувану вище методику реконструкції мотивуючого судження, ми маємо відтворити для конструкцій, побудованих за моделлю N'sN, їх повні пропозиції і розглянути їх як аналоги аналізованих присвійних зворотів. Хоча в деяких випадках даний прийом може сприйматися як власне штучний, він, попри все, сприяє виявленню когнітивних характеристик аналізованих сполучень, а також уточненню можливих їх модифікацій у дискурсі. Під когнітивними характеристиками розуміються характеристики, які відносяться до пізнавальної діяльності людини і мисленнєвим процесам .

Будуючи аналоги аналізованих присвійних зворотів за допомогою відтворюваних предикатів, ми вказуємо реальні кореляти абстрактної морфеми родового відмінка 's/s'. Для проведення концептуального аналізу предиката конструкцій, які розглядаються, необхідно звернутися до вихідної пропозиції, і, таким чином, встановити предикати, базуючись на мотивуючих судженнях, а далі здійснити систематизацію предикатів конструкцій, побудованих за моделлю N'sN. Перший і другий N у цій конструкції (відповідно і у вихідній пропозиції) є аргументами.

В узагальненому вигляді всі приховані предикати актуалізованої моделі

N'sN можуть бути диференційовані залежно від того, яке дієслово бере участь у побудові парафраза – дієслово володіння – have/has чи інше дієслово. Політика виступає джерелом новаторських рішень для легалізації процесів, що виникають у суспільстві. описує діяльність/процес або стан об'єктів, do/does.

Загалом, всі генітивні конструкції, якщо розглядати їх як узагальнююче бачення мотивуючих суджень, можуть бути зведені до двох основних типів X has Y і X does Y. У той же час, звісно, does може бути реально замінено багатьма дієсловами дії (write, produce, decline, consent, apply, tell, last тощо). З когнітивної точки зору дві ці конструкції різні: одна з них вказує на те, чим людина ВОЛОДІЄ, інша – на те, що вона РОБИТЬ з тим, що вона МАЄ в якості своїх фізичних умінь чи ментальних здібностей.

Мовний матеріал демонструє, що всі ментальні здібності мисляться як приналежні людині і як невід'ємні складові її частини (звідси has в пропозиції), що і дозволяє їй в ролі володаря виступати також як джерело дії (на глибинному рівні виникає тоді пропозиція з агентом дії). Когнітивне пояснення того, що одна і та ж конструкція може виражати два ці значення, полягає в тому, як пов'язані між собою сфери аргументів.

Таким чином, конструкції, побудовані за моделлю N's N, можуть бути зведені до двох прототипів 1) X has Y і 2) X does Y. Проте, і перший і другий предикати потребують детальнішого опису, оскільки в них можуть бути закодовані різні в семантичному відношенні дії (процеси). Моделі, як відомо, створюються на абстрактному рівні, а їх реалізація втілюється в конкретних мовних одиницях. Цим фактом можна пояснити таку велику варіативність дієслів при наповненні предиката does (другий реалізований аналог моделі) реальним змістом (produce, write, tell, compose, create, give, call etc). Однак, всі ці, здавалося б цілком хаотичні набори дієслів, які можуть виступати в ролі предикату в рамках аналізованого аналога, можна впорядкувати і систематизувати в залежності від того, що із себе являє діяльність чи активність референта, вираженого через перший аргумент, який знаходиться в ознаковій зоні досліджуваного комплексу.

Література

Селіванова О.А. Основи лінгвістичної теорії тексту і комунікації. Київ : Фітосоціоцентр., 2012. 336 с.

Чинчлей К.Г. Типологія категорії посесивності. Кишинів : Штиїнца.,2010. 154 с.

Cook W.A. Case Grammar : Develpoment of the Matrix Model. Wasington : Georgetown University, 2008.433 p.

Секція 7.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

БЕЗНОСЮК Ю. П.

(Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса)

ПЕРЕКЛАД АНЕКДОТІВ ТА КАЛАМБУРІВ ЯК ПРОБЛЕМА МІЖМОВНОЇ ПЕРЕДАЧІ ГУМОРУ

Гумор — невід’ємна частина людського спілкування, яка не лише здатна розважити, але й служить важливим інструментом соціальної взаємодії. Через свою унікальну природу гумор може відображати культурні, соціальні та історичні контексти, що робить його складним для передачі в рамках міжмовного спілкування. Одним із найбільш вразливих жанрів гумору є анекдоти та каламбури, які зазвичай ґрунтуються на іграх слів, ідіомах або культурних реаліях.

Анекдот – це короткий гумористичний твір, заснований на життєвих спостереженнях і ситуаціях, що викликає сміх несподіваною розв’язкою [Гнатюк 1899]. Каламбур – це словесна гра, що може ґрунтуватися на різних значеннях одного і того ж слова або на подібному значенні чи звучанні різних

слів [The Free Dictionary 2013].

Переклад таких форм гумору часто стикається з численними викликами, які потребують дослідження. По-перше, лексичні особливості та синтаксична структура мови можуть значно варіюватися, що ускладнює передачу оригінального смислу та комічного ефекту. По-друге, культурний контекст, у якому виникає жарт, може бути незрозумілим для представників іншої культури. Тому адаптація гумору до нових умов часто вимагає від перекладача не лише знання обох мов, а й глибокого розуміння культурних особливостей.

У сучасній перекладацькій практиці фахівці зазвичай використовують кілька методів для роботи з каламбурами. Серед них: комунікативний переклад, який прагне створити враження, максимально близьке до того, що читачі могли б відчувати, читаючи оригінал; семантичний переклад, що передає зміст оригіналу настільки точно, наскільки це дозволяють семантична та синтаксична структури мови, на яку виконується переклад; та вільний переклад, який відтворює основну інформацію оригіналу з можливими відхиленнями, спотвореннями або пропусками. Головна риса вільного перекладу полягає в спробі спростити сприйняття тексту, доповнюючи його поясненнями, що робить його ближчим до реальності. Однак жоден з цих методів не враховує повністю контекст і не пояснює, як ідентифікувати каламбур і надати йому відповідне значення та контекст [Пушик 2022, с. 310].

Труднощі перекладу анекдоту та каламбуру виникають через те, що в різних мовах не завжди є однакові за значенням або емоційним забарвленням слова, які є частиною каламбурного ядра. Переклад каламбуру починається з цих елементів, і для його створення можуть слугувати: а) семантика обох елементів ядра; б) семантика одного з елементів; в) нова семантична основа.

Співпадіння семантики обох елементів ядра трапляється вкрай рідко через мовні відмінності. Тому, якщо елементи ядра не мають еквівалентів у мові перекладу, перекладачі можуть створити гру слів на основі одного з елементів, який за формою відповідає іншому, але не збігається за значенням. Це рішення потребує ретельного аналізу оригіналу для виявлення можливостей зміни

семантики одного з елементів. Іноді жоден з елементів не повинен підмінятися. Якщо використання навіть одного з елементів ядра є неможливим, каламбур може бути створений на новій семантичній основі, коли функціональна інформація переважає над предметно-логічним змістом. У такому разі пошук ведеться серед лексики, яка має родовідні відносини з елементами ядра. Оскільки мовний матеріал є основою каламбуру, його заміна не спотворює задум автора, дозволяючи зберегти інші складові інформаційної структури цього стилістичного прийому та його функціональні характеристики.

У випадках, коли предметно-логічний зміст переважає над функціональною інформацією каламбуру або якщо неможливо створити каламбур на частково чи повністю зміненій основі, він передається в мові без каламбурного формулювання. Це призводить до певних втрат, але перекладач може використовувати компенсацію — метод, що полягає в передачі тієї ж думки, але іншими засобами, ніж в оригіналі. Це може означати заміну стилістичних засобів оригіналу на інші стилістичні прийоми в мові перекладу або застосування тих же засобів, але в іншому контексті. Вибір засобів і місця компенсації визначається переважно ідейно-художніми характеристиками оригіналу, а вже потім — умовами тексту перекладу. Компенсацію, виконану за допомогою аналогічного прийому, можна умовно назвати повною, тоді як використання інших засобів компенсує втрати лише частково [Болдирева 2016, с. 15].

Анекдот – це делікатна конструкція, в якій кожне слово має своє місце. Зміна ритму або паузи може зіпсувати весь жарт, як неправильний акорд у пісні. Тон голосу, з яким розповідається анекдот, так само важливий, як і його зміст. Переклад часто не може передати цю інтонацію, що робить жарт менш смішним. В залежності від можливостей перекладу гумору його можна класифікувати на універсальний, мовний та гумор з етнокультурним компонентом [Рафаельсон-Вест 1989, с. 130-133]. Універсальний гумор не викликає труднощів, оскільки базується на загальних концептах і поняттях, зрозумілих для всіх людей. Натомість мовний гумор і гумор з етнокультурним

компонентом потребують особливої уваги, оскільки вони залежать від різних граматичних структур мов і специфічних реалій певних народів.

В приклад можна навести англомовний жарт: "I'm good friends with 25 letters of the alphabet. – I don't know Y". Він є типовим прикладом гумору, який важко перекласти буквально, гра слів, пов'язана з літерою "Y" та її звучанням, схожим на слово "why" (чому), не має прямого аналогу в українській мові. Така гра слів, культурні нюанси та інші чинники часто стають перешкодою для точного перекладу гумористичних текстів [Сачук 2019; Clean Jokes 2018].

Переклад анекдотів та каламбурів – це складне завдання. Каламбури, які грають на багатозначності слів, легше передати іншою мовою, оскільки багато мов мають схожі багатозначні слова. Однак каламбури, побудовані на омонімах (словах, які звучать однаково, але мають різні значення), практично неможливо перекласти буквально. Тому перекладачі часто використовують різні прийоми, щоб створити новий жарт, який би передавав суть оригіналу, але був би зрозумілим читачам іншої мови. Наприклад, вони можуть використовувати інші мовні засоби, такі як риму, антонімію або навіть народну етимологію.

Перекладати каламбури, які використовують унікальні мовні засоби певної мови, дуже складно. Щоб знайти еквівалент такого каламбуру в іншій мові, потрібно виявити нестандартні рішення.

Каламбури, побудовані на стійких виразах, є найбільш складними для перекладу. Справа в тому, що значення стійких виразів часто не дорівнює сумі значень окремих слів. Щоб передати такий каламбур, перекладач може використовувати різні прийоми: знайти схожий стійкий вираз в іншій мові, зіграти на подібних звукових сполученнях або створити новий жарт, який би викликав такий самий ефект.

У роботі було розглянуто складнощі, пов'язані з перекладом анекдотів та каламбурів, які є важливими елементами гумору в усіх культурах. Як показано, основними проблемами є культурний контекст, гра слів, структура та ритм, емоційний відтінок, специфіка цільової аудиторії та відсутність еквівалентів. Ці фактори ускладнюють передачу гумору в перекладі, оскільки анекдоти і

каламбури часто містять елементи, що важко адаптувати до іншої мови без втрати значення чи комічного ефекту. Тому для успішного перекладу важливо не лише володіти мовами, але й розуміти культурні особливості та контексти. Перекладачі повинні шукати способи адаптувати жарт, зберігаючи його суть і гумор, що вимагає творчого підходу і глибокого знання обох мов.

Література

Болдирева А. Є. Переклад каламбурів як засобу створення гумористичного ефекту: до постановки проблеми. *Записки з романо-германської філології*. 2016. № 2(37).

Гнатюк В. Галицько-руські анекдоти. *Етнографічний збірник* : в 40 т. Львів : Етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка, 1899. Т. 6. 376 с.

Єрмаков А. В. Особливості перекладу іншомовного гумору з англійської мови на українську. 2012.

Пушик Н. В., Зубрицький Р. Я. Особливості перекладу каламбурів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. № 58.

Рафаельсон-Вест Д. Про стратегії та можливості перекладу гумору. *Мета: журнал перекладачів*. 1989. №1. С. 128–141.

Сачук О. М. Проблеми адекватності перекладу англійськомовного гумору українською мовою. 2024.

The Free Dictionary, 2013 URL: <https://www.thefreedictionary.com> (дата звернення: 03.12.2022)

БОНДАРЕВА В. С., КЛИМЕНКО О. Л.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПІСЕНЬ ГУРТУ QUEEN УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Гурт «Queen», який визнаний на світовій музичній сцені, зробив величезний внесок у світову поп-музику, тому аналіз їхніх текстів відкриває нові горизонти для дослідження лінгвостилістичних особливостей перекладу.

Мета даної наукової розвідки: проаналізувати помилки перекладу пісень гурту Queen, який дає YouTube та розробити рекомендації, як їх уникнути.

Матеріалом для дослідження слугували оригінальні тексти пісень легендарного гурту («Bohemian Rhapsody», «I want to break free», «Show must go on», «We are the Champions», «We will rock you», «Another one bites the dust») та їхні українські переклади взяті з сайту <https://songlyrics.com.ua/songs/q/>

Дослідники виділяють два типи перекладацьких помилок: 1) коли перекладач не зрозумів оригіналу, 2) коли перекладач зрозумів думку автора правильно, але погано висловив її рідною мовою. Перший вид помилок будемо називати «помилками імпресивного типу», а помилки другого типу – «експресивного» [Ван Дейк 1998, с. 173].

Помилками імпресивного типу є перекладацькі невідповідності, що ґрунтуються на неправильному розумінні перекладачем тексту оригіналу, його фактичного смислового навантаження та, як у випадку з художньою літературою, глибинного змісту. Вони можуть відноситись до різних аспектів тексту як набору знаків (прагматичного, семантичного, синтаксичного), а також можуть зустрічатися на будь-якому рівні текстової структури, від слова та до предметної ситуації в цілому [Семигіна 2001, с. 2]. Такі помилки вважають грубими, і можуть спричинити неправильну передачу сенсу оригінального тексту, його фактичної суті. Наприклад, помилка імпресивного типу у перекладі пісні: "We Will Rock You". Буквальний переклад фрази "*You got mud on your face, big disgrace*" може звучати як «Бруд на обличчі, велика ганьба». Однак, фраза "big disgrace" у контексті несе не лише значення сорому, але й іронічне приниження. Буквальний переклад може втратити тонкощі вислову і здатися надмірно серйозним.

Герменевтичні помилки можливі лише на рівні: слова; речення; тексту; екстратекстуальні помилки [Boase-Beier 2011, р. 187]. Одним із видів герменевтичних помилок на рівні слова є асиметричні діалексеми (так звані «хибні друзі перекладача»). Це слова, що стосуються двох різних мов, але при

цьому деяким чином подібні один до одного за зовнішньою формою, незважаючи на різницю в плані змісту [Вознюк 2011, с. 145].

Асиметрія таких слів може бути повною або частковою. При частковій асиметрії трапляються випадки, в яких одне з цих слів може перекладатися як друге і навпаки. При повній асиметрії зовнішня схожість слів не несе у собі смислової відповідності [Корунець 2001, с. 448].

Особлива небезпека асиметричних діалексем полягає в тому, що подібність двох слів заважає перекладачеві загострити свою увагу на перекладі цього фрагмента оригіналу, нагадує варіант відповідності, який виглядає найбільш ймовірним та очевидним. Якщо перекладач недостатньо знайомий з цим явищем, велика ймовірність, що він не стане консультуватися зі словником і припуститься помилки, яка може сильним чином спотворити зміст оригіналу [Логвиненко 2014, с. 121]. Розглянемо приклад помилки асиметричних діалексем у перекладі пісні «*We Are the Champions*». В оригінальному тексті: "No time for losers, 'cause we are the champions" слово "losers" має кілька відтінків значення і може бути неправильно сприйняте як буквально «програвші». Але у контексті воно рідше означає «ті, хто здався». - Рекомендований переклад: «Нема часу для тих, хто здається, адже ми – чемпіони» – збережено зміст і динаміку

Також існує вид помилок на рівні тексту – екстратекстуальні помилки виникають через втрату зв'язку між двома реченнями, причиною цього - недостатнє розуміння перекладачем принципу текстової єдності або ж втрата логічної послідовності твору. Окремо зазначимо екстратекстуальні помилки, які виникають при неправильному трактуванні зв'язків між перекладеним твором та іншим текстом [Селіванова 2008, с. 24].

Оскільки при перекладі текстів часто доводиться мати справу з перекладом «етнографічних реалій», це можуть бути будь-які явища або об'єкти, що відносяться до культури вихідного тексту. Етнографічні реалії можуть бути перекладені різними способами, якщо перекладач намагається знайти найбільш відповідний реалії аналог у культурі перекладу [Логвиненко 2014, с. 119].

Важливою вимогою до транспозиції є забезпечення загальної нейтральності обраного терміна. Недопустимо замінювати специфічну культурну реалію однієї культури на менш конкретну реалію іншої. У перекладах можна спостерігати такі типи помилок: перенесення реалій з іншої культури, заміна їх на нейтральні терміни, або додавання нових реалій. Перший вид помилок, що виникає через некоректну передачу реалій, є доволі поширеним. Він може бути спричинений тим, що перекладач не усвідомлює культурних розбіжностей між народами або ж через його неухважність чи недостатню редакторську роботу [Федоренко 2010, с. 1].

Додавання реалій у перекладений текст відбувається тоді, коли перекладач вирішує, що текст потребує більшого колориту або хоче уникнути повторень за допомогою синонімічного ряду. Іноді такі зміни можуть бути доречними, якщо вони зберігають еквівалентність з оригіналом. Розглянемо етнокультурну помилку у перекладі пісні "*Bohemian Rhapsody*". У реченні "Scaramouche, Scaramouche, will you do the Fandango?" ім'я "Scaramouche" та танець "Fandango" можуть бути недостатньо зрозумілими для українського слухача. Якщо залишити цей рядок без пояснення, може втратитися гумористичний і театральний сенс. Тому більш доречним є переклад: «Скарамуше, Скарамуше, затанцюєш нам фанданго?» або можна додати примітку для пояснення, що "Scaramouche" – це комедійний персонаж, а "Fandango" – іспанський танець.

Отже, проаналізувавши різні помилки, можемо зробити висновок, що для того, щоб уникнути їх, треба: 1) перед перекладом глибше вивчати контекст та герменевтичне значення тексту, 2) у випадках культурних відсилок можна додавати виноски або короткі пояснення, щоб зберегти культурний контекст і полегшити розуміння для українського слухача, 3) для того, щоб уникнути помилок з «фальшивими друзями» варто використовувати паралельні тексти або ресурси з прикладами контекстуального вживання слів у мові оригіналу.

Література

Вознюк М. Ю. Критерії оцінювання перекладу. Львів : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. С. 143-149.

- Корунець І. В.* Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
- Логвиненко О. М.* Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. *Науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин*. Київ : КНУ, 2014. Ч.2. С. 117-122.
- Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 24-25.
- Семигіна Т. В.* Використання дискурс-аналізу в дослідженнях із соціальної роботи. Київ : «Києво-Могилянська академія». 2001. 125 с.
- Федоренко Ю. В.* Особливості та проблеми перекладу сучасних літературних творів. Суми, 2010. 164 с.
- Boase-Beier J. A.* Critical Introduction to Translation Studies. London : Continuum. 2011. 187 p.
- Teun A. van Dijk.* Ideology A Multidisciplinary Approach. London : SAGE Publications, 1998. 390 p.

ВОЗНЯК І. З.

(Національний університет «Львівська політехніка»)

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРИМІТКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРУДНОЩІВ

Під час роботи перекладач має справу з багатьма викликами, якими можуть, до прикладу, бути культурно-специфічні поняття (лакуни, екзотизми та реалії), особлива лексика (сленг, жаргон, аргю), гра слів, різноманітні алюзії, сталі образні та крилаті вислови тощо. Однак перекладач не може залишити їх поза увагою, а повинен якимось чином передати закладений у текст зміст засобами мови перекладу. Для цього застосовують, зокрема, стратегії описового перекладу, транслітерації (у випадку форенізації) та заміни іншомовних понять рідними (у випадку доместикації), а також перекладацьку примітку. Так, І. Литвин зазначає, що примітки допомагають компенсувати ті

непорозуміння, які виникають внаслідок використання в тексті мовою оригіналу лакун (слів-реалій) [Литвин 2014, с. 92]. Важко не погодитися з А. Галас, що перекладацька примітка «неперекладна гра слів» є визнанням власного безсилля як перекладача [Галас 2011, с. 100]. Аналогічним виявом перекладацького безсилля є опущення певної частини в тексті мовою перекладу. Тому перекладач, якщо це можливо та доречно, повинен користуватися всіма доступними засобами для якомога точнішої та повної передачі оригінального тексту. Одним з таких засобів є перекладацька примітка.

Аналіз української дослідницької літератури дає підстави для висновку, що перекладацька примітка як інструмент перекладацької діяльності досить рідко є об'єктом розвідок українських дослідників. Це може бути зумовлено її позірною простотою та нескладністю. Однак цей інструмент перекладу має важливе прикладне значення, а тому не варто оминати його увагою на теоретичному рівні. Використання приміток пов'язане з такими проблемами як належне місце перекладача (*translator's legitimate place*) в дискурсі, його видимість (*visibility*) і перекладність тексту (*translatability*) [Miao & Salem 2008, с. 2]. Ці міркування буде продемонстровано на прикладі мого перекладу книги популяризатора науки Джорджа Зайдана «Інгредієнти. Справжній склад того, що ми їмо й наносимо на шкіру», яка вийшла у 2023 році від видавництва «Vivat» [Зайдан 2023]. Ця книжка належить до жанру наукопопу, і її характеризує високий рівень неформальності викладу.

У перекладі примітки виступають засобом мегатекстових трансформацій, і вони, як зазначає І. Литвин, дозволяють досягнути бажаного прагматичного впливу на читача [Селіванова 2012, с. 208]. Також примітки допомагають досягнути формальної еквівалентності перекладу, тобто в перекладі зберігаються формальні ознаки оригіналу, увага концентрується на самому повідомленні — як на його формі, так і на змісті, а сам переклад переносить реципієнта до культури народу, мовою якого написаний оригінал [Гуз 2021, с. 39]. Звісно, перекладач часто має справу з мегатекстами, оскільки багато

авторів використовують у своїх книжках, до прикладу, примітки. Однак перед перекладачем стоїть таке питання: коли варто додавати свої примітки до тексту перекладу? Адже тоді перекладач творитиме власний мегатекст, який доповнюватиме авторський. Перекладач безумовно повинен ретельно обдумувати доцільність використання примітки та зважати на ті функції, які вона виконуватиме в тексті перекладу.

До чинників, які впливають на ухвалення рішення щодо використання перекладацьких приміток, належать такі: політика видавництва чи побажання замовника, тип видання (примітки будуть зайвими, приміром, у так званих подарункових виданнях, адже можуть зіпсувати візуальну цілісність сторінок), цільова аудиторія (так, якщо завдання книжки — бути «легким читвом» чи у спрощеній формі донести інформацію, приміром, у випадку дитячої літератури, то примітки можуть бути зайвими). На мій погляд, найчастіше примітки доцільно використовувати в науково-популярній літературі, позаяк ціль читачів цього жанру — дізнатися якомога більше на ту чи іншу тему, а тому перекладацька примітка може допомогти читачам розібратися з, приміром, іншомовними реаліями та краще збагнути первісний авторський замисел.

Примітка може виконувати коригувальну функцію. Так, Дж. Зайдан описує один із поширених способів обчислення т.зв. індексу обробленості їжі, який полягає в тому, що слід обчислити суму кількості інгредієнтів і кількості складів у словах на позначення інгредієнтів цього продукту [Зайдан 2023, с. 20]. Однак, зрозуміло, що результати для англійської й української мов будуть різними через неоднакову довжину слів, а тому було додано роз'яснювальну перекладацьку примітку про те, що в тексті мовою оригіналу через згадані мовні чинники результати обчислень були зовсім іншими.

Уже понад десятиліття можна говорити про те, що меми стали невід'ємною частиною сьогоденної культури, і не лише молодіжної. Через неформальність викладу автор книги теж згадує відомий мем. Але далеко не кожен мем є однаково впізнаваний у всіх мовно-культурних спільнотах. Так, автор використовує відсилку до мему «*Bold Strategy Cotton*», який походить з

американського фільму 2004 року. Цей уривок було перекладено «зухвалий крок», однак у примітці було зазначено, що автор первісно використав відсилку до мему, який використовують у саркастичній манері [Зайдан 2023, с. 24]. Практично неможливо передати гру слів, коли одним з її елементів є науковий термін. Так, Дж. Зайдан порівнює «*ribosome inactivating proteins*» і аббревіатуру *RIP* («*rest in peace*») [Зайдан 2023, с. 59], і без примітки передати сенс цієї гри слів дуже складно. Таким чином перекладацька примітка дозволила передати інтенції автора та виконала функцію передачі модальності висловлювання.

Перекладацька примітка — це той інструмент, який дозволяє перекладачу вдатися до прийому експлікації, під яким розуміють процес перетворення в експліцитну (тобто явно виражену) тієї імпліцитної (тобто прихованої) інформації, яка міститься в тексті мовою оригіналу та яку легко може сприйняти носій мови, але через міжмовну та міжкультурну асиметрію ця інформація недоступна або не завжди доступна носієві мови перекладу, через що незрозумілою залишається інтенція автора оригіналу для реципієнта перекладу [Остапенко 2018, с. 19]. Така експлікація може бути як внутрішньотекстова, так і позатекстова. І засобом позатекстової експлікації є перекладацька примітка [Остапенко 2018, с. 21]. Так, приміром, без пояснення середньостатистичному українському читачеві не буде також зрозумілою алюзія на пісню «Hotel California». Так, автор пише: «*Split the 20,000 people into two groups of 10,000 each and lock each group in its own Hotel California*» [Зайдан 2023, с. 28]. Якщо перекласти речення дослівно, то читач не зрозуміє того смислу, який автор закладав, згадуючи готель «Каліфорнія». Тому в примітці, яка виконала інформативну функцію, було пояснено, що це алюзія на пісню, у котрій йдеться про гедонізм і самознищення. Аналогічну функцію примітка виконує у випадку відсилань до фільмів (приміром, «Зеленого сойленту» [Зайдан 2023, с. 74]), відомих в американському суспільстві книжок (приміром, «The Little Engine That Could» [Зайдан 2023, с. 79], «The Boston Cooking-School Cook Book» [Зайдан 2023, с. 189]), знаменитостей (приміром, Боббі Флей [Зайдан 2023, с. 94], Гай Ремзі Ф'єрі [Зайдан 2023, с. 250]), понять (приміром,

Big Tobacco [Зайдан 2023, с. 131]), резонансних подій (приміром, неумисне вбивство, яке вчинив віцепрезидент США Дік Чейні [Зайдан 2023, с. 133]), бренди (приміром, Chips Ahoy! [Зайдан 2023, с. 214]) тощо. Інформативну функцію перекладацька примітка виконує також і тоді, коли в ній, приміром, роз'яснено значення поширених в англійській мові, але маловідомих в Україні аббревіатур і скорочень, здійснено переведення одиниць вимірювань з англійської системи мір у метричну, роз'яснено значення латинських крилатих фраз, наведено назви фільмів, пісень, книжок тощо мовою оригіналу, щоб читач міг за бажання їх знайти.

Тож, перекладацька примітка допомагає зробити текст зрозумілішим для читача, краще передати інтенції автора, вирішити проблеми неперекладності та здолати міжкультурні бар'єри. Однак слід пам'ятати, що рішення щодо використання приміток потрібно ухвалювати з огляду на низку чинників, а також зважати на те, що примітка робить перекладача «видимим» для читача.

Література

- Галас С. А. Відтворення функцій гри слів у перекладі драми. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2011. № 58. С. 100–104.
- Гуз О. П. Основи перекладознавства: конспект лекцій. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 72 с.
- Зайдан Дж. Інгредієнти. Справжній склад того, що ми їмо й наносимо на шкіру [пер. з англ. І. Возняка]. Харків : Vivat, 2023. 336 с.
- Литвин І. М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2014. 288 с.
- Остапенко С. А. Експлікація як засіб мовної та культурологічної адаптації в процесі художнього перекладу. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Миколаїв, 2018. Вип. 315 (303). С. 19–23.
- Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208.
- Miao J., Salem A. The Specificity of Translator's Notes. *Using Corpora in Contrastive and Translation Studies (September 2008, Zhejiang University, China)*. 14 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/325441893_The_Specificity_of_Translator's_Notes (дата доступу: 01.11.2024).

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЛЕКСЕМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСТИН РОСЛИН В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Згідно з твердженнями лінгвістів, набуття словами нових значень є одним із видів мовного розвитку. Для позначення цього явища у лінгвістиці використовують термін «семантична деривація» [Воскобойник, Сухачова 2020, с. 68]. Проблема семантичної деривації лексики, що стосується частин рослин, виникла ще в ранні періоди розвитку мовознавства [Бевз 2001, с. 32]. З виникненням мовознавства як науки у просвітницькій та романтичній епохах, ця проблема стала предметом систематичного дослідження.

Метою нашого дослідження було провести системний аналіз деривації іменників, що позначають частини рослин, в українській та англійській мовах. Завдання включають виявлення дефініції відповідних лексем у тлумачних словниках української та англійської мов та їхніх вторинних значень, а також аналіз процесів метафори, метонімії та калькування. Лексеми на позначення частин рослин мають багату семантичну структуру, яка визначається процесами метафоризації та метонімізації [Radden, G., Kövecses 1999, с. 17].

Процес дослідження також включав порівняльний аналіз словникових дефініцій та контекстів використання лексем, зокрема для слів "корінь", "квітка", "листок", "плід", "гілка" та "кісточка". Було описано процеси семантичної деривації через метафоричне та метонімічне перенесення значень.

Результати показують, що в українській та англійській мовах ці лексеми набувають різних вторинних значень. Наприклад, слово "корінь" у обох мовах вживається для позначення частини рослини та переноситься на інші поняття, як-от початок чогось (корінь проблеми) чи математична величина (квадратний корінь) [Словник української мови 1973].

Тут ми бачимо метафоричне перенесення, оскільки волосся, зуби і нігті,

наче дерева, мають основу – корінь. Цей же тип перенесення буде у наступних лексемах, окрім випадку, коли лексема лексема *root* є прикметником, який ми використовуємо для позначення коренеплодів. У цьому випадку, на відміну від попередніх, ми маємо метонімічне перенесення.

Лексема "листок" в англійській мові має вторинне значення як тонкий листок матеріалу (*metal leaf*) [Cambridge Dictionary], тоді як в українській це слово частіше позначає частини рослин або паперу [Словник української мови 1973].

Також ще декілька прикладів лексем із різною семантичною деривацією. В українській мові: "кора" позначає верхній шар дерева та верхній шар Землі ("земна кора").

В англійській мові: "bark" окрім частини дерева означає також "гавкіт" (звук, який видають собаки) [Cambridge Dictionary]. Також воно бути дієсловом і вживатися в наступних значеннях: *гавкати, кашляти*.

В українській мові: "кісточка" – тверда насінина в плодах (вишня, абрикос), а також частина суглобів (щиколотка).

В англійській мові: "stone" має додаткові значення, такі як "камінь", "дорогоцінний камінь", "надгробний камінь" і використовується як одиниця вимірювання ваги [Cambridge Dictionary]. Також лексема може використовуватися як прислівник, українською – "повністю".

Цікавим є те, що в англійській мові вибрані лексеми можуть використовуватися у значенні різних частин мови: іменника, прикметника і навіть дієслова, а в українській – тільки іменника.

Порівняння розвитку лексичних одиниць української та англійської мов дозволяє виявити спільні тенденції та відмінності у процесах вторинної номінації. Висновки підкреслюють важливість дослідження семантичної деривації для кращого розуміння еволюції мови та її здатності адаптуватися до нових соціокультурних контекстів.

Література

Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

Radden, G., Kövecses, Z. Towards a theory of metonymy. *Metonymy in language and thought* / Ed. by K-U. Panther, G. Radden. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publ., 1999. P. 17–60.

Бевз Т. Загальні закономірності семантичної деривації (на матеріалі неологізмів педагогічної галузі). *Наукові записки*. Кіровоград, 2001. Вип. 35. С. 3–7.

Воскобойник В. І., Сухачова Н. С. Семантичні деривати англомовної економічної терміносистеми та особливості їх перекладу на українську мову. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2020. Том 31 (70). № 2. Частина 3. С. 68–73.

Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (гол.) та ін. Київ : Наукова думка, 1973

ЗУБКОВА П. О., ХАЦЕР Г. О.

(Запорізькій національний університет)

АВТОМАТИЗОВАНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОЛЕГШЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Американська рада з навчання іноземним мовам, мета якої є вдосконалення та масштабування викладання та вивчення всіх мов світу, досліджувала діяльність малого та середнього бізнесу та виявила, що 25% торгівельних компаній втрачають свої позиції на ринку через мовні бар'єри [MLOB]. Паралельно з тим очікується стрімке зростання попиту на іноземні мови. Зазначається, що при зростанні показника мовного бар'єра (Language Barrier Index, LBI) на 10%, спостерігається зниження обсягів торгівлі між досліджуваними країнами на 7-10% [ПМБ].

Мовні бар'єри у сфері міжособистісного спілкування можуть призводити не тільки до непорозуміння, але й стати причиною образи. В сучасних реаліях, коли значна кількість людей є фрілансерами та працюють віддалено, розширюючи географію взаємодії з потенційними клієнтами через помилкові

судження та припущення є ризик виникнення суперечностей та непорозумінь, що в результаті призводить до зниження ефективності роботи.

Для запобігання зазначених вище проблем, в сучасному світі все більшу популярність набуває використання автоматизованих перекладачів, які полегшують комунікацію між людьми, які є носіями різних мов та культур [ШАП]. Однак, ефективне використання цих систем вимагає значної уваги та зусиль. Слід зазначити, що по-перше, джерела інформації для налагодження мовних зв'язків між учасниками спілкування стають більш доступними, а це знімає ряд проблем в комунікації. По-друге, користувач автоматизованих систем стає більш впевненим і повноцінним учасником комунікації, оскільки уникає потенційних помилок і непорозумінь.

В галузі автоматизованого перекладу останнім часом спостерігається зростання використання штучного інтелекту. Фахівці цієї сфери широко користуються в своїй роботі текстовими редакторами, програмами перевірки правопису, електронними словниками, онлайн-системами машинного перекладу та іншим програмним забезпеченням для вдосконалення якості перекладу та пришвидшення роботи над ним.

Використання автоматизованих інструментів перекладу має ряд переваг, серед яких:

1. Вдосконалення якості. Завдяки автоматизованим термінологічним базам даних вузькоспеціалізовані тексти набувають цілісності та однорідності перекладу.

2. Економія часу. Великі обсяги текстів, особливо з частим повторюванням фраз та термінів підлягають більш швидкому перекладу та скороченню часу, затраченому на роботу з ним.

3. Зниження витрат. Загальна вартість перекладу знижується за рахунок скорочення часу роботи перекладача.

4. Гнучкість. Значна кількість інструментів автоматизованого перекладу об'єднані з іншими програмами, а тому мають високий рівень адаптації під різні завдання.

Крім того, автоматизовані перекладачі є своєрідною допоміжною ланкою між учасниками комунікації, які є представниками різних культур, та допомагають їм налагоджувати між собою взаємодію, сприяють подоланню мовних бар'єрів та поширенню здобутків різних культур іншими країнами світу.

Але, незважаючи на всі позитивні моменти в роботі з автоматизованими перекладачами, ключову роль в світі все ж таки займають фахівці з перекладу, оскільки автоматизація процесу має ряд обмежень та викликів, серед яких:

1. Якість перекладу. Не зважаючи на стрімкий розвиток автоматизованих перекладів, вони все ще поступається якістю ручному перекладу, особливо під час перекладу літературних та складних технічних текстів.

2. Концептуальні помилки. Складні фрази, ідеомагичні та фразеологічні вирази можуть бути невірно інтерпретовані автоматичним перекладачем. Наприклад: a bull in a china shop; a big shot, a fly in the ointment, a fool in grain.

3. Ретельне редагування текстів. Навіть самі сучасні автоматизовані системи перекладання не гарантують ідеальної точності перекладу, тому потребують пост-редагування та поліпшення якості та природності тексту.

Література

(ІПАП) Інструменти та програми для автоматизації перекладу: огляд кращих рішень URL: <https://jurklee.ua/uk/blog/instrumenty-i-programmy-dlya-avtomatizacii-perevoda/> (дата звернення: 03.11.2024)

(ІМБ) Подолання мовних бар'єрів. Центральна роль перекладу та локалізації для глобалізації бізнесу. URL: <https://profpereklad.ua/podolannja-movnih-bar-ieriv-centralna-rol-perekladu-ta-lokalizacii-dlja-globalizacii-biznesu/> (дата звернення: 01.11.2024)

(МЛОБ) Making Languages Our Business: Addressing Foreign Language Demand Among U.S. Employers. American Council on the Teaching of Foreign Languages. 2019. 56 p.

КАМИШОВА Т. М., ГРИНЬКОВА Т. Ю.

(Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького)

ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА КАЛЬКУВАННЯ У ПЕРЕКЛАДІ БІЗНЕС- ЛЕКСИКИ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Сучасний бізнес-дискурс значною мірою інтернаціоналізований, що впливає на характер мовних запозичень та калькувань. Трансформації у сфері перекладу бізнес-лексики відображають глобалізаційні процеси та вплив англійської мови, що часто є основним джерелом термінології. Стаття розглядає основні переваги та ризики використання запозичень і калькувань при перекладі бізнес-лексики, ілюструючи ці аспекти конкретними прикладами.

Запозичення з англійської мови у бізнес-лексиконі відіграють важливу роль у глобалізованому світі. Використання іншомовних термінів, які швидко приживаються і стають загальноновизнаними, має кілька ключових переваг:

Забезпечують легку інтеграцію у міжнародний контекст, де багато бізнес-концепцій стають універсальними завдяки поширенню англійської мови як мови бізнесу. Слово "*стартап*" (від англ. *startup*) без перекладу відразу викликає чітке уявлення про інноваційну компанію на ранньому етапі розвитку, спрямовану на швидке зростання. Це полегшує комунікацію між представниками різних країн, які розуміють значення цього терміну однаково.

Часто спрощують і прискорюють комунікацію, оскільки дозволяють уникати створення нових, складних термінів, які могли б вимагати додаткового пояснення. Завдяки цьому спілкування стає ефективнішим у бізнес-колах, де цінуються чіткість і оперативність.

Запозичені терміни уніфікують бізнес-лексикон на глобальному рівні, полегшуючи комунікацію між представниками різних країн. У багатьох випадках використання запозичених слів усуває потребу в додаткових поясненнях. "*Investment*" – поняття, що описує вкладення капіталу. Цей термін

є міжнародним, зрозумілим для економістів та фінансистів по всьому світу. *“Outsourcing”* – передача частини бізнес-функцій стороннім виконавцям. Вживання цього слова спрощує пояснення відповідного бізнес-процесу.

Калькування, навпаки, передбачає створення нового слова або виразу через буквальний переклад частин іншомовного терміна. Це спосіб адаптації іншомовної лексики до граматики і стилістики мови-переклад. *“Brainstorm”* → *“мозковий штурм”* – передає ідею генерування ідей у групі у доступній формі.

“Time management” → *“управління часом”* – точне відображення концепції оптимізації часу в діловому середовищі.

Кальки дозволяють інтегрувати іноземні концепції, не змінюючи мовної структури. Це сприяє збереженню національної ідентичності. *“Knowledge base”* → *“база знань”* – калька, яка передає зміст і водночас зберігає природне звучання для українських носіїв. Кальковані терміни легше сприймаються, оскільки вони відповідають структурі рідної мови. *“E-commerce”* → *“електронна комерція”* – чіткий переклад, який не потребує додаткових пояснень

Іноді породжують терміни, що виглядають громіздкими або неприродними для повсякденного використання, що ускладнює їх інтеграцію в мовленнєву практику. Наприклад, переклад *“corporate social responsibility”* як *“корпоративна соціальна відповідальність”* передає зміст оригіналу, але є занадто довгим і складним для зручного вжитку. У розмовному або публіцистичному мовленні такі терміни можуть спричинити труднощі у сприйнятті та знизити ефективність комунікації, що потребує спрощених або альтернативних виразів.

Аналіз запозичень і калькування у перекладі бізнес-лексики вказує на складний і неоднозначний вплив цих процесів на мову і міжкультурну комунікацію. Запозичення сприяють швидкій адаптації міжнародних термінів, забезпечуючи ефективну і зрозумілу комунікацію у сфері бізнесу. Вони дозволяють зберігати точність переданого змісту, що особливо важливо в умовах глобалізації, коли бізнес-поняття і процеси часто є уніфікованими.

Використання таких термінів, як *“outsourcing”* чи *“investment”*, допомагає скоротити час пояснень і сприяє кращому розумінню серед професіоналів у всьому світі. Проте надмірне запозичення загрожує засміченням національної мови іншомовними елементами, що може призвести до втрати мовної самобутності та створення труднощів у розумінні для широкої аудиторії, яка не володіє спеціалізованою термінологією.

Калькування, з іншого боку, зберігає мовну ідентичність і дозволяє інтегрувати бізнес-поняття у природну структуру мови. Воно сприяє гармонізації нових термінів з існуючими лексичними нормами та полегшує сприйняття завдяки доступності форми. Наприклад, кальки на зразок *“мозковий штурм”* або *“управління часом”* виглядають природно для мовців і не потребують додаткових пояснень. Однак буквальне калькування може призвести до втрати точності значення або створення термінів, які є незрозумілими чи громіздкими. Зокрема, такі вирази, як *“зелене відмивання”* або *“корпоративна соціальна відповідальність”*, можуть викликати труднощі у використанні та інтерпретації, якщо їх зміст не пояснюється в контексті.

У перекладі бізнес-лексики критично важливим є вибір між цими двома підходами залежно від цільової аудиторії, контексту і стилю комунікації. Запозичення є незамінними у високопрофесійному середовищі, де важлива точність і міжнародна зрозумілість, тоді як калькування підходить для ширшого поширення інформації, орієнтованої на збереження мовної культури. Крім того, комбіноване використання обох методів дозволяє досягати оптимального балансу між точністю, зрозумілістю та адаптацією до мовних норм.

У підсумку, обидва підходи мають свої переваги та ризики, і жоден з них не може бути визнаний універсально кращим. Перекладач повинен враховувати специфіку бізнес-сфери, у якій здійснюється комунікація, а також рівень обізнаності цільової аудиторії, щоб забезпечити найкращий переклад. Лише обґрунтоване та виважене застосування запозичень і калькування дозволить досягти високого рівня зрозумілості, зберігаючи при цьому культурну

ідентичність мови. Таким чином, переклад бізнес-лексики є динамічним процесом, що вимагає творчого та гнучкого підходу, адаптованого до сучасних викликів і тенденцій міжнародної комунікації.

КИСЕЛЬОВ А. О., КЛИМЕНКО О. Л.
(Запорізький національний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ „JANE EYRE”

Актуальність теми обумовлена з одного боку невпинним розвитком технологій, з іншого – необхідністю комплексного вивчення лінгвостилістичних особливостей перекладу аудіовізуальних творів, зокрема телесеріалів, що стають важливим каналом поширення культурного контексту. Сучасний кінематограф відіграє важливу роль у глобалізації культури, стаючи потужним засобом міжкультурної комунікації. Завдяки кіноперекладу твори кіно й телебачення отримують доступ до міжнародної аудиторії, сприяючи культурному обміну й взаєморозумінню.

Однак, процес перекладу кінопродукції є надзвичайно складним і багатогранним завданням, яке потребує збереження не лише змісту, а й стилістичних особливостей, емоційної атмосфери й культурної специфіки оригіналу [Шевченко 2017, с. 88].

Передусім, слід визначитися зі структурою аудіовізуального текстів, адже вона багат шарова та така, що спрямована на виклик емоцій або роздумів. Структура формується за допомогою вербальних та невербальних елементів. Взаємовідношення та розподіл змістового навантаження між цими складовими мають властивість змінюватися в залежності від завдань і задуму авторського колективу [Кропінова 2009, с. 9].

Під час перекладу аудіовізуальних текстів збереження експресивних засобів, таких як метафори, порівняння та епітети, має вирішальне значення для передачі емоційного забарвлення діалогів, характеру персонажів і загальної атмосфери. Ці засоби надають мові багатозначності та емоційної глибини, що допомагає глядачеві краще зрозуміти внутрішній світ героїв та основну ідею фільму або серіалу. У процесі адаптації до іншої культури перекладач має зберегти ці стилістичні елементи, водночас уникаючи втрати смислового і художнього навантаження [Демецька, Федорченко 2010, с. 239].

«Джейн Ейр» (англ. *Jane Eyre*) – це адаптація однойменного роману англійської письменниці Ш. Бронте. У серіалі майстерно відтворено атмосферу вікторіанської епохи з її суворими соціальними нормами і патріархальним устроєм суспільства. В адаптації розкриті типові для вікторіанської доби теми: важливість моральних цінностей, питання жіночої емансипації, конфлікт між почуттями та обов'язком, а також суворі обмеження, які накладало тогочасне суспільство на життя жінок.

Досліджуваний серіал містить численні випадки використання персонажами експресивних засобів, тож розглянемо перекладацькі рішення в українській адаптації даного телесеріалу.

Розглянемо перекладацьке рішення щодо перекладу порівняння. Едвард Рочестер, один із головних героїв роману, порівнює себе з каучуковим м'ячем: „*I'm as hard and tough as an India rubber ball*”, підкреслюючи свій життєвий досвід і стійкість. У перекладі цей вираз адаптовано як «Я твердий і пружний, як гумовий м'яч». При цьому генералізовано термін *India rubber ball* (каучуковий м'яч) як «гумовий м'яч», що зберігає зрозумілість для української аудиторії, але нівелює колоніальний контекст виразу і історичну специфіку оригіналу. Події серіалу відбуваються в період могутності Британської імперії, а саме у Вікторіанську епоху, звідки і походить оригінальний термін, адже саме тоді культвація каучуку в Індії набула промислового масштабу.

Досліджуючи використання метафор у мовленні персонажів, ми звернули увагу на наступний епізод телесеріалу. Рочестер, кажучи про своє життя,

наводить цікаву метафору: „*To live for me is to stand on a crater crust that may crack and spew fire at any moment*”. Окрім безпосередньо метафори в оригінальному виразі чітко вбачається використання алітерації (повторення приголосних), в даному випадку – їх комбінація *cr*, яка повторюється і звучить доволі різко, що передає ідею крихкості чогось, що незабаром може розбитися, що відбиває основний зміст сказаного. У перекладі хоч і збережено метафоричний образ, але нівельовано оригінальну алітерацію: «Жити для мене мовби стояти на тонкій корі вулкану. Вона може тріснути кожної хвилини і полум'я шугне назовні». Якщо поставити перед собою завдання зберегти алітерацію у перекладі, то це речення можна перекласти так: «Для мене жити — це стояти на **краю кратера**, що може **тріснути** і викинути полум'я будь-якої миті». Таким чином, ми зберігаємо повторення звуків, а саме: *кр, кр, тр*, які справляють необхідний ефект крихкості.

Розгляньмо також перекладацьке рішення стосовно перекладу епітету у серіалі. Описучи свій стан, Рочестер каже: „*After years of wandering you come home, heart weary and soul withered*” В українському закадровому перекладі змінено порядок слів і ця репліка озвучена наступним чином: «І ось, із тугою в серці та спустошеною душею ви повертаєтесь із добровільного вигнання». Такий переклад із використанням прийому смислової модуляції відповідає змісту сказаного в оригіналі, хоч і не є дослівним перекладом. Наприклад, вираз *soul withered* передано як *спустошена душа*. Тут зберігається метафоричність образів і звучність для української мови, тоді як дослівний переклад (зів'яла душа) звучав би дещо неприродно.

Гра слів також є одним із поширених експресивних засобів. Дослідімо переклад цього експресивного засобу на матеріалі серіалу. Рочестер звертається до Джейн: „*You're examining me. You find me handsome? No, sir.*” Гра слів тут полягає у тому, що Рочестер промовив два своїх речення майже не роблячи паузу, що вочевидь збило Джейн з пантелику, і вона відповіла негативно на обидва запитання. Складністю під час перекладу тут могла стати саме передача гри слів через високий темп діалогу. Цей випадок підкреслює

той факт, що під час перекладу аудіовізуальних текстів важливе не лише буквальне значення конкретного слова, а також інтонація і темп, з яким воно було вимовлене, що сприяє передачі експресивності виразу.

Таким чином, стає очевидним, що експресивні засоби як такі відіграють важливу роль у передачі загальної атмосфери і архаїчного стилю серіалу. Мовлення персонажів досліджуваного телесеріалу містить численні випадки використання метафор, порівнянь, епітетів тощо. Результати проведеного нами дослідження підкреслюють, що у аудіовізуальних творах на кшталт серіалу „*Jane Eyre*” при перекладі експресивних засобів важливо враховувати не лише буквальний зміст, але й функціональні та емоційні аспекти оригінальних висловів, а також темп оригінального висловлювання.

Література

Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. *Актуальні проблеми філології*. Одеса, 2017. С. 88–91

Кропіннова Т. В. Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. *Теорія і практика перекладу*. № 6. 2009. 530 с.

Демецька В., Федорченко В. До проблеми перекладу кіно текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. праць. Розділ IV Херсон, 2010. С. 239–243.

МАЗУР О. В.

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ПАУЗ ХЕЗИТАЦІЇ ЯК ЗАСОБІВ КОГЕЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОСТМОДЕРНІСТІВ)

Когезія – текстова категорія, яка опосередковує розвиток теми тексту, формування його інформаційного масиву, забезпечує інтеграцію усіх текстових

рівнів з метою створення єдиного цілого та забезпечення сприйняття і розуміння тексту адресатом [Селіванова 2008]. У мовленні й тексті когезія пов'язує не лише лексичні форми слів, а й їхні значення та інтенції. Когезія – це те, що об'єднує дві (або більше) незалежні частини в одну значущу одиницю.

За А. Хіллом, існує три типи засобів когезії. Окрім сегментних показників когезії (лексичних, граматичних, синтаксичних і стилістичних засобів), дослідник виокремлював також позасегментні (наприклад, ситуація або асоціації), а також надсегментні (інтонація, паузи, наголос) засоби. Так, паузи хезитації є одним із засобів когезії, що пов'язує компоненти тексту між собою [Селіванова 2008].

Хезитація (грец. *hesitation* – коливання, затинання) – це своєрідна пауза, спричинена обмірковуванням можливих варіантів продовження мовлення, пошуком потрібного елемента мовного коду, перебудовою структури повідомлення в процесі вербалізації тощо [Бацевич 2004]. Вона несе смислове навантаження, оскільки не тільки ділить текст на смислові відрізки, а й об'єднує ці частини в завершену думку.

Існує два типи пауз хезитації: мовчазна пауза та заповнена пауза [Shofa 2008]. Під час мовчазної паузи мовець не видає жодного звуку, оскільки це період тиші між основними змістовими одиницями висловлювання [Carroll 1985]. У письмовому тексті вона може бути показана за допомогою розділових знаків (три крапки) чи розірваних речень. Заповнені паузи використовуються для уникання тиші за допомогою нелексичних звуків або лексикалізації [Rose 1998]. Для уникнення мовчання мовець і письменник можуть також використовувати частки чи вставні слова.

Використання пауз хезитації в дослідженні здійснювалося на прикладі твору «Ворошиловград» українського автора Сергія Жадана та його перекладу англійською мовою, здійснений Рейлі Костіган-Г'юмс та Айзеком Вілером.

Застосовано описовий метод (для опису понять та термінів), зіставний (для зіставлення тексту двох мов) та дедукція (підтвердження фактів про паузи хезитації як засобів когезії).

Порівнюючи тексти оригіналу та перекладу, можна простежити два способи передачі когезійних засобів (і пауз хезитацій): збереження засобів та їх трансформація. Збереження засобів – це дослівний переклад слів, чи відтворювання тих же пунктуаційних знаків. Трансформація засобів – це зміни, що застосовані для досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу»), незважаючи на відмінності у формальних і семантичних системах двох мов. Виокремлено чотири способи перекладацьких трансформацій – перестановка, заміна, додавання та опущення.

Таблиця 1. Приклади перекладу мовчазної паузи хезитації

	Оригінал	Переклад
1	– Нічого не казала. Хороша дівчина. Скромна.	<i>“She didn` t say anything, really. She`s a good... modest girl.”</i>
2	– Не знаю, – відповів я, починаючи нервувати. – Видно буде. Брат поїхав, знаєте...	<i>“Don` t know,” I said, starting to get anxious. “We` ll see how thing play out. I` m sure you know my brother`s gone...”</i>
3	Ніколаїч теж напружився, проте спробував не виказувати розгубленості, зібрався з думками й продовжив: – ... які не вміють домовлятися. Ви розумієте, Германе?	<i>Nikolaich tensed up too, but he tried to keep his compsure and continued: “... who don` t want to find common ground. Do you see what I mean, Herman?”</i>

У таблиці 1 наведено випадки перекладу мовчазних пауз хезитації. У прикладі (1) перекладач використовує заміну засобів. Замість односкладних іменникових речень, які показують паузи, використовується пунктуації знак «три крапки», який більш виразно показує паузу в репліці персонажа, зв'язуючи складові речення в єдине. Приклад (2) показує збереження паузи хезитації у тому вигляді, який був у оригінальному тексті. Персонаж сумнівається у продовженні репліки, тому залишає її незавершеною, апелюючи

до контексту, зв'язуючи репліку з уже існуючою раніше інформацією. Приклад (3) унаочнює паузи хезитації не наприкінці тексту, а на початку репліки. Перекладач зберігає цю особливість, яка об'єднує нову інформацію, подану в репліці з уже існуючою. Але водночас передає сумніви персонажа, апелюючи до суб'єктивного досвіду читача.

Таблиця 2. Приклади перекладу заповненої паузи хезитації

	Оригінал	Переклад
1	– Та ну, – занив той, – ну ти що, машина стара, ще зламається по дорозі.	<i>"Do we have to?" he moaned. "Are you for real? My car is old, God forbid it breaks sown along the way."</i>
2	– Гм, – зажурився Ернст. – Шура – чоловік імпульсивний.	<i>"Hmm," said Ernst, turning sullen. "Injured is rather impulsive."</i>
3	– Циганва? – не зрозумів я. – Ага, циганва.	<i>"Gypsies?" "Uh-huh, Gypsies."</i>

Таблиця 2 унаочнює особливості перекладу заповненої паузи хезитації: збереження чи трансформацію цих засобів когезії. У першому прикладі переклад використовує стратегію «опущення». Він замінює вставні слова, що вказують на паузи й сумніви на два окремі запитальні речення. Він замінює паузу хезитації, прибираючи сумніви, і додаючи питальної інтонації. Текст все ще залишається зв'язним, проте уже без затинання, а із впевненим запитанням. Приклад два показує збереження хезитації у вигляді нелексичних звуків, які вказують на паузу мовлення персонажа. Третій приклад також унаочнює використання нелексичних звуків як показника хезитації, проте в оригіналі його немає. В оригіналі тексту ми бачимо просте ствердження до запитання. Але перекладач за допомогою нелексичних протяжних звуків унаочнює паузу, роздуми персонажа із залученням перекладацької стратегії додавання.

Мовчазні й заповнені паузи хезитації використовуються як засіб стилізації, апелювання до досвіду читача, а також як зв'язування частин тексту між

собою, покликаючись на існуючу інформацію в тексті, замінюючи слова на розділові знаки, нелексічні звуки, чи використовуючи вставні слова, щоб зробити паузу в мовленні, дати шанс «подумати» не тільки персонажу, а й читачеві. Тому паузи хезитації можна вважати надсегментними засобами когезії, які зв'язують інформацію в тексті, і пов'язують її із знаннями й досвідом читача.

Література

- Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики : [підручник]. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с
- Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
- Carroll D. W.* Psychology of language. California : Brooks Publishing Company, 1985. 512 p.
- Rose R. L.* The communicative value of filled pauses in spontaneous speech [Thesis]. University of Birmingham, 1998. 98 p.
- Shofa A.* Hesitation pauses in conversational interaction of the English Letters and Language Department's student's at the State Islamic University of Malang [Thesis]. Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim, 2008. 77 p.

МИХАЙЛОВА А. С., ЖУЛАВСЬКА О. О.

(Сумський державний університет)

ЕТИМОЛОГІЯ І ПЕРЕКЛАД ІДІОМ

Ідіоми – це невід’ємна частина мовної системи, які надають мові яскравості, виразності та індивідуальності. Вони часто мають прихований, образний зміст, що значно ускладнює їх переклад та розуміння іншомовними користувачами. Переклад ідіом – це непросте завдання для перекладачів, яке потребує знання мови та культурного контексту. Тому дослідження етимології і перекладацьких методів для ідіом є важливим аспектом у галузі

перекладознавства, адже воно сприяє збереженню точності та експресивності при міжмовній комунікації.

Метою дослідження є виявлення особливостей перекладу англійських ідіом українською мовою та аналіз основних методів передачі ідіоматичних виразів з урахуванням стилістичних, семантичних і культурних відмінностей. Для досягнення *мети* дослідження необхідно вирішити такі завдання: вилучити ідіоми із вихідних текстів та текстів перекладів, визначити основні прийоми та методи перекладу ідіом; проаналізувати доцільність застосування кожного методу.

Предметом дослідження постають прийоми та методи перекладу англійських ідіом українською мовою, **об'єктом** – англійські ідіоматичні вирази та їхні відповідники в українській мові.

Різні аспекти перекладу засобів образності в англійськомовному дискурсі досліджували такі науковці, як О. Свешнікова, Н. Петрова, О. Матвієнків та інші. Теорія перекладу виділяє п'ять основних способів передачі ідіом, вибір яких залежить від особливостей ідіоми та контексту: використання фразеологічного еквівалента, ідіоматичного аналога, калькування, описового перекладу та заміни відповідно до контексту.

Фразеологічний еквівалент – це образна фразеологічна одиниця в українській мові, яка повністю збігається за змістом з англійським фразеологізмом і базується на спільному образі. Наприклад: *Heel of Achilles* – *Ахіллесова п'ята*; *to take the bull by the horns* – *взяти бика за роги*; *there is no smoke without fire* – *диму без вогню не буває* [Баранцев 2006, с. 184, с. 485, с. 923, с. 939]. Фразеологічні еквіваленти можуть бути повними, тобто відповідати за лексичним складом і граматичною структурою, або неповними, з незначними лексичними чи граматичними відмінностями. Це один з найпростіших способів перекладу ідіом [Language Center. Lackland Air Force Base 2003].

Ідіоматичний аналог – це образна фразеологічна одиниця в українській мові, яка передає значення англійської ідіоми, але ґрунтується на іншому

образі. Наприклад: *to be born with a silver spoon in the mouth* – народитися під щасливою зіркою [Баранцев 2006, с.922]. В англійській мові цей вираз має значення – мати високий соціальний статус [English Dictionary, Translations & Thesaurus] або народитися у заможній родині. Сам вираз походить з часів бубонної чуми, коли в Європі діти із заможних родин смоктали срібні ложки, щоб зберегти своє здоров'я [Chawla 2024]. В українській мові ця ідіома має наближене значення, а саме – «бути щасливим, удачливим». Така ідіома як: *between the devil and the (blue) sea* – опинитися між молотом і ковадлом / між двома вогнями в обох мовах має синонімічні значення – мати два вибори, які обидва однаково неприємні або незручні. Походження англійського еквіваленту має латинське коріння. Латинські еквіваленти цієї фрази, які її перші відомі користувачі наводили у XVII столітті, свідчать, що вона, найімовірніше, походить від образу вибору між прокляттям («диявол») і потопленням («море») [Tréguer 2024]. Пошук відповідної ідіоми вимагає від перекладача вільного володіння всіма ресурсами української мови, а також уважного збереження стилістичної та жанрової відповідності аналога до оригінальної ідіоми.

Фразеологізми зі згадкою географічних одиниць чи історичних персон доцільно передавати українськими фразеологічними одиницями, які не мають такого забарвлення, наприклад: *to fight like Kilkenny cats* – боротися не на життя, а на смерть; боротися до загиби [Language Center. Lackland Air Force Base 2003], яка з'явилась протягом століть, близько 1802 року, коли солдати, розміщені в Кілкенні, щоб розважити себе, зв'язували хвости двох котів, підвішували їх над пральною машиною і дозволяли їм боротися один з одним [Kilkenny Activity Center 2024]. Так, ідіома *to be from Missouri* – Хома невірний походить від ідіоми про Міссурі пов'язаної з промовою конгресмена Вілларда Вандівера в 1899 році, який заявив: «Я з штату, що вирощує кукурудзу, бавовну, будяки та демократів, і пишномовна красномовність ані переконує, ані задовольняє мене. Я з Міссурі, і вам доведеться мені це довести». У той час як українська ідіома має біблійне походження [Missouri Secretary of State 1989].

Калькування – це дослівний переклад англійської ідіоми, який менш

ефективний у порівнянні з двома попередніми методами і використовується у випадках, коли в українській мові відсутній еквівалент або аналог англійської ідіоми [Language Center. Lackland Air Force Base 2003]. Наприклад: *After all, tomorrow is another day!* – зрештою, завтра новий день; *keep a dog and bark oneself* – тримати собаку, а гавкати самому.

Описовий переклад використовується для передачі значення англійської ідіоми вільним словосполученням українською мовою, що неминуче призводить до втрати образності та експресивності оригіналу. Цей метод застосовується, коли неможливо скористатися жодним із попередніх способів, наприклад: *Peering Tom* – людина з нездоровою цікавістю, таємно стежить за іншими; *the real McCoy* – відмінна річ, щось дуже цінне.

Контекстуальна заміна полягає у використанні такої української ідіоми, яка, хоч і не відповідає значенню англійського фразеологізму при ізольованому розгляді, достатньо точно передає його зміст і стиль у конкретному контексті. Наприклад, у фразі «*The ridiculous letters the Liberals sent to Mr. Churchill declaring that Tories must not use the word Liberal in describing their policies, for electoral reasons, are a bad joke*» англійська ідіома *bad joke* дослівно перекладається як поганий жарт, але у цьому випадку український варіант *не від хорошого життя* краще передає зміст. Такий переклад є контекстуальним, але слід зазначити, що така заміна може не підходити для інших контекстів [Баранцев 2006, с. 14].

Отже, переклад ідіом є складним і багатоаспектним завданням, що вимагає від перекладача глибокого знання мови та культурного контексту, в якому використовується ідіома. Існує кілька основних способів передачі ідіом, кожен з яких підходить для різних випадків та залежить від наявності еквівалентів в українській мові. Використання фразеологічних еквівалентів і аналогів дозволяє зберегти образність та виразність оригіналу, тоді як калькування та описовий переклад допомагають у випадках, коли такі еквіваленти відсутні. Контекстуальна заміна, своєю чергою, дає можливість передати зміст ідіоми найбільш адекватно в конкретних ситуаціях. Комплексний підхід до перекладу

ідіом дозволяє перекладачеві максимально точно передати смислові та стилістичні особливості оригінального тексту, зберігаючи його виразність та вплив на читача.

Література

Петрова Н. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом. *Іноземна філологія*. 1997. Вип. 110. С. 40–50.

Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Баранцев. Київ : Знання, 2006. 1056 с.

Свешнікова О. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську. *Прикладна лінгвістика 2014: проблеми і рішення* : матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції студентів та молодих науковців. м. Миколаїв, 22–23 травня 2014 р. Миколаїв : Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, 2014. С. 15–17.

Матвієнків О. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Вісник Львівського університету*. Серія «Іноземні мови». 2013. Вип. 21. С. 37–43.

American Language Course: Book of Idioms (Slang, Special Expressions, & Idiomatic Language) / Defense Language Institute English Language Center. Lackland Air Force Base, 2003. 67 p. URL:https://hamedeskandari.ir/BookFile/262_B4E40F57-9DE0-4694-B81D-6BDF7B2A7420.pdf (date of access: 05.11.2024).

Born with a silver spoon in your mouth. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/born-with-a-silver-spoon-in-mouth> (date of access: 05.11.2024).

Chawla V. Origin of “Born with a silver spoon in your mouth”. Medium. URL: <https://medium.com/@vikas.chawla/origin-of-born-with-a-silver-spoon-in-your-mouth-21b4bcf572bc> (date of access: 05.11.2024).

Phraseology. Theory, Analysis, and Applications / ed. by A. Cowie. Oxford : Clarendon press, 1998. 309 p.

Tréguer P. The authentic origin of ‘between the devil and the deep blue sea’. word histories. URL: <https://wordhistories.net/2017/09/29/between-devil-and-sea/> (date of access: 05.11.2024).

Why is Missouri called the “show-me” state? *Missouri Secretary of State*. URL: <https://www.sos.mo.gov/archives/history/slogan> (date of access: 05.11.2024).

Why Kilkenny city is called ‘The Cats’. *Kilkenny Activity Center*. URL: <https://kilkennyactivitycentre.ie/why-kilkenny-city-is-called-the-cats/> (date of access: 05.11.2024).

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ
МІКЕЛЕ ЛЕОНІ (НА МАТЕРІАЛІ ШЕКСПРОВИХ П'ЄС)**

Мікеле Леоні (1776–1858) – ключова фігура в італійській культурі, відома насамперед своїми новаторськими перекладами п'єс Шекспіра. За весь період своєї перекладацької діяльності М. Леоні представив світу чотирнадцять перекладів творів англійського генія, переважно у віршованій формі. М. Леоні вільно володів англійською, грецькою та латинською мовами, але при цьому без сумніву брав до уваги роботи інших колег-перекладачів. Перекладач неодноразово писав про те, що він досконало вивчав досвід своїх попередників, і визнавав важливість вивчення здобутків інших перекладачів для розвитку власного стилю. Знайомство М. Леоні з текстами інших літераторів стало продуктивним для вироблення його власного перекладацького методу.

Саме М. Леоні започаткував популяризацію Шекспіра серед італійських читачів, допомагаючи подолати значну культурну прірву, яка існувала в попередні роки між італійським широким загалом та здобутками Шекспіра.

Початок перекладацької творчості М. Леоні, який активно долучався до популяризації культурних здобутків інших народів серед його співвітчизників, був вирішальним для відкриття італійською публікою творчості іноземних письменників. У 1811 році М. Леоні переклав «Юлія Цезаря», а у 1814 - «Ромео і Джульєтту». В очікуванні веронського видання свого Шекспіра (1814), М. Леоні переклав «Короля Ліра» та історичні хроніки «Річард II», «Генріх IV». У передмові до видання, куди ввійшли переклади цих творів, М. Леоні висловлював своє захоплення високою «поетичністю» історичних трагедій Шекспіра і скаржився на складність і навіть «неможливість їх італійзації», зокрема, через «екстравагантність» імен героїв [Berghe 2019, с.64].

Повна колекція його перекладів з англійської була вийшла друком у 1814-1815 роках. У 1818 році, італійський письменник і лідер патріотичного руху П'єтро Борсьєрі, який був головним редактором новаторського періодичного видання «Il Conciliatore», назвав М. Леоні «Геркулесом серед перекладачів». [цит. за Berghe 2019, с.62].

Підхід Леоні до перекладу був досить новаторським. Італійський письменник не просто перекладав тексти Шекспіра, він прагнув створити емоційний контакт між англійським автором та італійським читачем, відтворити засобами рідної мови поетичність і ліризм п'єс Шекспіра. Це призвело до появи перекладів, які були дуже близькі до текстів оригіналів (зрозуміло, що в ті часи про еквівалентність перекладів взагалі не йшлося), але й віртуозні в плані поетичної техніки, що посилювало їх емоційно-естетичний вплив на італійських читачів. Перекладацька техніка Леоні вплинула на таких відомих італійських перекладачів як Карло Русконі (1812-1889) та Джуліо Каркано (1812-1884), забезпечивши стилістичну спадкоємність італійських версій трагедій Шекспіра [Bianco 2017, с. 2]. Внесок Мікеле Леоні був основоположним у популяризації Шекспіра в Італії. Його поетичні переклади встановили стандарт для літературного перекладу та надихнули на глибше та повніше розуміння творів Шекспіра в італійській культурі.

Водночас, для розуміння перекладацької стратегії М. Леоне слід мати на увазі, що вся його літературна творчість формувалася в контексті неокласицизму, канони якого до певної міри не співпадали, а інколи навіть і суперечили поетологічним принципам Шекспірової драматургії. М. Леоні метафорично пом'якшує сміливість і оголену прямоту мови Шекспіра і привносить стилістичні прийоми, більш звичні для тогочасного італійського реципієнта. Перекладач самостійно адаптує англійський текст, ігноруючи при цьому вже існуючі інтерпретації французьких перекладачів. Він, приміром, «вирізає» фрагменти сцен, де наявні жарти, що базуються на англійських мовних каламбурах, відтворення яких завжди було складним завданням для кожного перекладача. М. Леоні у передмові до свого перекладу «Юлія Цезаря»,

стверджує, що використав переклад Ле Турнера лише для того, щоб глибше зрозуміти оригінал, часом загадковий, але водночас він різко критикує текст свого французького колеги [Crino 1950, с. 77]. Переклад «Юлія Цезаря» М. Леоні був виданий три рази, але жодного разу автором перекладу текст не змінювався.

Методологія Леоні істотно відрізнялася від методології його попередників. У той час як попередні перекладачі більше зосереджувалися на дослівних перекладах, Леоні наголошував на важливості відтворення ритмічних і поетичних особливостей текстів Шекспіра. Його підхід мав на меті вловити емоційну глибину та ліричну красу оригіналів, які викликали резонанс як у італійських читачів, так і у тогочасних італійських поетів.

Переклади Леоні вплинули на подальші італійські переклади та адаптації Шекспіра в XIX столітті. Його стиль створив прецедент для майбутніх перекладачів, які часто прагнули повторити характерне для стратегії М. Леоні унікальне поєднання вірності тексту з художньою експресією. Така перекладацька манера (максимально зберегти поетику оригіналу і зробити вихідний текст близьким до свого реципієнта) допомогла зміцнити місце Шекспіра в італійській літературі, дозволивши більш глибоко зрозуміти його трагедії і зробити їх звучання актуальним для культурного контексту тогочасної Італії.

Таким чином, Мікеле Леоні став ключовою фігурою в історії італійського художнього перекладу, адже його поетичний метод проклав шлях для наступних поколінь перекладачів. Завдяки його перекладам, що сформували ставлення італійської аудиторії до творчості англійського генія, трагедії Шекспіра стали важливою частиною італійської літературної культури XIX століття.

Література

Berghe D. V. Michele Leoni as a translator and the Italian versions of Shakespeare in the 19th century. *Rivoluzioni, Restaurazione, Risorgimento, Letteratura italiana* ed. by Stefano Verdino, Silvia Tati 1789-1870. Napoli: Viaggiatori, 2019, P. 63-72.

Bianco F. Michele Leoni: una traduzione neoclassica di Shakespeare, URL:

https://www.italianisti.it/pubblicazioni/atti-di-congresso/le-forme-del-comico/21_03_favaro_bianco.pdf

Collison-Morley L. Shakespeare in Italy. Stratford-Avon: Shakespeare Head Press, 1916, 180 p.

Crino A. M. Le traduzioni di Shakespeare in Italia nel Settecento. Roma: Edizioni di Storia e Letteratura, 1950, 124 p.

ПАРХОМЕНКО Д. Д., КЛИМЕНКО О. Л.

(Запорізький національний університет)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МУЛЬТФІЛЬМУ “THE GRINCH” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад мультфільмів є особливо складним завданням через необхідність збереження емоційного забарвлення, комічного ефекту та синхронізації тексту з візуальними і аудіальними елементами [Pérez-González, 2014]. Український переклад мультфільму «Грінч» використовує ефективні стратегії адаптації, які враховують культурну специфіку, технічні вимоги та вікову аудиторію [Oittinen, 2000]. Українська адаптація мультфільму “Грінч” демонструє вдалі перекладацькі рішення, які сприяють культурній адаптації контенту для національної аудиторії. Завдяки використанню таких підходів, як локалізація, креативна адаптація та трансформація, переклад зберігає як художню цінність, так і доступність для українського глядача.

Мультфільми як особливий жанр перекладу має рід особливостей:

- Мультфільми потребують поєднання літературного і технічного підходів, що дозволяє зберегти як художню цінність тексту, так і технічну відповідність.
- Специфіка перекладу включає адаптацію реалій, гри слів, фразеологізмів і сленгізмів, які створюють унікальний гумористичний ефект.

У порівнянні з англійським варіантом, український переклад мультфільму «Грінч» використовує різні типи перекладацьких трансформацій відповідно до мовних норм та культурних відмінностей. В перекладі імен та назв спостерігається використання відповідних термінів і концепцій, що адаптовані до української аудиторії.

Український переклад мультфільму «Грінч» відображає важливі аспекти культурних та лінгвістичних особливостей української мови, роблячи його доступним та зрозумілим для аудиторії. Це підкреслює важливість врахування місцевих контекстів та норм у процесі перекладу мультимедійних продуктів, таких як:

1. Сюжетна основа та персонажі.

Мультфільм "Грінч" базується на книзі Доктора Сюза "Як Грінч вкрав Різдво". Головний герой, Грінч, є зеленим, буркотливим створінням, яке ненавидить святкування Різдва у сусідньому місті Хувіл. Персонажі, такі як Кіндер, Макс і Крінкл, допомагають створити атмосферу пригод та морального вчення.

2. Тема прийняття та толерантності.

Мультфільм глибоко вкорінений у темі прийняття та толерантності. Головний персонаж, Грінч, вирішує прийняти і змінити своє відношення до святкування Різдва та спілкування з мешканцями Хувілу, що відбивається на його розвитку як особистості.

3. Гра акторів і анімація.

У мультфільмі вдало використано голоси відомих акторів. Крім того, вражаюча анімація та візуальні ефекти створюють чарівну атмосферу, яка захоплює глядача.

4. Повчальний зміст.

Мультфільм містить повчальний зміст про важливість дружби, прийняття та внутрішньої перемоги над негативними почуттями. Він надихає глядачів на роздуми про значення справжньої радості та щастя.

5. Унікальний стиль і атмосфера.

"Грінч" відзначається своїм унікальним стилем малюнку, що нагадує ілюстрації з книг Доктора Сюза, а також захопливою атмосферою, яка приваблює як маленьких, так і великих глядачів.

6. Значення сімейних цінностей.

Мультфільм підкреслює важливість сімейних цінностей та розуміння, що справжня радість приходить від спілкування та проведення часу та моментів з близькими.

У перекладі імен та назв мультфільму «Грінч» українські локалізатори використовують оригінальні імена героїв та назви місць, а також надають їм відповідний звуковий вираз:

1. Грінч (*The Grinch*): Ім'я "The Grinch" може бути транслітеровано як "Грінч" або перекладене як "Злодій Різдва" або "Злочинець Різдва", що відображає головну тему та характер Грінча.

2. Кіндер (*Cindy Lou Who*): Ім'я Кіндер може залишитися без змін або бути перекладеним як "Сінді Лу Ху", що зберігає його унікальність.

3. Хувіл (*Whoville*): Назва міста Хувіл може бути перекладена як "Хувіл" або "Хухуландія", зберігаючи магічну атмосферу місця.

4. Макс (*Max*): Ім'я Макс може залишитися без змін або бути перекладеним як "Максим" для українських глядачів.

5. Крінкл (*Cindy Lou's father*): Ім'я Крінкл може бути перекладене як "Кріс" або "Кріс Крінкл", що вказує на його роль у сім'ї.

В українському перекладі мультфільму «Грінч» можемо визначити такі особливості

1. Відтворення власних назв:

- Власні назви, такі як *Grinch* чи *Whoville*, здебільшого зберігаються у транскрибованій формі для збереження автентичності та впізнаваності.

- Адаптація імен, як *Cindy Lou Who*, підкреслює культурний контекст та наближеність до аудиторії.

2. Переклад гумору та гри слів:

- У мультфільмі використовується багато каламбурів і іронічних виразів.

Наприклад, *Grinchy grump* перекладено як «буркотливий Грінч» для збереження гумористичного ефекту.

- Гра слів та авторські неологізми адаптуються через створення аналогічних мовних конструкцій, наприклад, *Grinchiness* перекладається як «грінчуватість».

3. Метафори та фразеологізми:

- Метафори, як *his heart was two sizes too small*, можуть бути передані за допомогою калькування «його серце було на два розміри менше», що передає емоційне та культурне забарвлення оригіналу.

- Фразеологізми перекладаються через адаптацію, щоб забезпечити зрозумілість для дитячої аудиторії.

4. Сленгізми та молодіжна лексика:

- Сленг адаптується для української аудиторії через контекстуальні відповідники, наприклад, *Bah! Humbug!* перекладено як «Нісенітниця!»

5. Реалії Різдва:

- Елементи святкових традицій, як *Christmas stockings*, адаптовані як «різдвяні шкарпетки», щоб зберегти автентичність і зрозумілість для глядачів.

В результаті дослідження було встановлено, що перекладачі української версії мультфільму «Грінч» вдало використовували різноманітні стратегії та трансформації для адаптації імен та назв, забезпечуючи зрозумілість та відтворення аутентичного смислу для української аудиторії. Використання офіційних джерел та аналіз досліджень з питань перекладу дозволило отримати інформативні дані та зробити висновки про ефективність процесу адаптації.

Література

Pérez-González, L. Audiovisual Translation : Theories, Methods and Issues. London : Routledge. 2014. 356 p.

Oittinen, R. Translating for Children. New York : Garland. 2000. 224 p.

The Grinch. URL:<https://www.netflix.com/gb/title/80996790>

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ МІФОЛОГІЧНИХ
ТЕРМІНІВ ТА ВЛАСНИХ НАЗВ ПЕРСОНАЖІВ НА ПРИКЛАДІ
МУЛЬТФІЛЬМУ «МАВКА. ЛІСОВА ПІСНЯ»**

У березні 2023 року вийшов у прокат довгоочікуваний проект анімаційної студії «Animagrad» створений за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Мавка. Лісова пісня». Цей мультфільм народжувався в умовах коронавірусу, роботу над ним вели 8 років, а вийшов він на великий екран в умовах повномасштабного воєнного конфлікту. Зараз Мавку показують і за кордонами України на рекордно широкій аудиторії – з 80 країнами підписані договори про прокат мультфільму. Цей проект не лише сприяє популяризації української культури, а й за відгукami глядачів надихає та надає духовних ресурсів [ПМХНД].

Унікальність створення дубляжу для мультфільму «Мавка. Лісова пісня» полягає у тому, що мовою оригіналу була англійська. Перед авторами сценарію та командою, що працювала над дубляжем, постало непросте питання – як створити оригінальний текст мультфільму англійською мовою про персонажів з української міфології так, щоб передати колорит персонажів, і одночасно з цим зробити його зрозумілим для іноземних реципієнтів.

За сюжетом головну героїню Мавку обирають «Хранителькою прадавнього лісу». В оригінальному тексті її називали «*The Forest Guardian*». Переклад даного терміну не відповідає контексту. Оскільки Прадавній Ліс з усіма його міфологічними мешканцями представляє з себе цілу та гармонійну екосистему міфологічних образів, що мали тісний зв'язок, як справжня родина, то кращим варіантом було б перекласти новий титул Мавки як «Берегиня». До того ж, на тілі самої мавки намальовані старослов'янські руни берегині. Можливо, таке перекладацьке рішення було прийняте у зв'язку з тим, що

попередник Мавки Лісовик був особою чоловічої статі, а слова «берегиня» у чоловічому роді не існує.

Категорії міфологічних створінь у різних народів мають спільні риси, проте відрізняються назвами й певними особливостями. Так, категорія антропоморфних створінь жіночої статі, на яких на думку наших предків перетворювалися загиблі дівчата, в слов'янській міфології називалися русалки [Тяпкіна 1998, с. 121]. В оригінальному тексті мультфільму їх назвали «*nymph*», а у перекладі на українську – «русалки». З точки зору перекладу, це не абсолютний відповідник, а контекстуальна заміна, проте таке рішення дає змогу реципієнтам знайомим із давньогрецькою міфологією й незнайомим зі старослов'янськими міфами зрозуміти, про кого йде мова.

Якби цю групу персонажів назвали «mermaids», у більшості глядачів утворився б зв'язок з діснеєвською Русалонькою, що мала хвоста й проживала у морі. Німфи ж необов'язково жили у воді й не мали хвоста. У слов'янській традиції німф не існувало, а русалки могли жити у полі, лісі чи степу.

Розподіл русалок за локальною ознакою на водяних, польових та лісових став основою для створення імені однієї ї з героїнь у мультфільмі – Водяниці. У англійській версії мультфільму їй дали ім'я *Ondina*. З точки зору фонетики та ліпсинку ці імена не гармонують одне з одним, проте з точки зору саме культурологічного аспекту дане перекладацьке рішення чудово дає змогу реципієнтам неслов'янського походження через ім'я *Ondina* та отримати додаткову інформацію про образ героїні. У германській міфології ундінами називали водяних духів, на яких перетворювалися загиблі через нещасливе кохання дівчата [Ondine].

Вдалим перекладацьким рішенням був добір відповідників для імен головного персонажа та його дядька – Лукаш-*Lukas*, Лев-*Leo*. Використано метод фонетичних асоціацій. Завдяки такому рішенню імена гармонічно вписуються в анімацію мультфільму, не заважають ліпсинку та створюють відповідні образи. *Lucas* та *Leo* – знайомі англомовним глядачам імена, так само як і Лев та Лукаш для українців. Таким чином глядачі відносять їх на

підсвідомому рівні до позитивних персонажів, про яких і йде оповідь.

Спірним перекладацьким рішенням є ім'я старого хранителя лісу – Лісовик–*Lesh*. З одного боку, *Lesh* – варіація традиційного перекладу назви старослов'янського духа лісу. Знайомі зі слов'янськими міфами іноземні глядачі таким чином мають змогу впізнати героя. З іншого боку, це транскрипція іншого іноземного слова «Лешего».

Декілька власних назв у мультфільмі відносяться до категорії комічного. Їхній переклад заслуговує особливої уваги, оскільки тут головною метою було викликати у глядачів відповідні гумористичні асоціації. За сюжетом Лукашу дають прізвище «*Shmucas*», яке є поєднанням кореня *shmuck*, що перекладається як дурник, і другої частини його власного імені *Lucas*. В українському дубляжі це прізвище звучить як «Пукач». У даному випадку виконано добір еквіваленту.

Інше прізвище героя «Лукаш Незграбченко» в англійській версії звучить як «*Clumsy Black-and-Blue-cus*». «*Black-and-Blue*» – англійський ідіоматичний вислів, через який ми розуміємо, що хлопець постійно був у синцях [DBBID]. Частинка *-cus* додається як закінчення його імені. В українській версії інформація про синці опускається, а прізвище «Незграбченко» граматично будується за аналогією традиційних українських прізвищ, що закінчуються на –енко. Відбувається граматична трансформація прикметника в іменник.

Хоча автори сценарію стверджують у своїх інтерв'ю, що усі персонажі мають прототипів серед української міфології, у жодному дослідженні фольклору не має інформації про походження жабокиць. Через це важко аналізувати коректність перекладу даного персонажа. Сама авторка персонажа Ольга Петренко стверджує, що «цей персонаж гібридний, такого у природі не існує — напівжабка, напівкотик» [ІНПМ]. Якщо вважати його авторським, то сама назва «*kittyfrog*» перекладена українською «жабокиць» з використанням методу транспозиції. Ім'я «*Swampy*» етимологією викликає у англомовного глядача асоціації з болотом та мохом, де герой і проживає. Також такий варіант імені можна вважати відсилкою до відомої одноіменної гри, головним героєм

якої був зелений крокодил. На українську це ім'я перекладено «Квусь». Ймовірно, такий варіант перекладу мав викликати асоціації зі словом «кусь» та з кошенятами, які кусають граючи. Або це інтерпретація жабиного «ква».

Ще одним авторським персонажем став Гук. В оригінальному тексті це «*a noise keeper Hush*», чие ім'я має прямий зв'язок з тишею. В українському дубляжі використано антонімічний переклад, і його ім'я звучить як «шумник Гук», що є співзвучним зі словом «звук» та дієсловом «гукати».

Таким чином, при створенні дубляжу до мультфільму «Мавка. Лісова пісня» для рішення перекладацьких завдань були використані такі прийоми, як добір еквівалентів з культурного контексту реципієнтів, з урахуванням культурних традицій потенційних глядачів, методи фонетичних асоціацій та граматичних трансформацій. Більша частина перекладацьких трансформацій вдало передає суть сюжету та характер персонажів, хоча деякі аспекти у перекладі є спірними.

Література

(ІНПМ) Історії народження персонажів Мавки. *Projector*. URL: https://prjctr.com/library/video/personazhi-mavki_ (дата звернення 19.11.2024).

(ІМХНД) Після "Мавки" хочеться народжувати дітей" – режисер мультфільму Олег Маломуж про відгуки глядачів. *Суспільне Житомир*. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/439590-pisla-mavki-hocetsa-narodzuvati-ditej-reziser-multfilmu-oleg-malomuz-pro-vidguki-gladaciv/> (дата звернення 19.11.2024).

Тяпкіна Н. Міфоніми “мавка” і “русалка” в українській літературі кінця XIX - початку XX століття. *Література й історія: Матеріали міжнар. наук. конф. Запоріжжя* : ЗДУ, 1998. С. 120 - 122.

(DBBID) Definition of black and blue in the Idioms Dictionary by The Free Dictionary. *The Free Dictionary*. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/black+and+blue> (дата звернення 19.11.2024).

Ondine. *Monstropedia*. URL: <https://www.monstropedia.org/index.php?title=Ondine> (дата звернення 19.11.2024).

**ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ HORROR / ЖАХ У ПЕРЕКЛАДІ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ С. КІНГА “THE SHINING”)**

Дослідження присвячене концепту HORROR та його відтворенню в перекладі. Концепти відіграють ключову роль у створенні, сприйнятті та розумінні художнього тексту, адже вони являють собою не лише ментальні одиниці, а ще й можуть відображати особисті ідеї, асоціації, індивідуальний та культурний досвід автора.

Стиль і тематика творів Стівена Кінга відрізняється складністю концептів. У його творах поєднуються жах та осмислення людських страхів, а також багато інших вкрай важливих питань сучасності, от-як психологічні або соціальні питання. Твори С. Кінга не стільки лякають, як, натомість, змушують замислитися над природою людини як істоти, яка жахає більше, ніж уявні монстри, над власними внутрішніми демонами тощо.

Актуальність дослідження зумовлена великим інтересом до жанру жахів в літературі та кінематографі, а також популярністю творів С. Кінга, зокрема одного з його культових романів “The Shining”.

Концепт – це поняття, яке вперше виникло у мовознавстві та філософії. В ХХІ столітті це поняття вже використовується в багатьох інших сферах та науках: літературознавстві, лінгвістиці, психології тощо. Але сам термін «концепт» походить із латини, що означає “conceptus” – зародок, зачаття, запліднення. Розглянемо деякі визначення поняття «концепт». Середньовічний французький філософ П’єр Абеляр розглядав це питання ще в XII столітті. Концепт за П. Абеляром максимально суб’єктивний і формується за допомогою мовлення, що продукується духовними силами. [Білобровська 2024, с. 30]

На підставі фундаментальних досліджень Ж. Делеза і Ф. Гваттарі можна зробити висновок, що поняття «концепт» здатне зберігати набутий століттями

досвід та водночас адаптуватися до контекстного змісту, актуалізуючись у певній культурно-історичній ситуації. [Вороновська 2023, с. 43]

Хоча концепт – передусім, ментальна одиниця й елемент свідомості, що виступає попередником між реальним світом і мовою, він охоплює і культурну інформацію, у якій вона фільтрується, переробляється й систематизується. Вони наявні у свідомості (ментальному світі) людини у вигляді «пучків» понять, знань, асоціацій, переживань, які не тільки мисляться, а й переживаються. [Полюжин 2015, с. 215]

Концепти, як виявилось, поняття багатогранне, і це вимагає певної класифікації. Було багато спроб класифікувати концепти, і це викликає певні суперечки серед науковців, адже кожен пропонує власні класифікації. Однією з найпоширеніших класифікацій вважають поділ концептів на універсальні та національні. Універсальні представляють у вигляді загальнолюдських знань. Вони не мають культурної специфіки (наприклад, радість – горе, добро – зло, кохання – ненависть) [Вавшко 2017].

Розглянемо один з епізодів роману, який яскраво ілюструє концепт HORROR: цей епізод з Денні, хлопчиком, який має надприродні здібності, та мертвою жінкою в номері. Епізод повністю розкриває його сили, а саме здатність бачити та відчувати невідоме, а також демонструє читачеві темні сили готелю, роблячи його небезпечним для мешканців. При цьому створюється моторошна атмосфера, адже хлопчик є беззахисним та стикається віч-на-віч з жахливим приви́дом.

Наведемо цитату англійською, мовою оригіналу, та українською мовою:

“So he pulled the shower curtain back. The woman in the tub had been dead for a long time. She was bloated and purple, her gas-filled belly rising out of the cold, ice-rimmed water like some fleshy island. Her eyes were fixed on Danny’s, glassy and huge, like marbles. She was grinning, her purple lips pulled back in a grimace. Her hands were frozen on the knurled porcelain sides of the tub like crab claws”.

«Тож він відсунув штору вбік. Жінка у ванні була мертвою вже віддавна. Розпухла, синюшного кольору, її надутий газами живіт здимався над холодною,

вкритою крижаною шугою водою, наче плотський острів. Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими, як яйця. Вона вишкірилася своїми розтягнутими в гримасі синюшними губами. Її пальці вчепилися в рифлені вінця порцелянової ванни, немов крабові клешні». Виглядає дійсно лячно, враховуючи вік хлопчика, який натрапив на цього привида».

При дослідженні текстів оригіналу та перекладу нами було виявлено та проаналізовано наступні трансформації, що допомагають перекладачеві розкрити концепт HORROR:

Опущення. *She was bloated and purple* – Розпухла, синюшого кольору. У перекладі пропущені підмет та дієслово. Відсутність підмета створює ефект загадковості та підсилює напругу.

У цьому ж прикладі ми можемо бачити **модуляцію**: *She was bloated and purple* – Розпухла, **синюшого** кольору. Purple – синюшний колір. У цьому випадку слово дійсно може означати саме синюшний колір, притаманний трупам. За допомогою модуляції значення слова уточнюється та розвивається.

Граматична заміна. *He was bloated and purple, her gas-filled belly rising out of the cold, ice-rimmed water* – Розпухла, синюшого кольору, її **надутий газами живіт** здимався над холодною, вкритою крижаною шугою водою. В українській мові немає точного перекладу виразу “gas-filled belly”, саме тому використання саме цієї трансформації є влучним, що створює вислів «надутий газами живіт».

Граматична заміна також є у вищезгаданому реченні, а саме у його наступній частині: *Her hands were frozen* – Її пальці **вчепилися**. При цьому підкреслюється активність дії, замість пасивності.

Ще одна граматична заміна є у наступному прикладі: *Her eyes were fixed on Danny's* – Вона **втупилася** в очі Денні своїми очима. В оригіналі головний акцент робиться на підметі та його стані (eyes were fixed), у той час як в перекладі акцент на дії (втупилася). За допомогою цієї трансформації дія стає більш динамічною.

Також, у цьому прикладі можна простежити **додавання**, адже оригінал не

містить слів «своїми очима» (*Her eyes were fixed on Danny's – Вона втупилася в очі Денні своїми очима*). Це зроблено для посилення ефекту пильного спостерігання жінкою за Денні і робить речення більш зрозумілим.

Генералізація. *Her eyes were fixed on Danny's, glassy and huge, like marbles – Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими, як яйця*. Скляні кулі у перекладі перетворилися на яйця, це є більш широким терміном, а також створює ефект страху через те, що яйця порівнюються з очами жінки і це підкреслює її жахливий стан та зовнішній вигляд.

Конкретизація. У декілька раз згаданий вище цитаті ми виокремили конкретизацію: *Her hands were frozen – Її пальці вчепилися*. Саме це слово більш детально описує дію тіла. У цьому випадку це робить сенс більш зрозумілим.

Отож, у цьому дослідженні було проаналізовано особливості відтворення концепту HORROR у перекладі роману Стівена Кінга *The “Shining”*. Було виявлено, що концепт жаху в оригінальному тексті та його українському перекладі передається через різноманітні перекладацькі трансформації, застосування яких дозволяє адаптувати та зберегти при цьому атмосферу тривоги та жаху.

Література

Білобровська К. О. Концептосфера творчості Б. Антоненка-Давидовича. Кривий Ріг, 2024. 338 с.

Вавшко О. В. Концепт як об'єкт лінгвоконцептології. *Науковий блог Національного Університету «Острозька Академія»*. 2017. URL: <https://naub.oa.edu.ua/kontsept-yak-obyekt-linhvokontseptoloh/> (дата звернення: 30.10.2024)

Вороновська О. В. Концепт міфу в оперному мистецтві. *Модерні пошуки у просторі мистецтва*. 2023. № 1 (2). С. 41–46.

Кінг С. Сяйво. Харків : КСД , 2021. 640 с.

Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 214–224.

Stephen King. *The Shining*. URL: <https://englishprofi.com.ua/wp-content/uploads/Stephen-King-The-Shining.pdf> (accessed: 30.10.2024)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ РОМАНІВ С. КІНГА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Стівен Кінг є одним із найвидатніших авторів Америки, чиї твори викликають у читачів моторошні переживання. Його твори характеризуються багатою стилістикою, яка включає метафори, іронію, сленг, міжтекстуальні відсилки та візуальні образи. Емоції, такі як жах, страх, тривога та невизначеність, передаються в його текстах через деталізований опис емоційних станів персонажів, що підсилює жанрову атмосферу та виокремлюю автора серед інших письменників.

Емоційний стан героїв у творах Стівена Кінга передається за допомогою комплексу лінгвостилістичних засобів. Письменник вдається до персоніфікації, епітетів, метафор, паралелізму, повторів, умовчань та риторичних питань, щоб описати типові психофізіологічні реакції. Найчастіше С. Кінг експлікує емоційні стани персонажів через фізіологічні зміни, такі як заціпеніння, пришвидшене серцебиття, підвищене потовиділення, холодні кінцівки, поява мурашок тощо.

Дослідження показало, що, С. Кінг для позначення психологічного стану персонажів часто використовує такі лексеми, як: *apprehension* (побоювання), *anxiety* (тривога), *horror* (жах, страх), *dread* (страх, жах), *danger* (небезпека), *alarm* (тривога), *terror* (жах), *fright* (переляк), *panic* (паніка) та інші. Розглянемо приклад:

His heart was racing; his scalp felt coolant abruptly too small to cover his skull; he could feel the surge of adrenaline behind his eyes. Human eyes really did bug out when fear was extreme, he knew; they did not just widen but actually bulged as blood pressure climbed and the hydrostatic pressure of the cranial fluids increased [King]. – Серце гунало як скажене, шкіра на голові стала

*крижаною, і раптом здалося, що її надто мало, аби вкрити весь череп. Він відчував, як під повіками бушують хвилі адреналіну. Він знав: очі справді можуть вилізти з орбіт, якщо людина переживає **нереальний страх**. У таких випадках не просто розширюються зіниці, а самі очні яблука вибалушуються – зростає кров'яний, а з ним і гідростатичний тиск внутрішньочерепної рідини [Кінг 2020, с. 30].*

Уривок демонструє психологічний стан героя, зокрема прикметники *confused i frightened*, метафора *surge of adrenaline*, персоніфікації *heart was racing i blood pressure climbed* є яскравими прикладами. Автор використовує емоційну конструкцію з дієсловом *do* у формі минулого часу з метою емоційного посилення фрази. *Похолодання шкіри, прискорене серцебиття, зростання кров'яного тиску й розширення зіниць* описують стан героя, його тривогу і жах, що відчуває головний герой.

Також для романів С. Кінга характерна значна кількість метафор, які він використовує для глибшого розкриття тем і створення атмосфери, доповнюючи розвиток сюжету та характеристику персонажів. Розглянемо приклади:

*... but I always thought: it was really for us, to keep us from seeing the **awful tide of dismay** in their eyes as they realizing they were going to die with their knees bent [King 2008, p.5] – ... але я завжди думав, що насправді це для нас: щоб ми не бачили того **жаского припливу переляку** в їхніх очах, коли вони усвідомлювали, що помруть із зігнутими коліними [Кінг 2018, с. 6]*

Метафоричне словосполучення *tide of dismay* перекладається дослівно «приплив переляку». Слово *tide* 'приплив' зазвичай використовується, коли мова йде про воду, але в даному випадку перенесення значення необхідне для вираження поступового наростання характерного стану.

*The tears which had threatened all day now **came in a cloudburst** and she leaned into the **fragrant, curling steam of the tea** and wept [King 2008, p.7] – **Сльози, що загрожували цілий день, тепер ринули зливою, і, нахилившись до паруючої духмяною, звивистою парою чашки, вона заридала [Кінг 2018, с. 8].***

У цьому разі, метафорою являється словосполучення *the tears came in a*

cloudburst. В українському перекладі, ця метафора передана як «ринули зливою», що досить точно відображає задум автора, але втрачає відтінок раптовості, який є ключовим у англійському слові *cloudburst*. Вважаємо, що доцільним є переклад «*ринули буревієм*», що більш точно передає оригінал. Також, виокремлюємо епітет «*fragrant, curling steam of the tea*», який акцентує увагу на ароматі та формі пари від чаю, що додає тексту сенсорності. У перекладі використано «*паруючої духмяною, звивистою парою чашки*», що детально передає задум автора. Для перекладу метафор в романах С. Кінга ключовим є баланс між збереженням стилю автора і доступністю тексту для читача іншої культури. Використання різних трансформацій залежить від контексту та специфіки образів, які хоче передати автор.

Також твори С. Кінга характеризуються значним відсотком використання іронії, яка часто має подвійне значення, поєднуючи жарт із глибшим підтекстом. Наприклад фраза «*Sometimes dead is better*» досить багатозначна та передає філософську думку. В українському перекладі використовують «*Іноді краще залишатися мертвим*», яка відтворює зміст, але втрачає яскраву тональність іронії.

Паралелізм, повтори та пунктуація, яку використовує автор у своїх творах майстерно передають важкий і тривожний психологічний стан його героїв. Він також часто використовує візуальні підказки. У перекладах важливо зберегти ці елементи, тому що вони впливають на ритм і тон розповіді, до прикладу:

It's Gage! Mommy! It's Gage! it's Gage! Gage is alive! Gage has got the knife from Daddy's bag! Don't let him get me! Don't let him get Daddy! [King 2012, p. 251] – ***Це Гейдж! Мамо! Це Гейдж! Це Гейдж! Він живий! Гейдж витягнув ножа з татової сумки! Не дай йому дістатися до мене! Не дай йому дістатися до татка!*** [Кінг 2014, с. 303].

Уривок передає напружену, емоційно насичену сцену, насичену панікою та страхом. Оригінал використовує короткі повтори для створення атмосфери паніки. У перекладі це збережено завдяки повторенню, що відтворює ритмічну структуру й передає інтенсивність моменту і відповідає стилю Кінга. Фраза

«*Gage is alive! Gage has got the knife from Daddy's bag!*» має різке емоційне піднесення, яке у перекладі точно передане: «*Він живий! Гейдж витягнув ножа з татової сумки!*». Використання простих речень у перекладі передає паніку персонажа.

Переклад стилістичних засобів романів Стівена Кінга вимагає від перекладача не лише знання мовних та культурних особливостей, але й творчого підходу для збереження авторського стилю. Завдяки використанню адаптації, лексичних, граматичних й стилістичних трансформацій, українські перекладачі забезпечують відповідність перекладів очікуванням аудиторії та відтворюють неповторну атмосферу творів С. Кінга.

Література

Кінг С. Кладовище домашніх тварин / пер. з англ. А. Пітик, К. Грицайчук. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2020. 400 с.

Кінг С. Зелена миля : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 432с.

Кінг С. Сяйво : роман; пер. з англ. та ком. О. Красюка; худож. О. Семякін. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 640 с.

King, S. Pet Sematary. URL: http://allking.club/books/pet_sematory/ (accessed 20.09.2021).

King S. The Green Mile. London : Gollancz, 2008. 448 p.

King S. The Shining : A novel. Anchor; Reissue edition, 2012. 688 p.

ЦИМБАЛ Н., МИХАЙЛОВА І.

(Національний університет «Одеська політехніка»)

НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наукова термінологія різних галузей знань є об'єктом перекладознавчих досліджень, оскільки саме система термінів забезпечує точність та

однозначність передачі спеціальних знань між мовами. Наукові терміни репрезентують специфічні концепти й поняття різних галузей знань, а отже, їхній адекватний переклад є критично важливим для збереження семантичної точності та цілісності наукового дискурсу.

Теоретичним підґрунтям перекладознавчих досліджень наукової термінології є праці таких науковців, як П. Губич, А. Гудманян, Н. Іванишин, В. Карабан, Т. Кияк, О. Корбут, Т. Курбатова, Р. Махачашвілі, Л. Мосієвич, С. Пальчевська, О. Селіванова, Л. Сливка, С. Чернявська, М. Фаргал (M. Farghal) та ін.

Науковці виділяють такі перекладознавчі аспекти дослідження наукової термінології:

1) *Уніфікація та стандартизація термінів*. Через міжмовні відмінності наукова термінологія часто характеризується наявністю численних варіантів перекладу, що створює передумови для неоднозначності в інтерпретації тексту. Одним із ключових завдань перекладознавства є розробка стандартів для уніфікованого перекладу наукових термінів, що мінімізує можливість когнітивних дисонансів у межах наукової комунікації.

2) *Міжмовні та міжкультурні розбіжності*. Наукові терміни (з урахуванням їх ономасіологічної бази у певній мові) часто містять культурно та національно зумовлені семантичні конотації, що ускладнює їх адаптацію у мову перекладу. Перекладознавчі дослідження аналізують ці аспекти з метою зниження семантичних втрат у процесі перекладу. Слід зазначити, що «основною помилкою при перекладі таких термінів є те, що перекладачі іноді намагаються знайти буквальний відповідник англійського терміну в українській мові. Такий підхід не зовсім коректний, оскільки важливо передати специфіку іноземних реалій» [Сливко 2023, с.148].

3) *Методи термінологічної адаптації*. Вибір стратегії перекладу термінів (наприклад, калькування, запозичення, дескриптивний переклад, транслітерація тощо) залежить від специфіки мови-реципієнта, галузевої належності терміна та потреб цільової аудиторії.

4) *Неологізація та нові терміни*. Інтенсивний розвиток науки постійно зумовлює появу нових термінів, які можуть не мати прямих еквівалентів у мовах-перекладах. Як відомо, основними способами перекладу є «...підбір відповідного еквівалента у мові перекладу, транскрипція та транслітерація, запозичення та калькування, пояснювальний та описовий переклад, пояснення, запозичення у супроводі з описовим перекладом, семантичний спосіб перекладу, який здійснюється на основі контексту, підбір «приблизного» або «умовного» еквівалента, калькування з деякими змінами, щоб неологізм вписувався у фонологію / морфологію перекладної мови, створення нового слова» [Пальчевська, Іванишин, Губич 2023, с. 142]. У цьому контексті перекладачі стикаються з необхідністю розробки нових еквівалентів або адаптації неологізмів відповідно до норм цільової мови.

5) *Контекстуалізація та полісемія термінів*. Багатозначність окремих термінів у різних наукових дисциплінах зумовлює необхідність уважного контекстуального аналізу для забезпечення семантичної адекватності перекладу. Важливо звернути увагу на міжмовну омонімію.

6) *Попередження термінологічних помилок*. Семантичні похибки у перекладі термінів можуть призводити до істотних викривлень наукового змісту. Перекладознавство фокусується на ідентифікації типових помилок і розробенні методичних рекомендацій щодо їхнього уникнення.

Точна передача значення термінів і збереження ясності при перекладі є фундаментальними стратегіями в науковому перекладі. Тому перекладач повинен ретельно розглянути, чи мають слова і фрази таке саме значення в оригіналі, як і в перекладі. Безумовно, це складне завдання – перекладати слова іншою мовою, не змінюючи їх значення, що потребує серйозної підготовки, наукового досвіду в відповідній галузі й знань різної термінології обома мовами.

Перекладачу необхідно регулярно опрацьовувати багато книг, наукових робіт, а також академічних і наукових статей, щоб забезпечити точність і безпомилковий переклад. Перекладач повинен звертатися до фахівців-експертів

певних галузей знань за консультаціями в разі потреби. При перекладі з однієї мови на іншу виявляється, що граматичні, мовно-стилістичні, комунікативні та жанрово-регістрові характеристики мають специфіку у кожній мові. У результаті перекладач може ефективно переформулювати текст під час перекладу, що допомагає адекватно передати зміст тексту.

Перекладач може зіткнутися з помилками в вихідному тексті, які він перекладає. Оскільки кожна помилка в оригінальному матеріалі може призвести до подальших помилок перекладу, професійний перекладач повинен мати відповідний досвід для виправлення цих проблем.

Варто зазначити, що основним способом термінотворення у більшості галузей знань у наш час є творення термінологічних словосполучень шляхом конкретизації опорного компонента [Makhachashvili, Mosiyevych, Kurbatova 2023, с. 9]. Чим більша кількість компонентів у словосполученні, тим більша кількість можливих структурних моделей, що створює певні труднощі при перекладі. Часто виникають проблеми при перекладі термінів-складних слів (комполітів, юкстаполітів). Варто звернути увагу на епоніми, номени, символи, цифри, таблиці, графіки, включені в текст, часто це потребує використання додаткових програм та застосунків, що вимагає більше часу, ніж просто переклад тексту.

Усі вищеназвані аспекти перекладу науково-технічної термінології важливі й повинні враховуватися перекладачами; інакше можна пропустити або неправильно перекласти один з цих елементів, що призведе до істотної зміни (спотворення) тексту з вкрай негативними комунікативними наслідками. Перекладач повинен уважно і точно переглянути перекладений науковий текст після його завершення. Після того, як цей крок буде зроблено, він повинен попросити іншого кваліфікованого перекладача з досвідом роботи в цій галузі переглянути його ще раз, щоб переконатися, що всі помилки в перекладі були виявлені.

Отож, у перекладача має бути великий досвід перекладацької діяльності у сфері науки в цілому, особливо в тематиці, яку він перекладає та глибокі знання

з термінознавства. Беззаперечною є важливість забезпечення точної інтерпретації наукових текстів, адже це як результат перекладацької діяльності сприяє ефективному та коректному обміну знаннями на міжнародному рівні.

Література

Пальчевська О. С., Іванишин Н. Л., Губич П. В. Особливості використання та перекладу лексичних засобів англomовних документів НАТО. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика". 2023. Т. 3, вип. 27. С. 139–143 URL http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_3/26.pdf

Сливка Л. З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика". 2023. Т. 3, вип. 27. С. 144–149 URL http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_3/27.pdf

Makhachashvili R., Mosiyevych L., Kurbatova T. Semantic and structural challenges of translating modern English agro-engineering terminology into Ukrainian. *New Trends in Linguistics, Literature and Language Education*. 2023. ACNS Conference Series : Social Sciences and Humanities <https://acnsci.org/cs-ssh/3/04003.html>

ПОДЗИГУН А. Ю., ЯНКОВЕЦЬ О. В.

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
ім. Богдана Хмельницького)*

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА ПРИКЛАДІ ПІДЛІТКОВИХ СЕРІАЛІВ)

Молодіжний сленг є надзвичайно динамічним явищем. Його вирази швидко з'являються, змінюються і зникають, відображаючи актуальні соціальні тренди та культурні зміни. Це динамічне середовище обумовлене численними факторами, включаючи розвиток технологій, вплив глобалізації і зміни в суспільних нормах. Наприклад, терміни, що популярні сьогодні, можуть

швидко втратити свою актуальність, якщо з'являється нова, більш модна фраза. Слово «lit», яке використовувалося для опису чогось захоплюючого або веселого, стало популярним завдяки соціальним медіа, але вже через кілька років почало поступатися місцем іншим виразам, як-от «fire» або «sick».

Такі платформи, як TikTok, Instagram, Twitter і YouTube, служать катализаторами швидкого поширення нових сленгових виразів серед молоді. Наприклад, хештеги та меми, які стають вірусними, часто вводять в обіг нові терміни. Сленгові фрази, які використовуються в популярних відео або публікаціях, можуть швидко стати частиною загального лексикону молодих людей. Термін «FOMO» (Fear Of Missing Out) — це приклад терміна, що виник і став популярним завдяки соціальним медіа, і тепер широко використовується для опису тривоги, що виникає при пропуску подій.

Молодіжний сленг є невід'ємною частиною сучасної комунікації. У телесеріалах сленг часто використовується для створення яскравих персонажів, що запам'ятовуються. Це не тільки забезпечує автентичність і достовірність діалогів, але й відображає культурний і соціальний контексти, в яких відбуваються події серіалу.

Молодіжний сленг у повсякденному спілкуванні молоді є своєрідним показником її рівня розвитку, зацікавлень, смаків, потреб й активно відображає зміни у суспільному житті країни, пов'язані з соціально-економічними та політичними реформами [Левченко 2022, с. 81]

Серіали є невід'ємною частини молодіжної субкультури сучасних підлітків і молоді («Just Add Magic», «Ghostwriter», «iCarly» та інші). використання сленгу в молодіжних серіалах є цілком закономірним явищем.

Сленг може вказувати на соціальний статус, вікову категорію, культурні та регіональні відмінності. Наприклад, терміни та вирази, які використовуються в підліткових серіалах, часто відображають тенденції та інтереси підліткової аудиторії. Це дозволяє глядачам краще ідентифікувати себе з персонажами та їхніми ситуаціями. Важливість сленгу в цьому контексті полягає в тому, що він створює атмосферу, яка є частиною культурного коду, яку аудиторія може

зрозуміти та оцінити [Левченко 2015,34].

Розглянемо кілька прикладів сленгових виразів, які демонструють культурний контекст:

"On fleek" — термін, що виник в американському сленгу і став популярним через соціальні медіа. Він використовувався для опису чогось, що виглядає ідеально або бездоганно. З часом цей вираз став частиною модної лексики і використовувався для опису ідеального вигляду або стиля.

"YOLO" (You Only Live Once) — термін, що став популярним через соціальні медіа і популярну культуру. Він виражає філософію, що потрібно використовувати всі можливості життя, бо воно одне.

Молодіжний сленг відіграє ключову роль у формуванні автентичності героїв телесеріалів. Сленгові терміни дозволяють сценаристам і акторам створювати персонажів, які виглядають реалістичними та правдоподібними. Використання специфічних термінів і фраз допомагає розкрити особистості героїв, їхні звички, соціальне оточення та стосунки один з одним.

Переклад молодіжного жаргону є складним завданням через кілька ключових моментів.

1. Збереження культурного контексту: сленг часто має специфічні культурні та соціальні значення, які людям з інших культур може бути важко зрозуміти. Перекладачі повинні брати до уваги культурний контекст, щоб передати правильний зміст і тон розмовних виразів. Іноді це означає коригування перекладу або заміну терміна відповідним еквівалентом, що може змінити оригінальне значення [Антошкіна 2017, с.178].

2. Динаміка сленгу: молодіжний сленг змінюється дуже швидко. Нові вирази з'являються і зникають, що ускладнює завдання перекладача. Термін, який був популярний на момент публікації серії, може застаріти або змінити своє значення до моменту публікації перекладу чи локалізованої версії.

3. Відсутність еквівалентів: деякі розмовні вирази не мають прямого перекладу чи еквівалентів цільовою мовою. Це може вимагати від перекладачів створення нових виразів або використання методів опису, щоб передати суть

оригіналу.

4. Адаптація до цільової групи: переклад сленгу також стосується адаптації контенту до цільової групи. Це включає в себе вибір відповідних термінів, які є зрозумілими та прийнятними для місцевої аудиторії, намагаючись зберегти оригінальну атмосферу та тон серіалу.

Перша причина труднощів адекватного перекладу нестандартних одиниць англійської мови на українську – це розходження складу лексико-семантичних груп слів, хоча в цілому напрямок лексико-семантичного варіювання слів у цих мовах збігається. І одиниці англійського сленгу та жаргонів, і українського просторіччя утворені за допомогою лексико-семантичного варіювання обмеженої кількості слів літературної мови. Списки лексико-семантичних груп слів, які дають при варіюванні нестандартні одиниці для англійської та української мов приблизно збігаються. Але у складі пар відповідних лексико-семантичних груп в англійській та українській мовах існують суттєві розходження. Українські слова, які відповідають за своїм основним значенням англійським, але не мають експресивно-просторічних лексико-семантичних варіантів, не можуть бути використані при перекладі.

Друга причина ускладнень при перекладі нестандартних одиниць з англійської мови на українську – це розбіжність прагматичних компонентів значення слів, еквівалентних за своїми основними лексико-семантичними варіантами, що спричиняє розходження результатів лексико-семантичного варіювання цих слів в англійській та українській мовах [Клименко 2003].

Сленг часто глибоко вкорінений у соціальному та культурному контексті, що ускладнює переклад і розуміння за межами рідної культури. Значення розмовних виразів може змінюватися залежно від соціальної групи, культурного середовища чи навіть географічного розташування. Наприклад, в США слово «savage» може використовуватися для опису когось, хто є дуже сміливим або «жорстким», але в інших країнах це слово може не мати такого ж значення або асоціюватися з іншими рисами [Мельник 2014, с.192].

Література

Антошкіна Л., Красовська Г., Сигеда П., Сухомлинов О. Соціолінгвістика : навчальний посібник. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2017. 360 с.

Левченко Т. Соціолінгвістичні аспекти сленгової лексики. Одеса : Одеський державний університет, 2015. 220 с.

Левченко Т. Тематичні групи молодіжного сленгу в сучасній публіцистиці. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Мистецтвознавство. 2022. Вип 47. Том 2. С.79-83

Мельник Н. Просторічна лексика та її місце в мовній системі. Харків : Харківський національний університет, 2014. 240 с.

Клименко О. Основні труднощі адекватного перекладу нестандартної лексики англійської мови. *Вісник Сумського державного університету.* Серія Філологія. 2003. № 4(50). С. 89-93.

Секція 8.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

ВАСИЛИНА К. М.

(Запорізький національний університет)

ШЕКСПІР У В'ЯЗНИЦІ: ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШЕКСПІРІВСЬКОЇ ДРАМИ В РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД "HAG-SEED" (2016)

Маргарет Етвуд – відома канадська письменниця, одна з найвизначніших постатей сучасної літератури. Її перу належать понад шістдесят творів: поезії, різножанрові прозові твори як для дорослих, так і для дітей, графічні романи, літературно-критичні есе та дослідження [Bickford 2023, p.11]. Її творчість, яка стала знаковою для Канади, засвідчивши відмінність канадської літератури від британської та американської [Staines 2021, p. 22], відзначається глибоким

проникненням у психологію жінки, гострим соціальним аналізом сьогодення, критикою патріархальних стереотипів, увагою до психології та пронизливим аналізом людських почуттів.

Роман під назвою “Hag-Seed” був виданий у 2016 році у рамках проєкту “Hogarth Shakespeare”. Цей проєкт, присвячений 400-річчю В. Шекспіра, об’єднав сучасних письменників з різних країн, запропонувавши їм представити новітнє перепрочитання п’єс великого драматурга. Цікавим аспектом цього переписування стала трансформація жанру, адже драми Шекспіра були перетворені відомими романістами [Gornik 2016]. За задумкою творців проєкту передбачалося представити сучасну версію всіх творів Шекспіра, втім, широкій публіці були представлені лише сім літературних праць.

Роман “Hag-Seed” [Atwood 2016] є оригінальною інтерпретацією шекспірівської «Бурі». М. Етвуд переносить дію у сучасну Канаду, занурюючи читача у вир театральних інтриг. Головний герой твору – режисер Фелікс Філіпс – після несправедливого звільнення через інтриги колег, мріє про помсту. Як і Просперо, який через підступ опинився в ізоляції, герой роману М. Етвуд вимушений залишити затишний і такий рідний йому світ театру Мейкшівег та добровільно усамітнитися, віддаючись маренням про щасливе життя зі своєю Мірандою та справедливу відплату за кривду. Самоізоляція Фелікса є свідомим актом протесту проти несправедливості світу та особистої трагедії. Його дочка Міранда, яка супроводжує його протягом дванадцяти років самотництва – це плід його уяви, адже реальна дівчинка померла задовго до описаних подій, залишивши глибоку рану на серці митця. У компанії цього фантома режисер розробляє план витонченої помсти. Для реалізації своєї мети він влаштується на посаду викладача за програмою підвищення грамотності у в’язницях виправного інституту округу Флетчер. Під час роботи зі злочинцями, протагоніст укладає власну навчальну програму на основі п’єс В. Шекспіра. А кульмінацією його задуму має стати постановка «Бурі», під час якої злодії мають понести покарання.

Переносячи провідні теми п'єси Шекспіра (вигнання, ізоляція, зрада та помста тощо) у сучасний світ, письменниця робить акцент на силі театру та його трансформаційної ролі у житті «загублених душ», таких як сам Фелікс та його учні. Участь у театральних постановках дозволяє не лише виправити молодих злочинців, але й трансформувати світогляд самого Фелікса, який звільняється від своїх гріхів та відпускає Міранду, змирившись із її втратою. Власне роман М. Етвуд є такою-собі інструкцією для викладачів літератури, яким чином художній текст може бути інтегрованим у навчальний процес із багатьма позитивними результатами.

Отже, Фелікс пропонує своїм підопічним ретельну роботу над текстами Шекспіра, запевняючи по ходу їхньої співтворчості, що саме «Буря» має стати квінтесенцією цієї програми. Варто зауважити, що часто Фелікс забуває про те, що він вчитель, і сприймає своїх учнів як реальну театральну трупу, проявляючи свої режисерські таланти та реалізуючи мистецькі амбіції. Праця над постановками драм Шекспіра передбачає певну етапність: ретельне читання текстів, розподіл ролей, обговорення декорацій та костюмів, численні репетиції і фінальне представлення вистави публіці. Долучення ув'язнених до творів Шекспіра призводить до того, що вони навчаються висловлювати свої почуття, чого їм бракувало в повсякденному житті, через виконання ролей вони досліджують різні емоції, страхи та бажання, розширюючи знання про світ та людей. Ідентифікуючи себе із різними персонажами, злочинці опановують здатність до емпатії, починають краще зрозуміти себе та власне місце у світі. Крім того, вони отримують навички командної роботи, відкривають власний творчий потенціал та підвищують самооцінку. Цікавим аспектом соціалізації злочинців є удосконалення їхніх комунікаційних здібностей та розширення лексичного запасу за рахунок текстів Шекспіра. Зокрема, лягтися на заняттях дозволено лише словами Шекспірових персонажів, адже Фелікс встановив чітке правило: *“no conventional swearing. It's not allowed: my rules. They can only use the curse words that are in the actual play”* [Atwood 2016, p. 98]. Така настанова підсилює інтерес «акторів» до ретельного прочитання текстів і робить їхнє

мовлення більш вишуканим і культурним.

Очевидно, що для людей, які стали на шлях злочину, світ шекспірівських драм перетворюється на путівну зірку і надає їм можливість заповнити ті емоційні та стосункові лакуни, які утворилися у їхньому буремному житті, допомагає молодим злочинцям подолати власні травми та побачити новий сенс буття.

Література

Atwood M. Hag-Seed. Hogarth Shakespeare: London, New York, 2016. 279 p.

Bickford D.M. Understanding Margaret Atwood. The University of South Carolina Press, 2023. 158 p.

Gopnik A. Why Rewrite Shakespeare? The New Yorker. October, 10, 2016. URL : <https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/17/why-rewrite-shakespeare> (accessed 21.11.2024).

Staines D. Margaret Atwood in Her Canadian Context. The Cambridge Companion to Margaret Atwood, 2nd ed./ Ed.by C.A. Howells. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. P.14-31.

ГРОМКО Т. В., ПАНЧУК Л. В.

(Національний університет «Одеська політехніка»)

ФІЛЬМОГРАФІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ «ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Мистецтво і література повинні виховувати в людині здатність мислити.

(Александр Пон)

Сучасні методи викладання курсу зарубіжної літератури потребують інтеграції інноваційних педагогічних підходів, які поєднують класичні методи аналізу текстів із сучасними технологіями та міждисциплінарними підходами. Вони спрямовані на те, щоб допомогти студентам не лише опанувати

літературний матеріал, але й сформуванню глибокого розуміння його культурного, історичного та соціального контексту. Особливий акцент робиться на інтерактивних технологіях, які стимулюють критичне мислення, творчість та активну участь студентів у навчальному процесі. Такий підхід дозволяє зробити вивчення літератури більш цікавим, а також розвинути у студентів навички, необхідні для аналізу й інтерпретації художніх текстів у ширшому культурному контексті.

Нами пропонується досвід фільмографування в «Історії зарубіжної літератури» в контексті сучасної міждисциплінарної методики викладання, зокрема аналіз літератури епохи Просвітництва в Англії. Просвітництво, як епоха інтелектуального пробудження, що тривала з кінця XVII до кінця XVIII століття, залишило глибокий слід у розвитку літератури, мистецтва та філософії. Епоха Просвітництва в Англії посідає центральне місце в історії світової літератури та культури, літератури, філософії, науки, мистецтва й суспільної думки. Так, свого часу Джон Локк зазначав: «Знання — це сила, що долає всі темряви», і це твердження відображає прагнення Просвітництва до раціоналізму та наукового підходу до розуміння світу [Brewer 1997, с. 23].

Англійські письменники-просвітителі, такі як Даніель Дефо, Джонатан Свіфт та Александер Поп, у своїх творах не лише висвітлювали ключові суспільні проблеми, а й втілювали ідеї індивідуальної свободи, моралі та праці, що є актуальними для суспільства в усі часи. А відтак їхні твори, зокрема «Робінзон Крузо» Д. Дефо, «Мандрі Гуллівера» Д. Свіфта та поетичні твори А. Попа, становлять основу для розуміння літературних процесів й епохи, і поточної актуальності.

Сучасні підходи до викладання акцентують увагу на глибинному аналізі цих текстів через застосування інноваційних методів. Вивчення літератури цього періоду сприяє не лише розширенню знань про історичний контекст, а й формуванню критичного мислення у студентів.

Окремим методичним кейсом переосмислюється періодизація Просвітництва – тривалістю з 1688 до 1790 років, що розпочалося після

буржуазної революції XVII століття, яка заклала основи нового суспільного устрою. Літературний розвиток Просвітництва в Англії можна поділити на три ключові етапи, кожен із яких має свої особливості. Перший період (1688–1730 рр.) характеризується розквітом поезії та журналістики. Александер Поп, видатний представник класицизму, створив твори, що акцентують на моральній критиці суспільства, зокрема «Занепад епохи». У цей час з'являються сатиричні журнали, такі як «The Spectator» Аддісона й Стілля, що стали літературними майданчиками для обговорення суспільних проблем. Другий період (1730–1750 рр.) знаменує зростання роману як жанру. Твори Дефо та Свіфта започаткували традиції англійського реалізму, надаючи читачам можливість глибше усвідомлювати взаємозв'язок між індивідом і соціумом. Література цього періоду поєднує елементи реалістичного зображення дійсності з філософськими роздумами про місце людини у світі. І нарешті, третій період (1750–1790 рр.) є періодом кризи раціоналізму та переходу до сентименталізму й преоромантизму. Літературні твори цього часу звертаються до внутрішнього світу людини, розвиваючи нові форми психологічного аналізу. «Сентиментальна подорож» Лоренса Стерна, один із ключових творів цього періоду, демонструє інтерес до емоційної сфери й індивідуальних переживань, відкриваючи нові горизонти для літературного мистецтва ([Brewer 1997; Porter 2001; Spacks 2006; Warner 1998]).

Література Просвітництва вирізнялася боротьбою з релігійними догмами, критикою соціальних вад і прагненням до розвитку індивідуалізму, що створювало сприятливі умови для появи нових жанрових форм і стилістичних напрямів. Важливою особливістю літературного процесу епохи Просвітництва стало зміщення акценту з традиційної поезії на розвиток сатири, журналістики та роману. Твори письменників-просвітників відображають не лише художні, а й філософські тенденції часу. Як писав видатний філософ Іммануїл Кант, «Просвітництво – це прагнення людини до свободи через розум», що втілюється у літературі через зображення індивідуальних прагнень і соціальних змін (див. [Spacks 2006]).

Нами актуалізується процес формування компендіуму – освітній кейс, що передбачає конкретні дії, рішення та стратегії, спрямовані на досягнення чітко визначених навчальних цілей. У цьому контексті компендіум є результатом методичної роботи вчителя, який збирає, систематизує й структурує матеріали, щоб створити оптимальний навчальний ресурс для студентів. Як результат, кейс «Література Просвітництва» завершується готовим компендіумом, який є компактним ресурсом для викладання або самостійного вивчення теми студентами. Адже сучасна методика викладання літератури (і Просвітництва в її контексті) акцентує на міждисциплінарному підході, інтеграції інноваційних технологій і розвитку критичного мислення. Одним із ключових методів є використання фільмографії як засобу вивчення споріднених форм культури, таких як літературні твори та їхні кіноадаптації. Фільми, зняті в різні часи в різних країнах, за мотивами художніх творів, не лише допомагають візуалізувати історичний контекст, але й дають змогу аналізувати режисерські інтерпретації. Перегляд таких фільмів, як *«Мандри Гуллівера»* [Мандри Гуллівера 2010], *«Пригоди Тома Джонса»* [Пригоди Тома Джонса 1963], *«Робінзон Крузо»* [Робінзон Крузо 1997], сприяє кращому розумінню особливостей літературного тексту й візуальної культури. Обговорення цих фільмів у групах дозволяє студентам порівнювати авторський задум із режисерськими рішеннями, аналізувати специфіку художніх засобів різних форм мистецтва.

Методологія використання фільмографії у викладанні передбачає декілька етапів. Спочатку студенти читають літературний текст, аналізуючи його стиль, тематику, художні засоби. Далі переглядають фільм, фокусуючись на ключових сценах, які розкривають основні ідеї твору. Завершальний етап передбачає групове обговорення, під час якого студенти порівнюють літературний текст із його візуальною адаптацією, оцінюють режисерські інтерпретації й їхню відповідність першоджерелу. Як зазначав Александер Поп, «мистецтво і література повинні виховувати в людині здатність мислити» [Warner 1998, с. 123], а аналіз кіноадаптацій сприяє розвитку критичного мислення та

міждисциплінарних компетенцій.

Використання фільмографії можна доповнювати інтерактивними методами, такими як рольові ігри, створення сценаріїв або написання альтернативних сюжетів. Наприклад, студентам можна запропонувати розробити сценарій, який поєднує елементи «Мандрів Гуллівера» із сучасними соціальними проблемами. Такі творчі завдання сприяють розвитку аналітичних і творчих навичок, допомагаючи студентам краще засвоїти матеріал.

Інтеграція фільмів до викладання літератури Просвітництва також може включати створення презентацій, які порівнюють історичний контекст твору з його адаптацією у кіно. Наприклад, під час аналізу «Робінзона Крузо» можна звернути увагу на зміни у сприйнятті теми колоніалізму та соціальної ізоляції у сучасному кінематографі. Такі завдання дозволяють студентам зрозуміти, як змінюються літературні ідеї залежно від історичного контексту й аудиторії.

Особливий акцент варто робити на обговоренні відмінностей між літературним текстом і його фільмовою адаптацією. Це дозволяє студентам помічати специфіку художніх засобів різних форм мистецтва. Так, *порівняльний аналіз творів* Даніеля Дефо та сучасної літератури про ізоляцію, зокрема романів Кадзуо Ішігуро, дозволяє дослідити тему ізоляції в різних культурно-історичних контекстах. У романі «Робінзон Крузо» Дефо ізоляція героя на безлюдному острові слугує метафорою людської боротьби за виживання та здатності до самовдосконалення. Робінзон демонструє, як через працю, організацію простору та роздуми над власним життям людина може подолати екстремальні умови й досягти внутрішньої гармонії. Водночас у творчості Ішігуро ізоляція набуває іншого виміру: його персонажі часто змушені змагатися не лише із зовнішнім середовищем, але й із внутрішніми конфліктами. У романі «Не відпускай мене» ізоляція персонажів у закритому середовищі інтернату стає символом відчуження, втрати контролю над власною долею та боротьби з екзистенційними питаннями. Такий порівняльний підхід дозволяє студентам зрозуміти, як змінюється сприйняття ізоляції залежно від історичного контексту та авторського задуму.

Використання *косплеїв* як інтерактивного методу у вивченні літератури епохи Просвітництва дозволяє студентам не лише краще зрозуміти епоху, але й зануритися у культурний контекст через творчий підхід. Пропонуючи студентам створити костюми героїв Просвітництва, таких як Робінзон Крузо, Гуллівер чи герої Александра Попа, викладач сприяє візуалізації літературного тексту та активному обговоренню специфіки епохи. Такий підхід допомагає розвинути у студентів не лише аналітичні, але й практичні навички, зокрема здатність до групової роботи та креативного мислення. Косплеї можуть стати частиною освітнього проєкту, під час якого студенти презентують свої костюми та пояснюють, як обраний образ відображає головні ідеї твору й історичну епоху.

Фанфіки, як сучасна форма взаємодії з літературними текстами, дозволяють студентам творчо переписувати сюжети творів, додаючи їм сучасного контексту. Наприклад, уявляючи Робінзона Крузо в сучасному світі, студенти можуть створити історії про ізоляцію героя на технологічно розвиненому острові чи його взаємодію із соціальними мережами. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти універсальні теми творів, адаптуючи їх до сучасних реалій, а також розвиває у студентів навички письма, інтерпретації та аналізу. Фанфіки сприяють формуванню особистісного ставлення до літературних героїв, що дозволяє студентам не лише засвоїти матеріал, але й переосмислити його крізь призму власного досвіду.

У процесі вивчення курсу «Історія зарубіжної літератури для студентів спеціальності 035 Філологія (Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)» в Національному університеті «Одеська політехніка» нами використовується методика фільмографії, яка поєднує класичний літературний аналіз із сучасними технологіями, відкриває нові можливості для розуміння культурних процесів.

Отже, досліджена нами методика допомагає здобувачам не лише глибше осмислити літературу епохи Просвітництва, але й розвивати навички міжкультурної комунікації, критичного мислення та аналітичного підходу до

мистецьких явищ як сучасні підходи до викладання літератури, що акцентують на інтеграції медіа-ресурсів та міждисциплінарності. Залучення фільмів, у цілому, дозволяє студентам краще зрозуміти культурний та історичний контекст, порівняти літературний текст із візуальною адаптацією та розширити рамки традиційного аналізу. Обговорення екранізацій, створення сценаріїв або проведення дебатів допомагають поглибити розуміння текстів і залучають студентів до активного навчального процесу. Інтеграція таких методів робить викладання літератури динамічним і спрямованим на формування ключових компетенцій.

Література

Brewer J. The Pleasures of the Imagination: English Culture in the Eighteenth Century. Harper Collins, 1997. URL: <https://archive.org/details/pleasuresofimagi0000brew> (дата звернення 16.11.2024).

Porter R. The Enlightenment: Britain and the Creation of the Modern World. Penguin Books, 2001. URL: <https://archive.org/details/enlightenmentbri0000port> (дата звернення 16.11.2024).

Spacks, Patricia Meyer. Novel Beginnings: Experiments in Eighteenth-Century English Fiction. Yale University Press, 2006. URL: <https://archive.org/details/pleasuresofimagi0000brew> (дата звернення 16.11.2024).

Warner W. Licensing Entertainment: The Elevation of Novel Reading in Britain, 1684-1750. University of California Press, 1998. URL: <https://archive.org/details/licensingenterta0000warn> (дата звернення 16.11.2024).

Мандри Гуллівера. Реж. Роб Леттерман, 2010. URL: https://uakino.me/filmy/genre_comedy/3209-podorozh-gullvera.html (дата звернення 16.11.2024).

Пригоди Тома Джонса. Реж. Тоні Річардсон, 1963. URL: <https://uakino-bay.net/60914-tom-dzhons.html> (дата звернення 16.11.2024).

Робінзон Крузо. Реж. Роджер Споттсвуд, 1997. URL: <https://uakino.me/filmy/genre-action/13692-robnzon-kruzo.html> (дата звернення 16.11.2024).

СПЕЦИФІКА АНТРОПОНІМІКОНУ ШЕКСПІРІВСЬКОЇ П'ЕСИ "КОРІОЛАН" В СВІТЛІ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОНОМАСТИКИ

Трагедія Вільяма Шекспіра «Коріолан» (1608) належить до римських п'єс Великого Барда, оскільки події, змальовані у ній, розгортаються у Стародавньому Римі. В основі сюжету – низка історичних колізій, пов'язаних із ворожнечею між вольсками і римлянами та тривалим протистоянням між полководцем вольсків Туллом Авфідієм, та очільником римлян Каєм Марцієм, який після перемоги під Коріолами отримує ім'я Коріолан. Ключовим моментом п'єси, який надає їй драматичного звучання, виступає вигнання Коріолана із Риму, яке спричинює перехід римського героя на бік вольсків. Разом з колишніми ворогами та їхнім очільником Авфідієм Кай Марцій вирушає у похід щоб помститися кривдникам і завоювати Рим.

Узявши за основу історичний сюжет із «Порівняльних життєписів» Плутарха, Шекспір привносить низку надзвичайно важливих нюансів, внаслідок чого відбувається суттєва трансформація рецепції протагоніста. Якщо Плутарх не приховує власного негативного ставлення до Коріолана, то Шекспір змальовує свого персонажа амбівалентним, таким, що викликає у реципієнтів змішані почуття. Надзвичайно цікавим аспектом, який належить до поетикальних нововведень Шекспіра, постає динаміка антропонімічної репрезентації Коріолана, практично відсутня у історіографічній праці Плутарха.

У давньоримські часи чоловічі імена склалися із трьох частин (*tria nomina*): преномена (*praenomen*) – особистого імені, номена (*nomen*) – спадкового родового імені, когномена (*cognomen*) – прізвиська, а пізніше – спадкового сімейного імені. Іноді до них ще й додавалася четверта частина – агномен (*agnomen*) – друге прізвисько. Когномени могли означати походження роду, риси характеру, особливості зовнішності або пам'ятні події [Turpin 2010].

У «Паралельних життєписах» Плутарх дає коротке пояснення значення усіх імен Коріолана: «звідси ясно видно, що його ім'я було Кай; друге ім'я, Марцій, було спільне для сімейства, чи роду; третє, яке він опісля прийняв, знаменує або подвиг, або вигляд, або вдачу, або відмінні властивості» [Plutarch 1959, с. 143]. Втім, у Плутарха протагоніст лише тричі названий Коріоланом, тож, очевидно, що давньогрецький історик віддає перевагу номену. У Шекспіра ж спостерігаємо дуже цікаву кореляцію між іменем, яке вживає драматург, сам герой, інші персонажі, та комунікативною ситуацією і певною сюжетною колізією.

У повній відповідності з історичною логікою на початку п'єси герой фігурує як Кай Марцій. Захопивши Коріоли, до свого імені Кай Марцій здобув ще й когномен «Коріолан», про що урочисто заявляє його брат по зброї полководець Коміній: «*For what he did before Corioli, call him / With all th' applause and clamour of the host, / Caius Marcius Coriolanus. / Bear th' addition nobly ever!*» [Shakespeare 2001, с. 883].

У багатьох наступних сценах, які розгортаються на теренах Риму до моменту вигнання героя з рідного міста, він фігурує як Коріолан: саме так тепер його називає автор і оточення. Сам протагоніст називає себе Каєм Марцієм Коріоланом, коли з'являється перед Авфідієм у таборі вольсків. Як бачимо, Шекспір дуже точно фіксує роль когномена у римському соціумі, адже саме цьому компоненту імені віддається абсолютний пріоритет. Втім, Авфідій, спілкуючись із колишнім ворогом, славі якого він заздрить, віддає перевагу імені Кай Марцій. Сам протагоніст, коли вирушає з вольсками проти Риму, перестає називати себе Коріоланом, демонструючи у такий спосіб свій розрив із батьківщиною, яка уславила його цим іменем. У вуста Комінія Шекспір вкладає такі слова: «... '*Coriolanus*' / *He would not answer to; forbad all names; / He was a kind of nothing, titleless, / Till he had forg'd himself a name i' th' fire / Of burning Rome*» [Shakespeare 2001, с. 908]. У такий спосіб драматург, який і далі продовжує називати його Коріоланом, по суті фіксує зв'язок імені та самоідентифікації персонажа: Коріолан не потребує слави і визнання від

римлян, які його зневажили і прирекли на вигнання. Відмова героя від когномена означає розрив із минулим. У лімінальній ситуації він зрікається імені, яке раніше було втіленням його героїчної перемоги над ворогами Риму, перекреслюючи тим самим все, що пов'язувало його з невдячними співвітчизниками.

Прикметно, що Авфідій добре усвідомлює, наскільки значимим постає ім'я для його колишнього супротивника. Після того, як Коріолан під впливом материнської мольби відмовився від облоги Риму, Авфідій гнівно звинувачує і ображає його, акцентуючи увагу на тому, що він не достойний когномена Коріолан: «*Au, Marcius, Caius Marcius! Dost thou think / I'll grace thee with that robbery, thy stol'n name / Coriolanus, in Corioli?*» [Shakespeare 2001, с. 915]. У своїй суперечці з сенаторами вольсків Авфідій висловлює думку суголосну цьому звинуваченню, називаючи героїчне минуле Коріолана простим проявом «сліпої фортуни». Звинувачуючи Кая Марція у незаконному присвоєнні когномена, Авфідій не лише знецінює всі його військові заслуги, але й руйнує його маскуліність. Це глибоко ранить Коріолана, який не може пережити таку образу: сам він свідомо зрікається когномена, але коли Авфідій публічно проголошує, що Кай Марцій не достойний цього імені, така заява сприймається героєм як заперечення його військової доблесті, мужності й героїзму. Саме тому, як думається, Коріолан, спровокований словами Авфідія про ім'я, кидає виклик вольскам: «*Cut me to pieces, Volsces; men and lads, / Stain all your edges on me. 'Boy!' False hound!*» [Shakespeare 2001, с. 915].

Таким чином, є підстави стверджувати, що Шекспір посилює трагізм звучання відомого історичного сюжету і його інтерпретацію, запропоновану Плутархом у «Паралельних життєписах», не лише через відтворення емоційно-психологічного стану протагоніста, але й через динаміку його антропонімічної репрезентації, що відбиває кореляцію імені та ідентичності героя.

Література

Plutarch's Lives. With an English Translation by Bernadotte Perrin. Alcibiades and Coriolanus.

Lysander and Sulla. In eleven volumes, vol. IV. London, William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1959.

The Complete works of William Shakespeare. HarperCollins Publishers, (1994) 2001.

Turpin W. (2010). "Names, Roman". The Oxford Encyclopedia Of Ancient Greece And Rome. URL: <https://works.swarthmore.edu/fac-classics/50> (дата звернення : 16.11.2024).

Дейнека С. Художня репрезентація феномену лімінальності в римській п'єсі Вільяма Шекспіра «Коріолан». *Ренесансні студії* / гол. ред. Степанова А. А. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2022. Вип. 35–36. С. 99-117.

КРАВЧЕНКО Я. П.

(Запорізький національний університет)

БІОГРАФІЯ БРЕНДУ ЯК ЖАНР СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НОН-ФІКШН

У сучасній культурі бренд є не лише ефективним маркетинговим інструментом, а феноменом, що має ціннісно-сміслову і філософську природу. Розмаїті соціально-культурні практики формування, функціонування і просування бренду в системі масової комунікації традиційно є предметом розгляду в дослідженнях з економічного маркетингу, соціології, бізнес стратегій. Однак все частіше інструменти бренд-комунікації потрапляють в поле зору гуманітарних наук – філософії, психології, культурології. Літературознавчий аспект бренд-менеджменту так само стає актуальним в аспекті розвитку тенденції «олюднення» бренду засобами художньої біографії. Сьогодні одним з ефективних прийомів просування бренду у медіапросторі є популяризація його унікальної історії засобами біографічного дискурсу. У колі масових читацьких уподобань все частіше з'являються значні за обсягом книги-біографії, метою яких є репрезентація філософії відомого бренду, його ідентичності, що пов'язана із драматичною особистою історією творця-

засновника. Даний жанровий феномен набуває специфічних формально-змістовних ознак в межах оповідних стратегій нон-фікшн і завдяки цілому спектру художніх прийомів біографіки виходить за межі бізнес-літератури.

Мета даної розвідки – встановити жанрові ознаки сучасної бренд-сторі, визначити сюжетно- і смислотворчі складові, які відіграють ключову роль у репрезентації ідентичності бренду. Предметом розгляду є бізнес-бестселери: «Феномен Zara» Кавадонги О'Ші [О'Ші 2020], «Взуття-буття» Філа Найта [Найт 2022] і «Шлях майстра» Джо Фостера [Фостер 2022].

Спільна жанроутворююча ознака бренд-біографії – персоніфікація. Бренд персоніфікується завдяки використанню елементів автобіографічного сторітелінгу, передусім – Я-нарративу, що концептуалізує досвід спільних з аудиторією емоцій. Історії взуттєвих брендів Reebok і Nike оповідаються самими засновниками і є гранично суб'єктивним зображенням сімейних стосунків, життєвих вражень, емоцій, досвіду боротьби і самоствердження. В історії Nike («Взуття-буття») Ф. Найта сюжетна динаміка забезпечується напруженими особистісними колізіями протагоніста: подолання батьківської влади, драматична втрата першого кохання, здійснення доленосної подорожі, протистояння із японською корпорацією Оніцука, одруження, драматичні стосунки із старшим сином тощо.

Історія Zara постає крізь призму емоційного сприйняття оповідачки, але фокус зображення зосереджений на винятковій особистості засновника бренду, бізнесмена-філософа Амансіо Ортеги. Оповідь складається з окремих епізодів його біографії, фрагментів розмов, свідчень найближчих бізнес-партнерів, спостережень і висновків оповідачки. Провідні засоби зображення, якими користується авторка бренд-сторі – гіперболізовані формули-узагальнення, метафоризація, романтична ідеалізація, містифікація, міфологізація особистості творця бренду, мелодраматизм, емоційно-чуттєві висловлювання, афористичність, деталізація речового оточення.

«Шлях майстра» Д. Фостера імітує дружню розмову із читачем, завдяки використанню розмовних зворотів, жартів, алегоричних висловів, парадоксів,

метафоричних уподібнень, формується емоційний зв'язок між автором і читачем, заснований на емпатії.

Невід'ємною частиною белетризованої біографії як брендингового інструменту є психологізація оповіді. Внутрішні монологи протагоніста, його напружені роздуми, ретельна саморефлексія – домінують у книзі про Nike. У бренд-сторі Reebok психологізм набуває суто художніх ознак – ретельне відтворення думок, настроїв, переживань оповідача, елементи потоку свідомості, самоаналіз, психологізація деталі. Таким чином, на відміну від традиційного маркетингового повідомлення споживач не просто поглинає рекламне посилання, а екзистенційно переживає його. Ця особливість біографічного модусу виводить його за межі виключно бізнес-комунікації, утилітарної за своїм призначенням, і наділяє можливостями, які можна порівняти з формами художньої діяльності.

Головний сенс бренд-біографії полягає у концептуалізації провідної ідеї. Біографія бренду не просто розповідає історію, вона утверджує ідею історії протягом тривалої комунікації, яка має точки емоційного піднесення, згасання та розв'язки, тобто імітує структуру художнього твору. Історія має відповідати філософії бренду, моделі його позиціонування, а також відповідати психологічним потребам аудиторії. Історія визначається системою цінностей творця бренду: «Я вірив у біг. Я знав: якщо люди щодня виходитимуть на пробіжку бодай на кілька миль, світ стане кращим» [Найт 2022, с. 71]. Отже, концепт, квінтесенція історії – це персоніфікація світогляду, фундамент особистості оповідача, що є самим втіленням бренду.

Отже сучасна біографія бренду є не лише ефективним маркетинговим інструментом. Застосування таких прийомів белетризації як авторський суб'єктивізм, відтворення історичного контексту подій, психологічний аналіз, документалізм, індивідуалізація характерів – забезпечує функціонування даної жанрової форми у площині художньо-біографічного дискурсу.

Література

Найт Ф. Взуття-буття. Історія Nike від засновника компанії. Київ : Наш Формат, 2022. 432 с.
О'Ши К. Феномен Zara. Історія генія, який заснував Inditex. Київ : Форс Україна, 2020. 216 с.
Фостер Дж. Шлях майстра. Київ : Наш Формат, 2022. 248 с.

НІКОЛОВА О. О.

(Запорізький національний університет)

«ДЕТЕКТИВ ПЛЮС ФЕНТАЗІ» – ЖАНРОВА МОДЕЛЬ РОМАНУ Т. ПРАТЧЕТТА «ГЛИНЯНІ НОГИ»

Террі Пратчетт є відомим британським письменником ХХ-ХХІ ст., творцем циклу про вигаданий всесвіт (Дискосвіт), якому присвячені праці багатьох науковців: D. Andersen («Bewitching Writing. An Analysis of Intertextual Resonance in the Witchsequence of Terry Pratchett's Discworld»), M. Butler Andrew («Terry Pratchett: Guilty Of Literature»), F. Miller («Terry Pratchett: The Soul of Wit»), A. Rzyman («The Intertextuality of Terry Pratchetts Discworld as a Major Challenge for the Translator Hardcover») тощо.

Окреме місце у цьому циклі належить групі романів, що зображують пригоди вартових фантастичного міста Анк-Морпорк («Варта! Варта!», «Озброєні», «Джинго», «Глиняні ноги» тощо): вони вирізняються на тлі інших та заслуговують на окрему увагу літературознавців. Так, зокрема, цілісного, системного висвітлення потребує питання жанрової специфіки цих творів. Мета наших розвідок – визначення жанрових особливостей лише одного з перерахованих вище романів («Глиняні ноги») та, водночас, окреслення горизонтів й перспектив подальших пошуків у відповідному напрямку задля заповнення даної лакуни та вирішення більш ґрунтовної проблеми.

Вчені неодноразово підкреслюють, що фентазі Т. Пратчетта є комічним (іронічним, постіронічним, гумористичним тощо). Водночас, сміховий аспект

репрезентації доповнюється інтертекстуальним та архітекстуальним, і якщо перший користується популярністю серед дослідників, то другий є значно менш вивченим.

Архітекстуальність – термін, який належить Ж. Женетту. «Finally (unless I've left something out), I put under transtextuality that relationship of inclusion that links each text to the various types of discourse it belongs to. Here we have the genres, with their determinations that we've already glimpsed: thematic, modal, formal, and other. It stands to reason that we should call this the architext, and arclzitextuality, or simply arcltitecture ...» [Genette 1992, с. 82].

Розгляд архітексту творчості Т. Пратчетта передбачає, зокрема, звернення до питання іронічно-пародійного обігрування ним традицій різних жанрів у своїх творах. Якщо йдеться про цикл романів, об'єднаних зображенням пригод вартових Анк-Морпорку, то в першу чергу це детективний дискурс. Синтез двох метажанрів – фентазі та детективу – визначає специфіку наративної моделі й роману «Глиняні ноги».

Як і в типових фентазі, дія тут розгортається в магічному світі, де панує псевдоісторична атмосфера, мешкають фантастичні істоти (персонажі міфів, казок) та йде боротьба між силами Добра і Зла. Водночас, як і в типових детективах, сюжет будується навколо розслідування злочину, а головним персонажем є розумний слідчий, який врешті-решт розгадає таємницю.

У фантастичному місті Анк-Морпорк, яке фактично керується головами гільдій і де поруч із людьми живуть гноми, тролі, големи, перевертні, чарівники, дракони, хтось починає вбивати людей та здійснює замах на життя Правителя Ветінарі. Розслідуванням займається командор Семюель Ваймз та його підлеглі – вартові.

Ваймз нагадує детектива з нуарних кримінальних драм 40-50-х рр. ХХ ст.: мізантроп і песиміст, який мав в минулому проблеми з алкоголем, «зав'язав» через одруження, але все одно змушений постійно боротися з бажання випити. Ваймз принципова людина, яка вірить в те, що варта має захищати слабких і бідних, але усвідомлює, що світ – несправедливий та жорстокий. «Кажуть, що

для багатих існує один закон, а для бідних – інший, але це не так. Насправді для тих, хто встановлює закони, закону не існує взагалі – і так само не існує його для тих, хто назавжди поставив себе понад законом» [Пратчетт 2020, с. 223]. «У простих людях немає нічого особливого. Вони нічим не відрізняються від грошовитих та можновладних, крім того, що не мають ні грошей, ні влади. І от для того, щоб хоч трохи це врівноважити, має існувати закон» [Пратчетт 2020, с. 390].

Інші вартові – команда людей та фантастичних істот, яка нагадує ті, що діють в детективних серіалах про поліцейських. В образах роману Т. Пратчетта легко вгадуються відповідні типи: герой-мачо Морква, його «бойова подруга» перевертень-Ангва, комічна судмедекспертка гном Смішинка, тупуватий, але відданий справі троль Щебенъ тощо. Саме вони представляють сили Добра, які протистояють Злу – багатим головам гільдій та Дракону-Вампіру, які виявляються замовниками замаху на Ветінарі.

Проте правда відривається не відразу, більше того, за законами детективу, спочатку слідство йде хибним шляхом, а сюжет будується на прийомі «замовчування», що створює гостру інтригу та надає динамічності оповіді. У романі поєднуються дві детективні лінії. Перша пов'язана з прагненням багатіїв усунути від влади законного правителя, аби замінити його королем-маріонеткою, яким зручно буде керувати у власних інтересах. Друга – з вбивствами, що скоєні големом (фантастичним створінням з глини). Важливо, що обидва ці здавалося б абсолютно не пов'язані між собою злочини спонукають читачів до роздумів над важливими питаннями щодо форм державної влади та маніпулятивних технологій.

Отже, роман Т. Пратчетта є прикладом «подвійного кодування»: фантастика та детективна історія мають привернути увагу та зацікавити масового читача, а глибокий соціально-філософський підтекст задовольнити потреби читача інтелектуального.

Література

Пратчетт Т. Глиняні ноги / пер. з англ. О. Михельсона. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 424 с.

Genette G. The Architext. An Introduction. Translated by Jane E. Lewin With a Foreword by Robert Scholes. Oxford : University of California Press, Ltd, 1992. 91 p. URL: <https://dokumen.tips/documents/genette-gerard-1992-the-architext-an-introduction-tr-jane-e-lewin.html?page=92>. (Дата звернення 20.09.2024)

ТОРКУТ Н. М.

*(Запорізький національний університет,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України)*

НОСИК Є. С.

(Запорізький національний університет)

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ТЕЗАУРУС ТЕОРІЇ ТРАВМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Теорія травми, що акумулює досвід таких дисциплін, як психіатрія, психологія, культурологія, соціальна філософія та філологія, стала одним із затребуваних сучасним соціумом дослідницьких підходів. Її популярність зумовлена прагненням науки не лише зрозуміти характер травматичних подій, але й мінімізувати наслідки їх впливу на індивідуальну та колективну свідомість. У літературознавстві теорія травми активно використовується як інструмент для аналізу текстів, про що свідчать численні праці українських та зарубіжних науковців (Олена Бежан [Бежан 2024], Марина Данилюк [Данилюк 2023], Наталія Довганич [Довганич 2020], Анастасія Міхеєва [Міхеєва 2022], Олена Суший [Суший 2014], Філіпп Кодде [Codde 2010], Маріанн Хірш [Hirsch2010], Айрін Віссер [Wisser 2018] та ін.) .

Історія розвитку наукового дискурсу дослідження травми сягає своїм

корінням ХІХ століття, і слід наголосити, що до його формування долучилися насамперед представники психіатрії (Жан Мартен-Шарко, П'єр Жане, Зигмунд Фройд, Авраам Кардінер, Джеффри Мітчелл). Значних досягнень, як пишуть дослідники теорії травми Д. Герман [Herman 1992], Т. Пері [Shalev, Peri, Rogel-Fuchs, Ursano, Marlowe 1998], А. Шалев [Shalev, Peri, Rogel-Fuchs, Ursano, Marlowe 1998], вчені досягли після Першої та Другої світових воєн, коли виникла гостра потреба в реабілітації військових, а також після сумнозвісної пожежі в клубі «Cocoanut Grove» в 1942 році, яка поставила на часі вивчення психологічної травми цивільних.

Теорія травми виробила власний термінологічний тезаурус, який активно імплементується в літературознавчій студії. Ключові терміни теорії травми умовно можна поділити на три категорії: симптоматика теорії травми, класифікація травм з огляду на їхню генезу та типологія травм за їх характером. До симптоматики теорії травми відносяться такі терміни як «пост-травматичний стресовий розлад», «емоційне відсторонення», «рецидивні спогади» (також відомі під терміном «флешбек») та «травматична пам'ять». До класифікації травм за їх походженням можна віднести терміни «дитяча травма», «травма згвалтування», «травма покинутості», «травма позбавлення», «травма зради», «травма вигнання», «травма горя» та ін. Типологія травм включає такі комплексні поняття як «психологічна травма», «постколоніальна травма», «культурна травма», «колективна травма», «травма виживання» та інші.

Якщо психіатри, психологи, арт-терапевти активно послуговуються термінами, що характеризують симптоматику травми, то літературознавці частіше використовують у своїх розвідках поняття, що номінують той чи інший тип травми. При інтерпретації художніх текстів, тематика яких пов'язана з катастрофами і війнами, продуктивним є використання термінів «травма втрати», «травма горя», «травма вигнання». Залучення термінів «психологічна травма», «дитяча травма», «травма покинутості», «травма зради» та ін. доречно при аналізі літературних творів, сюжети яких вибудовуються навколо трагічних

подій в житті персонажів. Найвищу частотність вжитку в літературних студіях демонструє термін «психологічна травма», який охоплює всю багатоманітність реакцій людської психіки на сильний стрес, що супроводжується відчуттям страху фізичної чи психічної загрози, сильним психоемоційним потрясінням тощо.

Правомірно стверджувати, що термінологія теорії травми відкриває нові можливості для дослідження травматичного досвіду у літературі, його вплив на персонажів та наративи творів. Її термінологічний апарат дозволяє не лише виявляти симптоми травматичного досвіду, але й класифікувати його за типами та генезою, що сприяє ширшому розумінню поведінки героїв. Це робить теорію травми універсальним підходом до інтерпретації художніх текстів.

Література

- Бежан О. А. Травма та посттравматичний синдром в американській літературі першої половини ХХІ ст. : компаративний дискурс. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. №78, том 1. С. 162-168
- Данилюк М. Б., Бігун О. А. Постколоніальні підходи до теорії травми в сучасному літературознавстві. *Grail of Science*. 2023. №26, С.345–351.
- Довганич Н. Пам'ять, травма і література : спроби репрезентації та інтерпретації. *Українське літературознавство*. 2020. № 85. С. 1-19
- Міхеева, А. В. Травма Голокосту, часосприйняття та поетика темпоральності у збірці «Автобіографічні нотатки» й романі «Подорож» Іди Фінк. *Наукові записки НаУКМА. Літературознавство*, 2022. №3, С.100–107.
- Сушиї О. В. Проблема колективної травми в українському соціумі та пошук стратегій її опанування. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2014. №6. С. 18-32.
- Codde Ph. Postmemory, Afterimages, Transferred Loss : First and Third Generation Holocaust Trauma in American Literature and Film. *The Holocaust, Art, and Taboo: Transatlantic Exchanges on the Ethics and Aesthetics of Representation*. Heidelberg: Winter, 2010. p. 63–74.
- Herman, J. Trauma and Recovery. New York: Basic Books, 1992. 178 p.
- Hirsch, M. Surviving images : Holocaust photographs and the work of postmemory. *Visual culture and the Holocaust* (ed. by Zelizer B.). Great Britain: The Athlone Press London, 2001. №14 p.215–247.

Shalev, A., Peri, T., Rogel-Fuchs, Y., Ursano, R., Marlowe, D. Historical Group Debriefing after Combat Exposure. *Military Medicine*, 1998. №7, p.494-498

Visser I. Trauma in Non-Western Contexts. *Trauma and Literature*. 1 ed. Cambridge Critical Concepts. *The Yale Journal of Criticism*, 2018. №14, p.5-37

ЧЕРНЯК Ю. І.

(Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України)

НАУКОВИЙ ДОРОБОК ІРИНИ РИМИ МАКАРИК В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ДІАСПОРНОЇ ШЕКСПІРІАНИ

Зародження Української діаспорної шекспіріани припадає на першу половину ХХ ст., а стрімкий розвиток пов'язаний з діяльністю Українського шекспірівського товариства, заснованого емігрантами-інтелектуалами, зокрема, Дмитром Чижевським, Ярославом Рудницьким та Ігорем Костецьким, у Гайдельберзі 25 серпня 1957 р. Усвідомлюючи, що в радянській Україні в умовах сталінського терору шекспіроцентрична діяльність (театральні постановки, переклади, наукові інтерпретації, вивчення і популяризація творчості Барда) здійснювалася під жорстким ідеологічним контролем, а здобутки українського шекспірознавства попередніх часів замовчувалися та/чи дискредитувалися, УШТ поставила за мету «відновити перервану традицію, зібрати по змозі докладніші відомості про розсіяну по книгозбірнях і архівах Заходу українську Шекспіріану, та ініціювати шекспірознавчі праці та нові переклади силами українських науковців та мистців» [цит. за: Шекспір українською по той бік залізної завіси 2024, с. 6]. У 1970–1980-ті роки центр української діаспорної шекспіріани перемістився на американський континент, а перекладацькі та видавничі пріоритети, що визначали діяльність УШТ протягом перших трьох десятиліть його існування, поступилися місцем суто дослідницьким. Свідченням тому є заснування в Едмонтоні наукового часопису

«Українська Шекспіріана на Заході», захист докторської дисертації Оксани Прокопів про українські переклади сонетів, проведення наукових сесій.

Одним із найактивніших промоутерів українських шекспірівських студій на Заході від 1980-х років і дотепер є відома канадська дослідниця літератури і театру Іріна Ріма Макарик. Її науковий доробок, що включає десять ґрунтовних монографій, понад 100 публікацій, упорядкування й редагування 10 колективних монографій, позначений міждисциплінарністю, яка демонструє продуктивність діалогу між філологією, театрознавством, культурною політикою та студіями війни. Генетичні зв'язки Ірини Макарик з Україною – рідною землею її батьків, які змушені були емігрувати в часи Другої світової війни, – зумовили характер «її особистісної ідентичності, яка органічно поєднує в несуперечливій єдності канадську й українську складові» [Торкут 2019, с. 105], а також позначилися на виборі наукових інтересів та діяльнісних пріоритетів. Важливе місце у дослідницькому просторі Ірини Макарик посідає Україна, її культура й театр, і зокрема українська Шекспіріана, глибоким аналітиком і активним творцем якої вона залишається протягом майже п'яти десятиліть.

Прикметно, що роботу в архівах, аналітичне осмислення матеріалів щодо «стертих» комуністичним режимом сторінок української шекспіріани (вистави Леся Курбаса, прапрем'єра «Гамлета» в окупованому гітлерівцями Львові у 1943 р. та ін.), і наукові пошуки, пов'язані з рецепцією Шекспіра в українській літературі й культурі [Макарук 1991; Макарук 1993], професорка Оттавського університету Ірина Макарик успішно поєднує з організаційною роботою, яка помітно інтенсифікує розвиток української шекспіріани в світі. На початку 1990 р. вона брала безпосередню участь у створенні кафедри українських студій в університеті Оттави, стала ініціатором публікації і редактором монографії, присвяченої пам'яті другого президента Українського шекспірівського товариства Костянтина Біди ['Living record': Essays in Memory of Constantine Vida 1991].

Авторка понад двох десятків наукових розвідок з історії української

шекспіріани, вона майже щорічно презентує доповіді з цієї тематики на міжнародних конференціях і форумах. Протягом понад десяти років професор Ірина Рима Макарик є членом редколегій фахових українських журналів «Культура України» та «Ренесансні студії», входить до складу Міжнародного Жюрі Всеукраїнського шекспірівського конкурсу студентських дослідницьких і креативних проєктів імені Віталія Кейса.

Виданий у 2010 в Україні переклад монографії І. Макарик про розстріляного тоталітарним комуністичним режимом Леся Курбаса – «Перетворення Шекспіра. Лесь Курбас, український модернізм і радянська культурна політика 1920-х років» – став важливою віхою в розвитку шекспірознавства і театрознавства в Україні. Саме він інспірував створення Українського шекспірівського центру (Запоріжжя, 2009), появу десятків праць про геніального режисера-новатора, чия постановка «Макбета» стала проривом у царині театрального мистецтва і своєрідним трагічним передбаченням майбутніх репресій. Ірині Макарик належить пріоритет у концептуальному осмисленні впливу ідеології та радянської культурної політики на сприйняття і театральні постановки Шекспіра у СРСР [Макарик 1995; Макарик 2003; Макарик 2010; Makaryk 1991; Makaryk 1999; Makaryk 2001; Makaryk 2006; Makaryk 2010; Makaryk 2014].

В час російсько-української війни професорка Ірина Макарик активно працює як представник проукраїнської культурної дипломатії, використовуючи медійні майданчики та наукові форуми для деколонізації знань про Україну в світі. У 2022 вона створила 190 серію подкасту Шекспірівської Фолджерівської бібліотеки «*I Do but Dream on Sovereignty*», в якому йдеться про трагічні сторінки боротьби українців за «власного» Шекспіра та роль його спадщини в сучасній Україні.

Вагомий внесок Ірини Макарик у розвиток української діаспорної шекспіріани та українських студій в цілому був відзначений низкою академічних нагород, зокрема, The Filip Konoval Award for Lifetime Contributions to Ukrainian studies). У 2024 році Ірина Рима Макарик, яка з 2018

року має звання Заслуженого професора Оттавського університету (Distinguished Professor, University of Ottawa), була обрана Почесним Академіком Академії Наук Вищої Школи України.

Література

- Макарик І. «Гамлет» і проблема зволікання : Шекспір на Україні. *Світовид*. Київ, Нью-Йорк, 1995. № IV(21).С. 75–89.
- Макарик І. Нічийна земля : «Гамлет». Львів, 1943. *Записки НТШ. Праці Театрознавчої комісії*. Т. ССXLV. Львів, 2003. С. 306–323.
- Макарик І. Перетворення Шекспіра. Лесь Курбас, український модернізм і радянська культурна політика 1920-х років. Київ : Ніка-Центр, 2010.
- Шекспір українською по той бік залізної завіси / Упоряд. Марко Роберт Стех, Київ : Українські пропілеї, 2024. Т. 1. 886 с.
- Торкут Н. М. Особистісна ідентичність як чинник формування інтелектуальної біографії : українська складова шекспірознавчого доробку Ірини Макарик. *Наукові праці: Науковий журнал ЧНУ*. Миколаїв : Чорноморський національний університет ім. Петра Могили., 2019. Том 325. Вип. 313. Філологія. літературознавство. С. 105–117.
- 'Living record' : Essays in Memory of Constantine Bida (1916–1979) / Ed. by Irena R. Makaryk. Ottawa : University of Ottawa Press, 1991. 442 p.
- Makaryk I. Heresies of Style : Some Paradoxes of Early Soviet Ukrainian Modernism. *Shakespeare and the Modern Theatre*. London : Routledge, 2001. P. 142–159.
- Makaryk I. “North by North West” : Shevchenko and Shakespeare. *Slavic Drama. The Question of Innovation*. Ottawa, 1991. P. 244–253.
- Makaryk I. On the World Stage : The Berezil in Paris and New York. Makaryk I., Tkacz V. *Modernism in Kyiv : Jubilant Experimentation*. Toronto : University of Toronto Press, 2010. P. 479–514.
- Makaryk I. Ophelia as Poet : Lesya Ukrainka and the Woman as Artist. *Canadian Review of Comparative Literature*. 1993.V. 20.3/4 (September – December). P. 337–354.
- Makaryk I. Periphery against Centre : Hamlet in Early Soviet Ukrainian Literature. *'Living record': Essays in Memory of Constantine Bida (1916–1979)* / Ed. by Irena R. Makaryk. Ottawa : University of Ottawa Press, 1991. P. 281–293.
- Makaryk I. Shakespeare Inside out : Hamlet as Intertext in the USSR 1934–1943. *History, Memory, Performance*. Basingstoke : Palgrave, 2014. P. 116–134.
- Makaryk I., Price J. G. Shakespeare in the Worlds of Communism and Socialism. Toronto : University of Toronto Press, 2006. 440 p.

Наукове видання

Тези доповідей

XVI Міжнародної наукової конференції

“Іноземна філологія у ХХІ столітті”

(22 листопада 2024 р.)

Том 2

Відповідальний за випуск: Залужна М. В.

Коректор: Анпілогова Є. В.